

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต

รายวิชา ศิลปศึกษา

(ทช31003)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนเล่มนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระทักษะการดำเนินชีวิต

รายวิชา ศิลปศึกษา (ทช31003)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 15/2554

คำนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการจัดทำหนังสือเรียน ชุดใหม่นี้ขึ้น เพื่อสำหรับใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญาและศักยภาพในการประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุข โดยผู้เรียนสามารถนำหนังสือเรียนไปใช้ ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมรวมทั้งแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในสาระเนื้อหา โดยเมื่อศึกษาแล้วยังไม่เข้าใจ สามารถกลับไปศึกษาใหม่ได้ ผู้เรียนอาจจะสามารถเพิ่มพูนความรู้หลังจากศึกษาหนังสือเรียนนี้ โดยนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้และจากสื่ออื่นๆ

ในการดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้รับความร่วมมือที่ดีจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องหลายท่านที่ค้นคว้าและเรียบเรียงเนื้อหาสาระจากสื่อต่างๆ เพื่อให้ได้สื่อที่สอดคล้องกับหลักสูตร และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่อยู่นอกระบบอย่างแท้จริง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา คณะผู้เรียบเรียง ตลอดจนคณะผู้จัดทำทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขออ้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

สำนักงาน กศน.

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

โครงสร้างรายวิชา

บทที่ 1 ทักษะศิลป์

เรื่องที่ 1 จุด เส้น สี แสง เงา รูปร่าง และรูปทรง	2
เรื่องที่ 2 ทักษะศิลป์สากล	11
เรื่องที่ 3 การวิพากษ์วิจารณ์งานทักษะศิลป์	20
เรื่องที่ 4 ความงามตามธรรมชาติ	23
เรื่องที่ 5 ความงามตามทักษะศิลป์สากล	27
เรื่องที่ 6 ธรรมชาติกับทักษะศิลป์	30
เรื่องที่ 7 ความคิดสร้างสรรค์ การตกแต่งร่างกาย ที่อยู่อาศัย	32

บทที่ 2 ดนตรี

เรื่องที่ 1 ดนตรีสากล	36
เรื่องที่ 2 ดนตรีสากลประเภทต่าง ๆ	37
เรื่องที่ 3 คุณค่าความไพเราะของเพลงสากล	42
เรื่องที่ 4 ประวัติภูมิปัญญาทางดนตรีสากล	47

บทที่ 3 นาฏศิลป์

เรื่องที่ 1 นาฏยนิยาม	52
เรื่องที่ 2 สุนทรียะทางนาฏศิลป์	55
เรื่องที่ 3 นาฏศิลป์สากลเพื่อนบ้านของไทย	58
เรื่องที่ 4 ละครที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก	73
เรื่องที่ 5 ประเภทของละคร	74
เรื่องที่ 6 ละครกับภูมิปัญญาสากล	78
เรื่องที่ 7 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของลิลาศสากล	83

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระการดำเนินชีวิต รายวิชา ศิลปศึกษา ทช31003 เป็นหนังสือเรียนที่จัดทำขึ้น สำหรับผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกระบบ

ในการศึกษาหนังสือเรียนสาระการดำเนินชีวิต รายวิชา ศิลปศึกษา ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในหัวข้อสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่ายเนื้อหาของรายวิชานั้น ๆ โดยละเอียด
2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด ทำกิจกรรมตามที่กำหนด และทำความเข้าใจในเนื้อหานั้นใหม่ให้เข้าใจ ก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อ ๆ ไป
3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นการสรุปความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหา แต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครูและเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้
4. หนังสือเรียนเล่มนี้มี 3 บท

บทที่ 1 ทักษะศิลป์

เรื่องที่ 1 จุด เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง

เรื่องที่ 2 ทักษะศิลป์สากล

เรื่องที่ 3 การวิพากษ์วิจารณ์งานทัศนศิลป์

เรื่องที่ 4 ความงามตามธรรมชาติ

เรื่องที่ 5 ความงามตามทัศนศิลป์สากล

เรื่องที่ 6 ธรรมชาติกับทัศนศิลป์

เรื่องที่ 7 ความคิดสร้างสรรค์ การตกแต่งร่างกาย และที่อยู่อาศัย

เรื่องที่ 8 ความคิดสร้างสรรค์ในงานตกแต่ง

บทที่ 2 ดนตรี

เรื่องที่ 1 ดนตรีสากล

เรื่องที่ 2 ดนตรีสากลประเภทต่าง ๆ

เรื่องที่ 3 คุณค่าความไพเราะของเพลงสากล

เรื่องที่ 4 ประวัติภูมิปัญญาทางดนตรีสากล

บทที่ 3 นาฏศิลป์

เรื่องที่ 1 นาฏยนิยาม

เรื่องที่ 2 สุนทรียะทางนาฏศิลป์

เรื่องที่ 3 นาฏศิลป์สากลเพื่อนบ้านของไทย

เรื่องที่ 4 ละครที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก

เรื่องที่ 5 ประเภทของละคร

เรื่องที่ 6 ละครกับภูมิปัญญาสากล

เรื่องที่ 7 ลิลาศสากล

โครงสร้างรายวิชาศิลปศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

(ทช31003)

สาระสำคัญ

รู้ เข้าใจ มีคุณธรรม จริยธรรม เห็นคุณค่าความงาม ความไพเราะ ของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ทางทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์สากล สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์ ได้อย่างเหมาะสม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

อธิบายความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมา ของทัศนศิลป์สากล ดนตรีสากล และนาฏศิลป์สากล เข้าใจถึงต้นกำเนิด ภูมิปัญญาและการอนุรักษ์

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 ทัศนศิลป์

- เรื่องที่ 1 จุด เส้น สี แสง เงา รูปร่าง รูปทรงและพื้นผิว
- เรื่องที่ 2 ทัศนศิลป์สากล
- เรื่องที่ 3 การวิพากษ์วิจารณ์งานทัศนศิลป์
- เรื่องที่ 4 ความงามตามธรรมชาติ
- เรื่องที่ 5 ความงามตามทัศนศิลป์สากล
- เรื่องที่ 6 ธรรมชาติกับทัศนศิลป์
- เรื่องที่ 7 ความคิดสร้างสรรค์ การตกแต่งร่างกาย และที่อยู่อาศัย
- เรื่องที่ 8 ความคิดสร้างสรรค์ในงานตกแต่ง

บทที่ 2 ดนตรี

- เรื่องที่ 1 ดนตรีสากล
- เรื่องที่ 2 ดนตรีสากลประเภทต่าง ๆ
- เรื่องที่ 3 คุณค่าความไพเราะของเพลงสากล
- เรื่องที่ 4 ประวัติภูมิปัญญาทางดนตรีสากล

บทที่ 3 นาฏศิลป์

- เรื่องที่ 1 นาฏยนิยาม
- เรื่องที่ 2 สุนทรียะทางนาฏศิลป์
- เรื่องที่ 3 นาฏศิลป์สากลเพื่อนบ้านของไทย
- เรื่องที่ 4 ละครที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก
- เรื่องที่ 5 ประเภทของละคร
- เรื่องที่ 6 ละครกับภูมิปัญญาสากล
- เรื่องที่ 7 ลีลาศสากล

บทที่ 1

ทัศนศิลป์

สาระสำคัญ

ศึกษาเรียนรู้ เข้าใจ เห็นคุณค่าความงาม ของทัศนศิลป์ และสามารถวิพากษ์ วิเคราะห์ ได้อย่างเหมาะสม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

อธิบายความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมา ของทัศนศิลป์สากล เข้าใจถึงต้นกำเนิด ภูมิปัญญาและการอนุรักษ์

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 จุด เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรงและพื้นผิว

เรื่องที่ 2 ทัศนศิลป์สากล

เรื่องที่ 3 การวิพากษ์วิจารณ์งานทัศนศิลป์

เรื่องที่ 4 ความงามตามธรรมชาติ

เรื่องที่ 5 ความงามตามทัศนศิลป์สากล

เรื่องที่ 6 ธรรมชาติกับทัศนศิลป์

เรื่องที่ 7 ความคิดสร้างสรรค์ การตกแต่งร่างกาย และที่อยู่อาศัย

เรื่องที่ 8 ความคิดสร้างสรรค์ในงานตกแต่ง

เรื่องที่ 1 จุด เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง

จุด

.....

คือ องค์ประกอบที่เล็กที่สุด จุดเป็นสิ่งที่สามารถบอกตำแหน่งและทิศทางโดยการนำจุดมาเรียงต่อกันให้เป็นเส้น การรวมกันของจุดจะเกิดน้ำหนักที่ให้มีปริมาตรแก่รูปทรง เป็นต้น

เส้น

หมายถึง จุดหลายๆจุดที่เรียงชิดติดกันเป็นแนวยาว โดยการลากเส้นจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งในทิศทางที่แตกต่างกัน จะเป็นทศมุม 45 องศา 90 องศา 180 องศาหรือมุมใดๆ การสลับทิศทางของเส้นที่ลากทำให้เกิดเป็นลักษณะต่าง ๆ ในทางศิลปะเส้นมีหลายชนิดด้วยกันโดยจำแนกออกได้เป็นลักษณะใหญ่ๆ คือ เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียง เส้นโค้ง เส้นหัก เส้นซิกแซก

ความรู้สึกที่มีต่อเส้น

เส้นเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างสรรค์ เส้นสามารถแสดงให้เกิดความหมายของภาพ และให้ความรู้สึกได้ตามลักษณะของเส้น เส้นที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ เส้นตรงและเส้นโค้ง

จากเส้นตรงและเส้นโค้งสามารถนำมาสร้างให้เกิดเป็น เส้นใหม่ ๆ ที่ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปได้ดังนี้

เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกแข็งแรง สูงเด่น สง่างาม น่าเกรงขาม

เส้นนอน ให้ความรู้สึกสงบราบเรียบ กว้างขวาง การพักผ่อน หย่อนใจ

เส้นแนวเฉียง ให้ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นคง ไม่หยุดนิ่ง

เส้นตัดกัน ให้ความรู้สึกประสานกัน แข็งแรง

เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกอ่อนโยน นุ่มนวล

เส้นคด ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไหลเลื่อน ร่าเริง ต่อเนื่อง

เส้นประ ให้ความรู้สึกขาดหาย ลึกลับ ไม่สมบูรณ์ แสดงส่วนที่มองไม่เห็น

เส้นขด ให้ความรู้สึกหมุนเวียนมีนงง

เส้นหยัก ให้ความรู้สึกขัดแย้ง น่ากลัว ตื่นเต้น แปลกตา

นักออกแบบนำเอาความรู้สึกที่มีต่อเส้นที่แตกต่างกันมาใช้ในการศิลปะประยุกต์ โดยใช้เส้นมาเปลี่ยนรูปร่างของตัวอักษร เพื่อให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวและทำให้สื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น

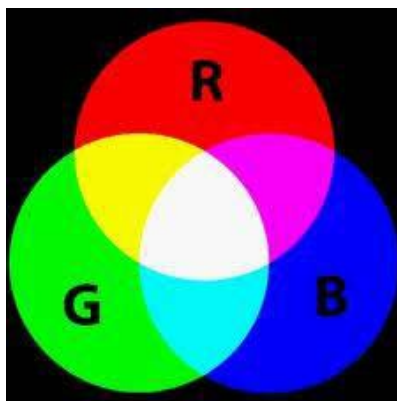
สี

ทฤษฎีสี หมายถึง หลักวิชาในเรื่องของสีที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา และเมื่อสามร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีไอแซก นิวตัน ได้ค้นพบว่า แสงสีขาวจาก ดวงอาทิตย์เมื่อหักเห ผ่านแท่งแก้วสามเหลี่ยม (prism) แสงสีขาวจะกระจายออกเป็นสีรุ้ง เรียกว่า สเปกตรัม มี 7 สี ได้แก่ ม่วง คราม น้ำเงิน เขียว เหลือง ส้ม แดง และได้กำหนดให้เป็นทฤษฎีสีของแสง ความจริงสีรุ้งเป็นปรากฏการณ์ ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นและพบเห็นกันบ่อยๆ โดยเกิดจากการหักเห ของแสงอาทิตย์หรือ แสงสว่าง เมื่อผ่านละอองน้ำในอากาศและกระทบต่อสายตาให้เห็นเป็นสี มีผลทางด้านจิตวิทยา ทางด้านอารมณ์ และความรู้สึก การที่ได้เห็นสีจากสายตา สายตาจะส่งความรู้สึกไปยังสมองทำให้เกิดความรู้สึกต่างๆ ตาม อิทธิพลของสี เช่น สดชื่น ร่าเริง เยือกเย็น หรือตื่นเต้น มนุษย์เราเกี่ยวข้องกับสีต่างๆ อยู่ตลอดเวลาเพราะ ทุกสิ่ง ที่อยู่รอบตัวนั้น ล้วนแต่มีสีที่แตกต่างกันมากมาย

นักวิชาการสาขาต่างๆ ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องสี จนเกิดเป็นทฤษฎีสี ตามหลักการของนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น

แม่สีของนักฟิสิกส์ หรือ(แม่สีของแสง) (Spectrum Primaries)

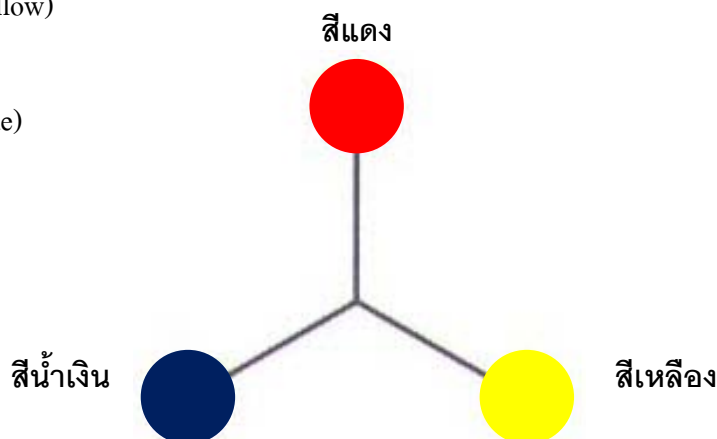
เป็นสีที่เกิดจากการผสมกันของคลื่นแสง มี 3 สี คือ

แม่สีของนักเคมี (Pigmentary Primaries) คือสีที่ใช้ในวงการอุตสาหกรรมและวงการศิลปะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สีวัตถุธาตุ ที่เรากำลังศึกษาอยู่ในขณะนี้ โดยใช้ในการเขียนภาพเกี่ยวกับพาณิชยศิลป์ ภาพโฆษณา ภาพประกอบเรื่องและภาพเขียน ของศิลปินต่าง ๆ ประกอบด้วย

สีขั้นที่ 1 (Primary Color) คือ แม่สีพื้นฐาน มี 3 สี ได้แก่

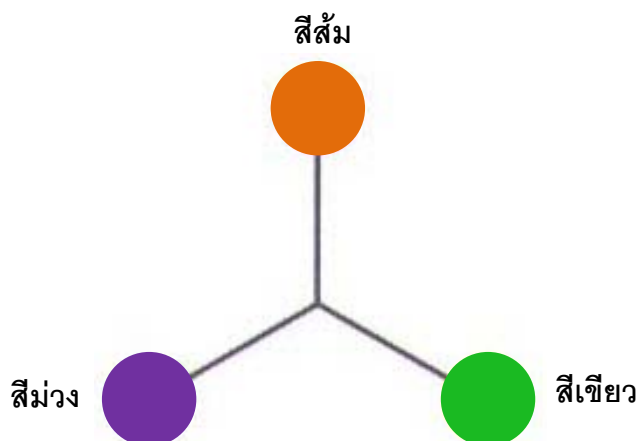
1. สีเหลือง (Yellow)
2. สีแดง (Red)
3. สีน้ำเงิน (Blue)

สีขั้นที่ 2 (Secondary color)

คือ สีที่เกิดจากสีขั้นที่ 1 หรือแม่สีผสมกันในอัตราส่วนที่เท่ากัน จะทำให้เกิดสีใหม่ 3 สี ได้แก่

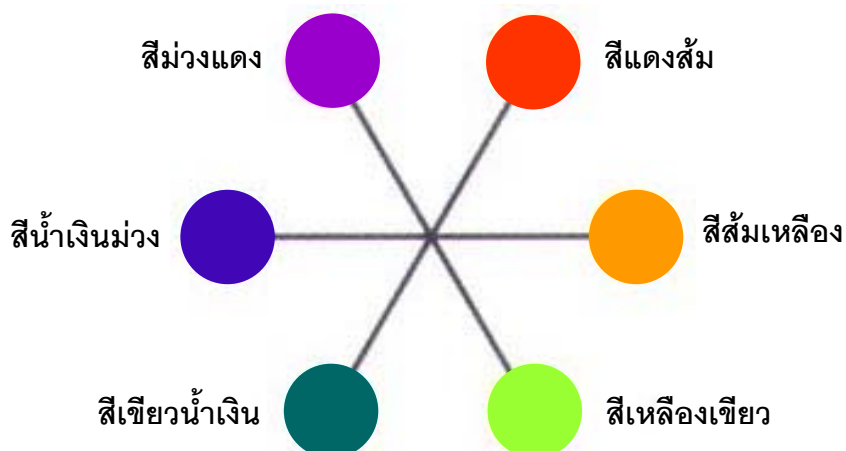
1. สีส้ม (Orange) เกิดจาก สีแดง (Red) ผสมกับสีเหลือง (Yellow)
2. สีม่วง (Violet) เกิดจาก สีแดง (Red) ผสมกับสีน้ำเงิน (Blue)
3. สีเขียว (Green) เกิดจาก สีเหลือง (Yellow) ผสมกับสีน้ำเงิน (Blue)

สีขั้นที่ 3 (Intermediate Color)

คือสีที่เกิดจากการผสมกันระหว่างแม่สีกับสีขั้นที่ 2 จะเกิดสีขั้นที่ 3 ขึ้นอีก 6 สี ได้แก่

1. สีน้ำเงินม่วง (Violet-blue) เกิดจาก สีน้ำเงิน (Blue) ผสมสีม่วง (Violet)
2. สีเขียวน้ำเงิน (Blue-green) เกิดจาก สีน้ำเงิน (Blue) ผสมสีเขียว (Green)
3. สีเหลืองเขียว (Green-yellow) เกิดจาก สีเหลือง (Yellow) ผสมกับสีเขียว (Green)
4. สีส้มเหลือง (Yellow-orange) เกิดจาก สีเหลือง (Yellow) ผสมกับสีส้ม (Orange)
5. สีแดงส้ม (Orange-red) เกิดจาก สีแดง (Red) ผสมกับสีส้ม (Orange)
6. สีม่วงแดง (Red-violet) เกิดจาก สีแดง (Red) ผสมกับสีม่วง (Violet)

เราสามารถผสมสีเกิดขึ้นใหม่ได้อีกมากมายหลายร้อยสีด้วยวิธีการเดียวกันนี้ ตามคุณลักษณะของสีที่จะกล่าวต่อไป

จะเห็นได้ว่าสีทั้ง 3 ชั้นตามทฤษฎีสีดังกล่าว มีผลทำให้เราสามารถนำมาใช้เป็นหลักในการเลือกสรรสีสำหรับงานสร้างสรรค์ของเราได้ ซึ่งงานออกแบบมิได้ถูกจำกัดด้วยกรอบความคิดของทฤษฎีตามหลักวิชาการเท่านั้น แต่เราสามารถ คัดออกนอกกรอบแห่งทฤษฎีนั้นๆ ได้ เท่าที่มันสมองของเราจะเค้นความคิดสร้างสรรค์ออกมาได้

ภาพวงจรสี 12 สี

คุณลักษณะของสีมี 3 ประการ คือ

1. สีแท้ หรือความเป็นสี (Hue) หมายถึง สีที่อยู่ในวงจรสีธรรมชาติ ทั้ง 12 สี (ดูภาพสี 12 สีในวงจรสีประกอบ) สี ที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้แบ่งเป็น 2 วรรณะ โดยแบ่งวงจรสีออกเป็น 2 ส่วน จากสีเหลืองวนไปถึงสีม่วง คือ

1. สีวรรณะร้อน (Warm Color) ให้ความรู้สึกรุนแรง ร้อน ตื่นเต้น ประกอบด้วย สีเหลือง สีเหลืองส้ม สีส้ม สีแดงส้ม สีแดง สีม่วงแดง สีม่วง

2. สีวรรณะเย็น (Cool Color) ให้ความรู้สึกเย็น สงบ สบายตาประกอบด้วย สีเหลือง สีเขียว เหลือง สีเขียว สีน้ำเงินเขียว สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีม่วง เราจะเห็นว่า สีเหลือง และสีม่วง เป็นสีที่อยู่ได้ทั้ง 2 วรรณะ คือสีกลางที่เป็นได้ทั้งสีร้อน และสีเย็น

2. ความจัดของสี (Intensity) หมายถึง ความสด หรือความบริสุทธิ์ของสีใดสีหนึ่ง และสีที่ถูกผสมด้วยสีดำจนหมดลง ความจัดหรือความบริสุทธิ์จะลดลงความจัดของสีจะเรียงลำดับจากจัดที่สุด ไปจนหมดที่สุดได้หลายลำดับ ด้วยการค่อยๆ เพิ่มปริมาณของสีดำที่ผสมเข้าไปทีละน้อยจนถึงลำดับที่ความจัดของสีมีน้อยที่สุดคือเกือบเป็นสีดำ

3. น้ำหนักของสี (Values) หมายถึง สีที่สดใส (Brightness) สีกลาง (Grayness) สีทึบ (Darkness) ของสีแต่ละสี สีทุกสีจะมีน้ำหนักในตัวเอง ถ้าเราผสมสีขาวเข้าไปในสีใดสีหนึ่ง สีนั้นจะสว่างขึ้น หรือมีน้ำหนักอ่อนลงถ้าเพิ่มสีขาวเข้าไปทีละน้อยๆ ตามลำดับ เราจะได้น้ำหนักของสีที่เรียงลำดับจากแก่สุดไปจนถึงอ่อนสุด น้ำหนักอ่อนแก่ของสี เกิดจากการผสมด้วยสีขาว เทา และ ดำ น้ำหนักของสีจะลดลงด้วยการใช้สีขาวผสม (tint) ซึ่งจะทำให้ เกิดความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนหวาน สบายตา น้ำหนักของสีจะเพิ่มขึ้นปานกลางด้วยการใช้สีเทาผสม (tone) ซึ่งจะทำให้ความเข้มของสีลดลง เกิดความรู้สึก ที่สงบ ราบเรียบ และน้ำหนักของสีจะเพิ่มขึ้นมากขึ้นด้วยการใช้สีดำผสม (shade) ซึ่งจะทำให้ความเข้มของสีลดความสดใสลง เกิดความรู้สึกขม ลึกลับ น้ำหนักของสียังหมายถึงการเรียงลำดับน้ำหนักของสีแต่ด้วยตัวเอง โดยเปรียบเทียบ น้ำหนักอ่อนแก่กับสีขาว – ดำ เราสามารถเปรียบเทียบระหว่างภาพสีกับภาพขาวดำได้อย่างชัดเจนและเมื่อเรานำภาพสีที่เราเห็นว่าไม่มีสีแดงอยู่หลายค่าตั้งแต่อ่อน กลาง แก่ ไปถ่ายเอกสารขาว-ดำ เมื่อนำมาดูจะพบว่า สีแดงจะมีน้ำหนักอ่อน แก่ตั้งแต่ขาว เทา ดำ นั่นเป็นเพราะว่าสีแดงมีน้ำหนักของสีแตกต่างกันนั่นเอง

สีต่างๆ ที่เราสัมผัสด้วยสายตา จะทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นภายในต่อเรา ทันทีที่เรามองเห็นสี ไม่ว่าจะเป็นเป็นการแต่งกาย บ้านที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ต่างๆ แล้วเราจะ ทำอย่างไร จึงจะใช้สีได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักจิตวิทยา เราจะต้องเข้าใจว่าสีใดให้ความรู้สึก ต่อมนุษย์อย่างไร ซึ่งความรู้สึกที่เกี่ยวกับสีสามารถจำแนกออกได้ดังนี้

สีแดง ให้ความรู้สึกร้อน รุนแรง กระตุ้น ทำลาย เคลื่อนไหว ตื่นเต้น เร้าใจ มีพลัง ความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งคั่ง ความรัก ความสำคัญ และอันตรายจะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์เป็นต้น

สีส้ม ให้ความรู้สึก ร้อน อบอวน สดใส มีชีวิตชีวา อบอุ่น ความลึกลับ และการปลดปล่อย สีเหลือง ให้ความรู้สึก แจ่มใส ร่าเริง เบิกบานสดชื่น ชีวิตใหม่ ความสนุกสนาน สีเขียว ให้ความรู้สึก งามงาม สดชื่น สงบเงียบ ร่มรื่น ร่มเย็น การพักผ่อน การผ่อนคลายธรรมชาติ ความปลอดภัย ปกติ ความสุข ความสุขุม เยือกเย็น

สีเขียวแก่ ให้ความรู้สึก เศร้าใจ แก่ชรา สิ้นน้ำเงิน ให้ความรู้สึกสงบ สุขุม สุภาพ หนักแน่น เคร่งขรึม เอา การเอางาน ละเอียด รอบคอบ สง่างาม มีศักดิ์ศรี สูงศักดิ์ เป็นระเบียบถ่อมตน

สีฟ้า ให้ความรู้สึก ปลอดภัย โปร่ง โล่งกว้าง โปร่งใส สะอาด ปลอดภัย ความสว่าง ลมหายใจ ความเป็นอิสระเสรีภาพ การช่วยเหลือ

สีคราม จะทำให้เกิดความรู้สึกสงบ

สีม่วง ให้ความรู้สึก มีเสน่ห์ น่าติดตาม เร้นลับ ซ่อนเร้น มีอำนาจ มีพลังแฝงอยู่ ความรัก ความเศร้า ความผิดหวัง ความสงบ ความสูงศักดิ์

สีน้ำตาล ให้ความรู้สึกเก่า หนัก สงบเงียบ

สีขาว ให้ความรู้สึกบริสุทธิ์ สะอาด ใหม่ สดใส

สีดำ ให้ความรู้สึกหนัก หดหู่ เศร้าใจ ทึบตัน

สีชมพู ให้ความรู้สึกอบอุ่น อ่อนโยน นุ่มนวล อ่อนหวาน ความรัก เอาใจใส่ วัยรุ่น นุ่มสาว น่ารัก
ความสดใส

สีฟ้า จะทำให้เกิดความรู้สึกกระชุ่มกระชวย เป็นหนุ่มสาว

สีเทา ให้ความรู้สึก เศร้า อาลัย ท้อแท้ ความลึกลับ ความหดหู่ ความขร่า ความสงบ ความเงียบ สุขภาพ
สุขุม ถ่อมตน

สีทอง ให้ความรู้สึก ความหรูหรา โอ่อ่า มีราคา สูงค่า สิ่งสำคัญ ความเจริญรุ่งเรือง ความสุข ความมั่งคั่ง
ความร่ำรวย การแผ่กระจาย

จากความรู้สึกดังกล่าว เราสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ในทุกเรื่อง และเมื่อต้องการ
สร้างผลงาน ที่เกี่ยวกับการใช้สี เพื่อที่จะได้ผลงานที่ตรงตามความต้องการในการสื่อความหมาย และจะช่วยลด
ปัญหาในการตัดสินใจที่จะเลือกใช้สีต่างๆได้ เช่น

1. ใช้ในการแสดงเวลาของบรรยากาศในภาพเขียน เพราะสีบรรยากาศในภาพเขียนนั้นๆ จะแสดงให้เห็นว่า
เป็นภาพตอนเช้า ตอนกลางวัน หรือตอนบ่าย เป็นต้น

2. ในด้านการค้า คือ ทำให้สินค้าสวยงาม น่าซื้อหา นอกจากนี้ยังใช้กับงานโฆษณา เช่น โปสเตอร์ต่างๆ
ช่วยให้จำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

3. ในด้านประสิทธิภาพของการทำงาน เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ถ้าทาสีสถานที่ทำงานให้ดูหลัก
จิตวิทยา จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างบรรยากาศให้หน้าทำงาน คนงานจะทำงานมากขึ้น มีประสิทธิภาพในการ
ทำงานสูงขึ้น

4. ในด้านการตกแต่ง สีของห้อง และสีของเฟอร์นิเจอร์ ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความสว่างของห้อง รวมทั้ง
ความสุขในการใช้ห้อง ถ้าเป็นโรงเรียนเด็กจะเรียนได้ผลดีขึ้น ถ้าเป็นโรงพยาบาลคนไข้จะหายเร็วขึ้น
สร้างสรรค์งานออกแบบจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สีโดยตรง มัณฑนากรจะคิดค้นสีขึ้นมาเพื่อใช้งาน
ตกแต่ง คนออกแบบฉากเวทีการแสดงจะคิดค้นสีเกี่ยวกับแสง จิตรกรก็จะคิดค้นสีขึ้นมาเพื่อระบายให้เหมาะสมกับ
ความคิด และจินตนาการของตน แล้วตัวเราจะคิดค้นสีขึ้นมาเพื่อความงาม ความสุข สำหรับเรามีได้หรือ
สีที่ใช้สำหรับการออกแบบนั้น ถ้าเราจะใช้ให้เกิดความสวยงามตรงตามความต้องการของเรา มีหลักในการใช้
กว้างๆ อยู่ 2 ประการ คือ การใช้สีกลมกลืนกัน และ การใช้สีตัดกัน

1. การใช้สีกลมกลืนกัน

การใช้สีให้กลมกลืนกัน เป็นการใช้สีหรือน้ำหนักของสีให้ใกล้เคียงกัน หรือคล้ายคลึงกัน เช่น การใช้สี
แบบเออร์งค์ เป็นการใช้สีที่เฉดสีที่มีน้ำหนักอ่อนแก่หลายลำดับ

การใช้สีข้างเคียง เป็นการใช้สีที่เคียงกัน 2 – 3 สี ในวงสี เช่น สีแดง สีส้มแดง และสีม่วงแดง การใช้สี
ใกล้เคียง เป็นการใช้สีที่อยู่เรียงกันในวงสีไม่เกิน 5 สี ตลอดจนการใช้สีวรรณะร้อนและวรรณะเย็น (warm tone
colors and cool tone colors) ดังได้กล่าวมาแล้ว

2. **การใช้สีตัดกัน** สีตัดกันคือสีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงจรัส (ดูภาพวงจรัส ด้านซ้ายมือประกอบ) การใช้สีให้ตัดกันมีความจำเป็นมาก ในงานออกแบบ เพราะช่วยให้เกิดความน่าสนใจ ในทันทีที่พบเห็น สีตัดกันอย่างแท้จริงมีอยู่ด้วยกัน 6 คู่สี คือ

1. สีเหลือง ตรงข้ามกับ สีม่วง

เหลือง	ม่วง
--------	------

2. สีส้ม ตรงข้ามกับ สีน้ำเงิน

ส้ม	น้ำเงิน
-----	---------

3. สีแดง ตรงข้ามกับ สีเขียว

แดง	เขียว
-----	-------

4. สีเหลืองส้ม ตรงข้ามกับ สีม่วงน้ำเงิน

เหลืองส้ม	ม่วงน้ำเงิน
-----------	-------------

5. สีส้มแดง ตรงข้ามกับ น้ำเงินเขียว

ส้มแดง	น้ำเงินเขียว
--------	--------------

6. สีม่วงแดง ตรงข้ามกับ สีเหลืองเขียว

ม่วงแดง	เหลืองเขียว
---------	-------------

ในงานออกแบบ หรือการจัดภาพ หากเรารู้จักใช้สีให้มีสภาพโดยรวมเป็นวรรณะร้อน หรือวรรณะเย็น เราจะ สามารถควบคุม และสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดความประสานกลมกลืน งดงามได้ง่ายขึ้น เพราะสีมีอิทธิพลต่อ มวล ปริมาตร และช่องว่าง สีมีคุณสมบัติที่ทำให้เกิดความกลมกลืน หรือขัดแย้งได้ สีสามารถขับเน้นให้เกิดจุดเด่น และการรวมกันให้เกิดเป็นหน่วยเดียวกันได้ เราในฐานะผู้ใช้สีต้องนำหลักการต่างๆ ของสีไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้อง กับเป้าหมายในงานของเรา เพราะสีมีผลต่อการออกแบบ คือ

1. **สร้างความรู้สึก** สีให้ความรู้สึกต่อผู้พบเห็นแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และภูมิหลังของแต่ละคน สีบางสีสามารถรักษาบำบัดโรคจิตบางชนิดได้ การใช้สีภายใน หรือภายนอกอาคาร จะมีผลในการสร้างบรรยากาศได้

2. **สร้างความน่าสนใจ** สีมีอิทธิพลต่องานศิลปะการออกแบบ จะช่วยสร้างความประทับใจ และความน่าสนใจเป็นอันดับแรกที่พบเห็น

3. **สื่อสัญลักษณ์ของวัตถุ** ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ หรือภูมิหลัง เช่น สีแดงสัญลักษณ์ของไฟ หรืออันตราย สีเขียวสัญลักษณ์แทนพืช หรือความปลอดภัย เป็นต้น

4. **สีช่วยให้เกิดการรับรู้ และจดจำ** งานศิลปะการออกแบบต้องการให้ผู้พบเห็นเกิดการจดจำในรูปแบบ และผลงาน หรือเกิดความประทับใจ การใช้สีจะต้องสะดุดตา และมีเอกภาพ
แสงและเงา

แสงและเงา หมายถึง แสงที่ต้องมากระทบพื้นผิวที่มีสีอ่อนแก่และพื้นผิวสูงต่ำ โค้งนูนเรียบหรือขรุขระ ทำให้ปรากฏแสงและเงาแตกต่างกัน

ตัวกำหนดระดับของค่าน้ำหนัก ความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง ในที่มีแสงสว่างมากเงาจะเข้มขึ้น และในที่มีแสงสว่างน้อยเงาจะไม่ชัดเจน ในที่ที่ไม่มีแสงสว่างจะไม่มีเงา และเงาจะอยู่ในทางตรงข้ามกับแสงเสมอ ค่าน้ำหนักของแสงและเงาที่เกิดบนวัตถุ สามารถจำแนกเป็นลักษณะที่ต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. **บริเวณแสงสว่างจัด (Hi-light)** เป็นบริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งกำเนิดแสงมากที่สุด จะมีความสว่างมากที่สุด วัตถุที่มีผิวมันวาวจะสะท้อนแหล่งกำเนิดแสงออกมาให้เห็นได้ชัด

2. **บริเวณแสงสว่าง (Light)** เป็นบริเวณที่ได้รับแสงสว่าง รองลงมาจากบริเวณแสงสว่าง จัด เนื่องจากอยู่ห่างจากแหล่งกำเนิดแสงออกมา และเริ่มมีค่าน้ำหนักอ่อน ๆ

3. **บริเวณเงา (Shade)** เป็นบริเวณที่ไม่ได้รับแสงสว่าง หรือเป็นบริเวณที่ถูกบดบังจาก แสงสว่าง ซึ่งจะมีค่าน้ำหนักเข้มมากขึ้นกว่าบริเวณแสงสว่าง

4. **บริเวณเงาเข้มจัด (Hi-Shade)** เป็นบริเวณที่อยู่ห่างจากแหล่งกำเนิดแสงมากที่สุด หรือ เป็นบริเวณที่ถูกบดบังหลาย ๆ ชั้น จะมีค่าน้ำหนักที่เข้มมากไปจนถึงเข้มที่สุด

5. **บริเวณเงาตกทอด** เป็นบริเวณของพื้นหลังที่เงาของวัตถุทาบบลงไป เป็นบริเวณเงาที่อยู่ ภายนอกวัตถุ และจะมีความเข้มของค่าน้ำหนักขึ้นอยู่กับ ความเข้มของเงา น้ำหนักของพื้น หลัง ทิศทางและระยะของเงา

ความสำคัญของค่าน้ำหนัก

1. ให้ความแตกต่างระหว่างรูปและพื้น หรือรูปทรงกับที่ว่าง
2. ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว
3. ให้ความรู้สึกเป็น 2 มิติ แก่รูปร่าง และความเป็น 3 มิติแก่รูปทรง
4. ทำให้เกิดระยะความตื้น - ลึก และระยะใกล้ - ไกลของภาพ
5. ทำให้เกิดความกลมกลืนประสานกันของภาพ

กิจกรรม

1. ให้นักศึกษาใช้เส้นแบบต่างๆตามแบบเรียนมาประกอบเป็นภาพตามจินตนาการลงในกระดาษเปล่าขนาดA4 จากนั้นนำมาแสดงผลงานและแลกเปลี่ยนกันชมและวิจารณ์กันในชั้นเรียน
2. นำผลงานจากข้อ1 เก็บในแฟ้มสะสมผลงาน

เรื่องที่ 2 ทักษะศิลปะสากล

ความหมายของศิลปะและทัศนศิลป์

ศิลปะหมายถึง ผลแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งความสุนทรีภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ตามประสบการณ์ ทัศนียม และทักษะของบุคคล แต่ละคนนอกจากนี้ยังมีนักปราชญ์ นักการศึกษา ท่านผู้รู้ ได้ให้ความหมายของศิลปะแตกต่างกันออกไป เช่น การเลียนแบบธรรมชาติ การแสดงออกของบุคลิกภาพทางอารมณ์ของมนุษย์

ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับมนุษย์

การสร้างสรรค์ทางศิลปะของมนุษย์เป็นกิจกรรมในการพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณตั้งแต่ยุคหินหรือประมาณ 4,000 - 5,000 ปีล่วงมาแล้ว นับตั้งแต่มนุษย์อาศัยอยู่ในถ้ำ เพิงผา ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และหาของป่าเป็นอาหาร โดยมากศิลปะจะเป็นภาพวาด ซึ่งปรากฏตามผนังถ้ำต่างๆ เช่น ภาพวัวไบซัน ที่ถ้ำอัลตาริมา ในประเทศสเปน ภาพสัตว์ชนิดต่างๆ ที่ถ้ำลาสโก ในประเทศฝรั่งเศส สำหรับประเทศไทยที่พบเห็น เช่น ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ภาพพระเครื่องปั้นดินเผา ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ประเภทของงานทัศนศิลป์ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. จิตรกรรม
2. ประติมากรรม
3. สถาปัตยกรรม
4. ภาพพิมพ์

งานจิตรกรรม เป็นงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการวาด ระบายสี และการจัดองค์ประกอบความงาม เพื่อให้เกิดภาพ 2 มิติ ไม่มีความลึกหรือหนูนหนา จิตรกรรมเป็นแขนงหนึ่งของทัศนศิลป์ ผู้ทำงานด้านจิตรกรรม จะเรียกว่า จิตรกร

จอห์น แคนาเดย์ (John Canaday) ได้ให้ความหมายของจิตรกรรมไว้ว่า จิตรกรรม คือ การระบายชั้นของสีลงบนพื้นระนาบรองรับ เป็นการจัดรวมกันของรูปทรง และ สีที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของศิลปินแต่ละคน ในการเขียนภาพนั้น พจนานุกรมศัพท์ อธิบายว่า เป็นการสร้างงานทัศนศิลป์บนพื้นระนาบรองรับ ด้วยการ ลาก ป้าย ชีด ชูด วัสดุ จิตรกรรมลงบนพื้นระนาบรองรับ

ภาพจิตรกรรมที่เก่าแก่ที่สุดที่เป็นที่รู้จักอยู่ที่ถ้ำ Chauvet ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งนักประวัติศาสตร์บางคน อ้างว่ามีอายุราว 32,000 ปีเป็นภาพที่สลักและระบายสีด้วยโคลนแดงและสีข้อมดำ แสดงรูปม้า แรด สิงโต ควาย แมมมอธ หรือมนุษย์ที่กำลังล่าสัตว์

จิตรกรรม สามารถจำแนกได้ตามลักษณะผลงาน และ วัสดุอุปกรณ์การสร้างสรรค์เป็น 2 ประเภท คือ ภาพวาด และ ภาพเขียน

จิตรกรรมภาพวาด (Drawing) เป็นศัพท์ทัศนศิลป์ คือ ภาพวาดเส้น หรือบางท่านอาจเรียกด้วยคำทับศัพท์ว่า ดรออิง ปัจจุบันได้มีการนำอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ใช้ในการเขียนภาพและวาดภาพ ที่ก้าวหน้าและทันสมัยมากมาย ผู้เขียนภาพจึงอาจจะใช้อุปกรณ์ต่างๆมาใช้ในการเขียนภาพ ภาพวาดในสื่อสิ่งพิมพ์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ภาพวาดลายเส้น และ การ์ตูน

จิตรกรรมภาพเขียน (Painting) ภาพเขียนเป็นการสร้างงาน 2 มิติบนพื้นระนาบด้วยสีหลายสี เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีฝุ่น สีชอล์ก หรือสีอะคริลิกซึ่งผลงานทางด้านจิตรกรรมภาพเขียนของสีแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกัน เช่น

1. การเขียนภาพสีน้ำ (Colour Painting)

2. การเขียนภาพสีน้ำมัน (Oil Painting)

3. การเขียนภาพสีอะคริลิก (Acrylic Painting)

งานประติมากรรม เป็นผลงานด้านศิลปะที่แสดงออกด้วยการสร้างรูปทรง 3 มิติ ที่มีปริมาตร มีน้ำหนัก และกินเนื้อที่ในอากาศ โดยการใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ วัสดุที่ใช้สร้างสรรค์งานประติมากรรม จะเป็นตัวกำหนดวิธีการสร้างผลงาน ความงามของงานประติมากรรม ทำได้ 4 วิธี คือ

1. การปั้น (Casting) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ จากวัสดุ ที่มีความเหนียว อ่อนตัว และยึดจับตัวกันได้ดี วัสดุที่นิยมนำมาใช้ปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน ปูน แป้ง ไม้ขี้ผึ้ง กระดาษ หรือ จีเลอชพสมกาว เป็นต้น

2. การแกะสลัก (Carving) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ จากวัสดุที่ แข็ง เปราะ โดยอาศัย เครื่องมือ วัสดุ ที่นิยมนำมาแกะ ได้แก่ ไม้ หิน กระดูก แก้ว ปูนปลาสเตอร์ เป็นต้น

งานแกะสลักไม้

3. **การหล่อ (Molding)** การสร้างรูปผลงานที่มีทรง 3 มิติ จากวัสดุที่หลอมตัวได้และกลับแข็งตัวได้ โดยอาศัยแม่พิมพ์ ซึ่งสามารถทำให้เกิดผลงานที่เหมือนกันทุกประการตั้งแต่ 2 ชิ้น ขึ้นไป วัสดุที่นิยมนำมาใช้หล่อ ได้แก่ โลหะ ปูน แก้ว ขี้ผึ้ง เรซิน พลาสติก ฯลฯ

4. **การประกอบขึ้นรูป (Construction)** การสร้างผลงานที่มีรูปทรง 3 มิติ โดยการนำวัสดุต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน และยึดติดกันด้วยวัสดุต่าง ๆ การเลือกวิธีการสร้างสรรค์งานประติมากรรม ขึ้นอยู่กับวัสดุที่ต้องการใช้ ในงานประติมากรรม ไม่ว่าจะสร้างขึ้นโดยวิธีใดผลงานทางด้านประติมากรรม จะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ แบบนูนต่ำ แบบนูนสูง และแบบลอยตัว ผู้สร้างสรรค์งานประติมากรรม เรียกว่า **ประติมากร**

ประเภทของงานประติมากรรม

1. **ประติมากรรมแบบนูนต่ำ (Bas Relief)** เป็นรูปปั้นที่นูนขึ้นมาจากพื้นหรือมีพื้นหลังรองรับมองเห็นได้ชัดเจนเพียงด้านเดียว คือด้านหน้า มีความสูงจากพื้นไม่ถึงครึ่งหนึ่งของรูปจริง ได้แก่ รูปนูนบนเหรียญ รูปนูนที่ใช้ประดับตกแต่งภาชนะ รูปนูนที่ใช้ประดับตกแต่งบริเวณฐานอนุสาวรีย์ หรือพระเครื่องบางองค์

2. **ประติมากรรมแบบนูนสูง (High Relief)** เป็นรูปปั้นแบบต่าง ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบ นูนต่ำ แต่มีความสูงจากพื้นตั้งแต่ครึ่งหนึ่งของรูปจริงขึ้นไป ทำให้เห็นลวดลายที่ลึก ชัดเจน และ เหมือนจริงมากกว่าแบบนูนต่ำใช้งานแบบเดียวกับแบบนูนต่ำ

3. **ประติมากรรมแบบลอยตัว (Round Relief)** เป็นรูปปั้นแบบต่าง ๆ ที่มองเห็นได้รอบด้านหรือ ตั้งแต่ 4 ด้านขึ้นไป ได้แก่ ภาชนะต่าง ๆ รูปเคารพต่าง ๆ พระพุทธรูป เทวรูป รูปตามคตินิยม รูปบุคคลสำคัญ รูปสัตว์ ฯลฯ

สถาปัตยกรรม (Architecture) หมายถึง การออกแบบผลงานทางทัศนศิลป์ที่เป็นการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ คนทั่วไปอยู่อาศัยได้และอยู่อาศัยไม่ได้ เช่นสถูป เจดีย์ อนุสาวรีย์บ้านเรือนต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึง

การกำหนดผังบริเวณต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงามและเป็นประโยชน์แก่การ ใช้สอยตามต้องการ งานสถาปัตยกรรมเป็นแหล่งรวมของงานศิลปะทางกายภาพเกือบทุกชนิด และมักมีรูปแบบแสดงเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ๆ ในเวลานั้น ๆ เราแบ่งลักษณะงานของสถาปัตยกรรมออกได้เป็น ๓ แขนง ดังนี้คือ

1. สถาปัตยกรรมออกแบบก่อสร้าง เช่น การออกแบบสร้างตึกอาคาร บ้านเรือน เป็นต้น
2. ภูมิสถาปัตย์ เช่น การออกแบบวางผัง จัดบริเวณ วางผังปลูกต้นไม้ จัดสวน เป็นต้น

3. สถาปัตยกรรมผังเมือง ได้แก่ การออกแบบบริเวณเมืองให้มีระเบียบ มีความสะอาด และถูกหลักสุขาภิบาล เราเรียกผู้สร้างงานสถาปัตยกรรมว่า สถาปนิก

องค์ประกอบสำคัญของสถาปัตยกรรม

จุดสนใจและความหมายของศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

บทความ De Architectura ของวิทรูเวียส ซึ่งเป็นบทความเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม ที่เก่าแก่ที่สุดที่เราค้นพบ ได้กล่าวไว้ว่า สถาปัตยกรรมต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามส่วนหลักๆ ที่ผสมผสานกันอย่างลงตัวและสมดุล อันได้แก่

ความงาม (Venustas) หมายถึง สัดส่วนและองค์ประกอบ การจัดวางที่ว่าง สี วัสดุและพื้นผิวของอาคารที่ผสมผสานลงตัว ที่ยกระดับจิตใจ ของผู้ได้ยลหรือเยี่ยมชมสถานที่นั้นๆ

ความมั่นคงแข็งแรง (Firmitas)

และ ประโยชน์ใช้สอย (Utilitas) หมายถึง การสนองประโยชน์ และการบรรลุประโยชน์แห่งเจตนารวมถึงปรัชญาของสถานที่นั้นๆ

สถาปัตยกรรมตะวันตก

ตัวอย่างเช่น บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร ปราสาท ราชวัง ซึ่งมีทั้งสถาปัตยกรรมแบบโบราณ เช่น กอธิก ไบแซนไทน์ จนถึงสถาปัตยกรรมสมัยใหม่

ศิลปะภาพพิมพ์ (Printmaking)

ภาพพิมพ์ โดยความหมายของคำย่อเป็นที่เข้าใจชัดเจนแล้วว่า หมายถึงรูปภาพที่สร้างขึ้นมา โดยวิธีการพิมพ์ แต่สำหรับคนไทยส่วนใหญ่เมื่อพูดถึง ภาพพิมพ์อาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักว่าภาพพิมพ์ คืออะไรกันแน่ เพราะคำๆนี้เป็นคำใหม่ที่เพิ่งเริ่มใช้กันมาประมาณเมื่อ 30 ปี มานี้เอง

โดยความหมายของคำเพียงอย่างเดียว อาจจะชวนให้เข้าใจสับสนไปถึงรูปภาพที่พิมพ์ด้วยกรรมวิธีการพิมพ์ทางอุตสาหกรรม เช่น โปสเตอร์ ภาพพิมพ์ที่จำลองจากภาพถ่าย หรือภาพจำลองจิตรกรรมอันที่จริงคำว่า ภาพพิมพ์ เป็นศัพท์เฉพาะทางศิลปะที่หมายถึง ผลงานวิจิตรศิลป์ที่จัดอยู่ในประเภท ทัศนศิลป์ เช่นเดียวกันกับจิตรกรรมและประติมากรรม

ภาพพิมพ์ทั่วไปมีลักษณะเช่นเดียวกับจิตรกรรมและภาพถ่าย คือตัวอย่างผลงานมีเพียง 2 มิติ ส่วนมิติที่ 3 คือ ความลึกที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ ภาษาเฉพาะของทัศนศิลป์ อันได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก และพื้นผิว สร้างให้ดูลวงตาลึกเข้าไปในระนาบ 2 มิติของผิวภาพ แต่ภาพพิมพ์มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจิตรกรรมตรงกรรมวิธีการสร้างผลงาน ที่ผลงานจิตรกรรมนั้นศิลปินจะเป็นผู้สร้างสรรค์ขีดเขียน หรือวาดภาพระบายสีลงไปบนผืนผ้าใบหรือกระดาษ โดยสร้างออกมาเป็นภาพทันที แต่การสร้างผลงานภาพพิมพ์ศิลปินต้องสร้างแม่พิมพ์ขึ้นมาเป็นสื่อ ก่อน แล้วจึงผ่านกระบวนการพิมพ์ ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพที่ต้องการได้

กรรมวิธีในการสร้างผลงานด้วยการพิมพ์นั่นเอง ที่ทำให้ศิลปินสามารถสร้างผลงานที่เป็นต้นแบบ (Original) ที่เหมือนกันได้หลายชิ้น เช่นเดียวกับผลงานประติมากรรม ประเภทที่ปั้นด้วยดินแล้วทำแม่พิมพ์หล่อผลงานชิ้นนั้นให้เป็นวัสดุถาวร เช่นทองเหลือง หรือสำริด ทุกชิ้นที่หล่อออกมาถือว่าเป็นผลงานต้นแบบมิใช่ผลงานจำลอง (Reproduction) ทั้งนี้เพราะว่าภาพพิมพ์นั้นก็มิใช่ผลงานจำลองจากต้นแบบที่เป็นจิตรกรรมหรือวาดเส้น แต่ภาพพิมพ์เป็นผลงานสร้างสรรค์ ที่ศิลปินมีทั้งเจตนาและความเชี่ยวชาญในการใช้คุณลักษณะ

พิเศษเฉพาะของเทคนิควิธีการทางภาพพิมพ์ แต่ละชนิดมาใช้ในการถ่ายทอดจินตนาการ ความคิด และอารมณ์ ความรู้สึกออกมาในผลงานได้โดยตรง แตกต่างกับการที่นำเอาผลงานจิตรกรรมที่สร้างสำเร็จไว้แล้วมาจำลองเป็นภาพโดยผ่านกระบวนการทางการพิมพ์

ในการพิมพ์ผลงานแต่ละชิ้น ศิลปินจะจำกัดจำนวนพิมพ์ตามหลักเกณฑ์สากล ที่ศิลปินสมาคมระหว่างชาติ ซึ่งไทยก็เป็นสมาชิกอยู่ด้วย ได้กำหนดไว้โดยศิลปินผู้สร้างผลงานจะเขียนกำกับไว้ที่ด้านซ้ายของภาพเช่น 3/30 เลข 3 ตัวหน้าหมายถึงภาพที่ 3 ส่วนเลข 30 ตัวหลังหมายถึงจำนวนที่ พิมพ์ทั้งหมด ในภาพพิมพ์บางชิ้น ศิลปินอาจเซ็นคำว่า A/P ไว้แทนตัวเลขจำนวนพิมพ์ A/P นี้อยู่มาจาก Artist's Proof ซึ่งหมายความว่า ภาพๆนี้เป็นภาพที่พิมพ์ขึ้นมาหลังจากที่ศิลปินได้มีการทดลองแก้ไข จนได้คุณภาพสมบูรณ์ตามที่ต้องการ จึงเซ็นรับรองไว้ หลังจากพิมพ์ A/P ครอบคลุมจำนวน 10% ของจำนวนพิมพ์ทั้งหมด จึงจะเริ่มพิมพ์ให้ครอบคลุมจำนวนเต็มที่ กำหนดไว้ หลังจากนั้นศิลปินจะทำลาย แม่พิมพ์ทั้งด้วยการขูดขีด หรือวิธีการอื่นๆ โดยจะพิมพ์ภาพสุดท้ายนี้ไว้ เพื่อเป็นหลักฐาน เรียกว่า Cancellation Proof สุดท้ายศิลปินจะเซ็นทั้งหมายเลขจำนวนพิมพ์ วันเดือนปี และลายเซ็นของศิลปินเอง ไว้ด้านล่างขวาของภาพ เพื่อเป็นการรับรองคุณภาพด้วยทุกชิ้น จำนวนพิมพ์นี้อาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความนิยมของ “ตลาด ” และปัจจัยอื่นๆอีกหลายประการ

สำหรับศิลปินไทยส่วนใหญ่จะจำกัดจำนวนพิมพ์ไว้ค่อนข้างต่ำประมาณ 5-10 ภาพ ต่อ ผลงาน 1 ชิ้น กฎเกณฑ์ที่ศิลปินทั่วโลกถือปฏิบัติกันเป็นหลักสากลนี้ย่อมเป็นการรักษามาตรฐานของภาพพิมพ์ ไว้ อันเป็นการส่งเสริมภาพพิมพ์ให้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

รูปแบบของศิลปะภาพพิมพ์ในด้านเทคนิค

1. กรรมวิธีการพิมพ์ผิวฐาน (Relief Process)
2. กรรมวิธีการพิมพ์ร่องลึก (Intaglio Process)
3. กรรมวิธีการพิมพ์พื้นราบ (Planography Process)
4. กรรมวิธีการพิมพ์ผ่านช่องฉลุ (Serigraphy)
5. กรรมวิธีการพิมพ์เทคนิคผสม (Mixed Techniques)

6. การพิมพ์วิธีพื้นฐาน (Basic Printing)

รูปแบบของศิลปะภาพพิมพ์ในทางทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

1. รูปแบบแสดงความเป็นจริง (Figuration Form)
2. รูปแบบผันแปรความเป็นจริง (Semi - Figuration Form)
3. รูปแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Form)
4. รูปแบบที่ปราศจากเนื้อหา (Non - Figuration Form)

ความสำคัญของเนื้อหา

1. กระบวนการสร้างแม่พิมพ์ ในงานศิลปะภาพพิมพ์ มีหลายลักษณะและแต่ละลักษณะจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเทคนิค ซึ่งแต่ละเทคนิคสามารถตอบสนองเนื้อหาในทางศิลปะได้ตามผลของเทคนิคนั้น ๆ เช่น กรรมวิธีการพิมพ์ร่องลึกสามารถถ่ายทอดเนื้อหาในเรื่องพื้นผิว (TEXTURE) ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด
2. ในทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ทำให้แยกแยะถึงรูปแบบในทางศิลปะในแบบต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงวิธีการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ของศิลปินได้

กิจกรรม

1. ให้นักศึกษาทดลองเขียนภาพจิตรกรรมด้วยสีน้ำ หรือสีต่าง ๆ ในการเขียนภาพระบายสี โดยอาจเป็น ภาพทิวทัศน์ ภาพผักหรือผลไม้ก็ได้
2. ให้นักศึกษานำดินเหนียวหรือดินน้ำมันมาปั้นเป็นรูป คน สัตว์ หรือผลไม้ โดยมีส่วนสูงไม่ต่ำกว่า 20 เซนติเมตร
- 3.ให้นำผลงานจากข้อ1และข้อ2 มาแสดงในชั้นเรียนและให้อาจารย์และเพื่อนนักศึกษาร่วมกันอภิปราย

เรื่องที่ 3 การวิพากษ์วิจารณ์งานทัศนศิลป์

ความหมาย

การวิเคราะห์งานศิลปะ หมายถึง การพิจารณาแยกแยะศึกษาองค์ประกอบของผลงานศิลปะออกเป็น ส่วนๆ ทีละประเด็น ทั้งในด้านทัศนธาตุ องค์ประกอบศิลป์ และความสัมพันธ์ต่างๆ ในด้านเทคนิคกรรมวิธี การสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาประเมินผลงานศิลปะ แต่ละชิ้นว่ามีคุณค่าทางด้านความงาม ทางด้าน สาระ และทางด้านอารมณ์ และความรู้สึกอย่างไร

การวิจารณ์งานศิลปะ หมายถึง การแสดงออกทางด้านความคิดเห็นต่อผลงานทางศิลปะที่ศิลปิน สร้างสรรค์ขึ้น โดยผู้วิจารณ์ให้ความคิดเห็นตามหลักเกณฑ์และหลักการของศิลปะ ทั้งในด้านสุนทรียศาสตร์ และสาระอื่นๆ ด้วยการติชมเพื่อให้ได้ข้อคิดนำไปปรับปรุงพัฒนาผลงานศิลปะ หรือใช้เป็นข้อมูลในการ ประเมินตัดสินผลงาน เปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าในผลงานศิลปะชิ้นนั้น ๆ

คุณสมบัติของนักวิจารณ์

1. ควรมีความรู้เกี่ยวกับศิลปะทั้งศิลปะประจำชาติและศิลปะสากล
2. ควรมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะ
3. ควรมีความรู้เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ช่วยให้ผู้รู้แง่มุมของความงาม
4. ต้องมีวิสัยทัศน์กว้างขวาง และไม่คล้อยตามคนอื่น
5. กล่าวที่จะแสดงออกทั้งที่เป็นไปตามหลักวิชาการและตามความรู้สึกและประสบการณ์

ทฤษฎีการสร้างงานศิลปะ จัดเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. **นิยมการเลียนแบบ (Imitationalism Theory)** เป็นการเห็นความงามในธรรมชาติแล้วเลียนแบบไว้ให้เหมือนทั้งรูปร่าง รูปทรง สี สัน ฯลฯ
2. **นิยมสร้างรูปทรงที่สวยงาม (Formalism Theory)** เป็นการสร้างสรรค์รูปทรงใหม่ให้สวยงามด้วยทัศนธาตุ (เส้น รูปร่าง รูปทรง สี น้ำหนัก พื้นผิว บริเวณว่าง) และเทคนิควิธีการต่างๆ
3. **นิยมแสดงอารมณ์ (Emotional Theory)** เป็นการสร้างงานให้มีความรู้สึกต่างๆ ทั้งที่เป็นอารมณ์อันเนื่องมาจากเรื่องราวและอารมณ์ของศิลปินที่ถ่ายทอดลงไปในงาน
4. **นิยมแสดงจินตนาการ (Imagination Theory)** เป็นงานที่แสดงภาพจินตนาการ แสดงความคิดฝันที่แตกต่างไปจากธรรมชาติและสิ่งที่พบเห็นอยู่เป็นประจำ

แนวทางการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของงานศิลปะ

การวิเคราะห์และการประเมินคุณค่าของงานศิลปะโดยทั่วไปจะพิจารณาจาก 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความงาม

เป็นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าในด้านทักษะฝีมือ การใช้ทัศนธาตุทางศิลปะ และการจัดองค์ประกอบศิลป์ว่าผลงานชิ้นนี้แสดงออกทางความงามของศิลปะได้อย่างเหมาะสมสวยงามและส่งผลต่อผู้ดูให้เกิดความชื่นชมในสุนทรีภาพเพียงใด ลักษณะการแสดงออกทางความงามของศิลปะจะมีหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามรูปแบบของยุคสมัย ผู้วิเคราะห์และประเมินคุณค่าจึงต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจทางด้านศิลปะให้มากที่สุด

2. ด้านสาระ

การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของผลงานศิลปะแต่ละชิ้นว่ามีลักษณะส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนจุดประสงค์ต่างๆ ทางจิตวิทยาว่าให้สาระอะไรกับผู้ชมบ้าง ซึ่งอาจเป็นสาระเกี่ยวกับธรรมชาติ สังคม ศาสนา การเมือง ปัญญา ความคิด จินตนาการ และความฝัน เช่น

3. ด้านอารมณ์ความรู้สึก

เป็นการคิดวิเคราะห์และประเมินคุณค่าในด้านคุณสมบัติที่สามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกและสื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้งของผลงาน ซึ่งเป็นผลจากการใช้เทคนิคที่แสดงออกถึงความคิด พลัง ความรู้สึกในการสร้างสรรค์ของศิลปินที่เป็นผู้สร้าง

เรื่องที่ 4 ความงามตามธรรมชาติ

ธรรมชาติ (Natural) หมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็นตามวัฏจักรของระบบสุริยะ โดยที่มนุษย์มิได้เป็นผู้สรรค์สร้างขึ้น เช่น กลางวัน กลางคืน เดือนมีด เดือนเพ็ญ ภูเขา น้ำตก ถือว่าเป็นธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ตามความหมายทางพจนานุกรมของนักปราชญ์ทางศิลปได้ให้ความหมายอย่างกว้างขวางตามแนวทางหรือทัศนะส่วนตัวไว้ดังนี้ คือ ศิลปะ(ART) คำนี้ ตามแนวสากล มาจากคำว่า ARTI และ ARTE ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้กันในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา คำว่า ARTI นั้น หมายถึง กลุ่มช่างฝีมือในศตวรรษที่ 14, 15 และ 16 ส่วนคำว่า ARTE หมายถึง ฝีมือ ซึ่งรวมถึง ความรู้ของการใช้วัสดุของศิลปินด้วย เช่น การผสมสีสำหรับลงพื้น การเขียนภาพสีน้ำมัน หรือการเตรียม และการใช้วัสดุอื่น ศิลปะ ตามความหมายของพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้อธิบายไว้ว่า ศิลปะ (สิน ละ ปะ) น. หมายถึง ฝีมือทางช่าง การแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้นได้อย่างน่าพิงชม และเกิดอารมณ์สะเทือนใจ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ให้ความหมายไว้ว่า ศิลปะ หมายถึง งานที่ต้องใช้ความพยายามด้วยฝีมือและความคิด เช่น ตัดเสื้อ สร้างเครื่องเรือน ปลุกต้นไม้ เป็นต้น และเมื่อกล่าวถึง งานทางจิตรศิลป์ (Fine Arts) หมายถึงงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ นอกจากต้องใช้ความพยายามด้วยมือ ด้วยความคิด แล้วต้องมีการพวยพุ่งแห่งพุทธิปัญญาและจิตออกมาด้วย (INTELLECTUAL AND SPIRITUAL EMANATION) ศิลปะ ตามความหมายของพจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2530 ได้อธิบายไว้ว่า ART ศิลปะ คือ ผลแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ ทัศนคติและทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา”

องค์ประกอบที่สำคัญในงานศิลปะ

1. **รูปแบบ (FORM)** ในงานศิลปะ หมายถึง รูปร่างลักษณะที่ศิลปินถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏเป็นรูปธรรมในงานศิลปะ อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดคือ 1.1 รูปแบบธรรมชาติ (NATURAL FORM) ได้แก่ น้ำตก ภูเขา ต้นไม้ ลำธาร กลางวัน กลางคืน ท้องฟ้า ทะเล 1.2 รูปแบบเรขาคณิต (GEOMETRIC FORM) ได้แก่ สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม ทรงกระบอก 1.3 รูปแบบนามธรรม (ABSTRACT FORM) ได้แก่ รูปแบบที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเอง โดยอิสระ หรืออาจตัดทอน (DISTORTION) ธรรมชาติ ให้เหลือเป็นเพียงสัญลักษณ์ (SYMBOL) ที่สื่อความหมายเฉพาะตัวของศิลปินซึ่งรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้น ศิลปินสามารถที่จะเลือกสรรนำมาสร้างเป็นงานศิลปะ ตามความรู้สึที่ประทับใจหรือพึงพอใจในส่วนตัวของศิลปิน

2. **เนื้อหา (CONTENT)** หมายถึง การสะท้อนเรื่องราวลงไปในรูปแบบดังกล่าว เช่น กลางวัน กลางคืน ความรัก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และคุณค่าทางการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ เป็นต้น

3. **เทคนิค (TECHNIQUE)** หมายถึง ขบวนการเลือกสรรวัสดุ ตลอดจนวิธีการสร้างสรรค์ นำมาสร้างศิลปะชิ้นนั้นๆ เช่น สีน้ำมัน สีชอล์ก สีน้ำ ในงานจิตรกรรม หรือไม้ เหล็ก หิน ในงานประติมากรรม เป็นต้น

4. **สุนทรียศาสตร์(AESTHETICAL ELEMENTS)** ซึ่งมี 3 อย่าง คือ ความงาม (BEAUTY) ความแปลกหูแปลกตา (PICTURESQUENESS) และความน่าทึ่ง (SUBLIMITY) ซึ่งศิลปกรรมชิ้นหนึ่งอาจมีทั้งความงามและความน่าทึ่งผสมกันก็ได้ เช่น พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย อาจมีทั้งความงามและความน่าทึ่งรวมอยู่ด้วยกัน การที่คนใดคนหนึ่งมีสุนทรียะธาตุในความสำนึก เรียกว่า มีประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ (AESTHETICAL EXPERIENCE) ซึ่งจะต้องอาศัยการเพาะบ่มทั้งในด้านทฤษฎี ตลอดจนการให้ความสนใจเอาใจใส่รับรู้ต่อการเคลื่อนไหวของวงการศิลปะโดยสม่ำเสมอเช่น การชมนิทรรศการที่จัดขึ้นในหอศิลป์ เป็นต้น เมื่อกล่าวถึง งานศิลปกรรมและองค์ประกอบ ที่สำคัญในงานศิลปะแล้วหากจะย้อนรอยจากความเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบันแล้ว พอจะแยกประเภทการสร้างสรรค์ของศิลปินออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. **กลุ่มที่ยึดรูปธรรม (REALISTIC)** หมายถึง กลุ่มที่ยึดรูปแบบที่เป็นจริงในธรรมชาติมาเป็นหลักในการสร้างงานศิลปะ สร้างสรรค์ออกมาให้มีลักษณะคล้ายกับกล้องถ่ายภาพ หรือตัดทอนบางสิ่งออกเพียงเล็กน้อย ซึ่งกลุ่มนี้ได้พยายามแก้ปัญหาให้กับผู้ดูที่ไม่มีประสบการณ์ทางศิลปะ และสามารถสื่อความหมายระหว่างศิลปะกับผู้ดูได้ง่ายกว่าการสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะอื่นๆ

2. **กลุ่มนามธรรม (ABSTRACT)** หมายถึง กลุ่มที่ยึดแนวทางการสร้างงานที่ตรงข้ามกับกลุ่มรูปธรรม ซึ่งศิลปินกลุ่มนี้มุ่งที่จะสร้างรูปทรง (FORM) ขึ้นมาใหม่โดยที่ไม่อาศัยรูปทรงทางธรรมชาติ หรือหากนำธรรมชาติมาเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ก็จะใช้วิธีลดตัดทอน (DISTORTION) จนในที่สุดจะเหลือแต่โครงสร้างที่เป็นเพียงสัญลักษณ์ และเช่นงานศิลปะของ มอนเดียน (MONDIAN)

3. **กลุ่มกึ่งนามธรรม (SEMI-ABSTRACT)** เป็นกลุ่มอยู่กึ่งกลางระหว่างกลุ่มรูปธรรม (REALISTIC) และกลุ่มนามธรรม (ABSTRACT) หมายถึง กลุ่มที่สร้างงานทางศิลปะโดยใช้วิธีลดตัดทอน (DISTORTION) รายละเอียดที่มีในธรรมชาติให้ปรากฏออกมาเป็นรูปแบบทางศิลปะ เพื่อผลทางองค์ประกอบ (COMPOSITION) หรือผลของการแสดงออก แต่ยังมีโครงสร้างอันบ่งบอกถึงที่มาแต่ไม่ชัดเจน ซึ่งเป็นผลที่

ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นจากการแบ่งกลุ่มการสร้างสรรคของศิลปินทั้ง 3 กลุ่ม ที่กล่าวมาแล้วนั้น มีนักวิชาการทางศิลปะได้เปรียบเทียบเพื่อความเข้าใจ คือ กลุ่มรูปธรรม (REALISTIC) เปรียบเสมือนการคัดลายมือแบบตัวบรรจง กลุ่มนามธรรม (ABSTRACT) เปรียบเสมือนลายเส้น กลุ่มกึ่งนามธรรม (SEMI-ABSTRACT) เปรียบเสมือนลายมือหวัด

มนุษย์กับศิลปะ

หากกล่าวถึงผลงานศิลปะทำไมจะต้องกล่าวถึงแต่เพียงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้น จอมปลวกรังผึ้ง หรือรังนกกระจาบ ก็น่าที่จะเป็นสถาปัตยกรรมชิ้นเยี่ยม ที่เกิดจากสัตว์ต่างๆ เหล่านั้น หากเราจะมาทำความเข้าใจถึงที่มาของการสร้างก็พอจะแยกออกได้เป็น 2 ประเด็น ประเด็นที่ 1 ทำไมจอมปลวก รังผึ้ง หรือรังนกกระจาบสร้างขึ้นมาก็ไม่เรียกว่างานศิลปะ ประเด็นที่ 2 ทำไมสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาถึงเรียกว่า เป็น ศิลปะ

จากประเด็นที่ 1 เราพอจะสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เราไม่เรียกว่า เป็นผลงานศิลปะเพราะปลวก ผึ้ง และนกกระจาบสร้างรัง หรือจอมปลวกขึ้นมาจากเหตุผลของสัญชาตญาณที่ต้องการความปลอดภัย ซึ่งมีอยู่ในตัวของสัตว์ทุกชนิด ที่จำเป็นต้องสร้างขึ้นมากเพื่อป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายต่างๆ ตลอดจนภัยธรรมชาติ เช่น ฝนตก แดดออก เป็นต้น หรืออาจต้องการความอบอุ่น ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ จอมปลวก รังผึ้ง หรือรังนกกระจาบนั้น ไม่มีการพัฒนาในเรื่องรูปแบบ ไม่มีการสร้างสรรค์ให้ปรากฏรูปลักษณะแปลกใหม่ขึ้นมายังคงเป็นอยู่แบบเดิมและตลอดไป จึงไม่เรียกว่า เป็นผลงานศิลปะ แต่ในทางปัจจุบัน หากมนุษย์นำรังนกกระจาบหรือรังผึ้งมาจัดวางเพื่อประกอบกับแนวคิดสร้างสรรค์เฉพาะตน เราก็อาจจัดได้ว่า เป็นงานศิลปะ เพราะเกิดแรงงูใจภายในของศิลปิน (Intrinsic Value) ที่เห็นคุณค่าของความงามตามธรรมชาตินำมาเป็นสื่อในการสร้างสรรค์

ประเด็นที่ 2 ทำไมสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาถึงเรียกว่า ศิลปะ หากกล่าวถึงประเด็นนี้ ก็มีเหตุผลอยู่หลายประการซึ่งพอจะกล่าวถึงพอสังเขป ดังนี้

1. มนุษย์สร้างงานศิลปะขึ้นมาโดยมีจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการสร้าง เช่น- ชาวอียิปต์ (EGYPT) สร้างมาสตาบ่า (MASTABA) ซึ่งมีรูปร่างคล้ายม้าหินสำหรับนั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมแท่งสูงข้างบนเป็นพื้นที่ราบ มุมทั้งสี่เฉียงลาดมาที่ฐานเล็กน้อย มาสตาบ่าสร้างด้วยหินขนาดใหญ่ เป็นที่ฝังศพขุนนาง หรือผู้ร่ำรวย ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นการสร้างพีระมิด (PYRAMID) เพื่อบรรจุศพของกษัตริย์หรือฟาโรห์ (PHARAOH) มีการอาบน้ำศพหรือรักษาศพไม่ให้เน่าเปื่อยโดยทำเป็นมัมมี่ (MUMMY) บรรจุไว้ใน เพื่อรอวิญญาณกลับคืนสู่ร่าง ตามความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ของชาวอียิปต์การก่อสร้างพุทธสถานเช่น สร้างวัด สร้างพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ ในพุทธศาสนา มีจุดประสงค์ เพื่อใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อเป็นที่พำนักของสงฆ์ ตลอดจนใช้เป็นที่พักแรมศาสนา

2. มีการสร้างเพื่อพัฒนารูปแบบโดยไม่สิ้นสุด จะเห็นได้จาก มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (PRE HISTORICAL PERIOD) ได้หลบภัยธรรมชาติ ตลอดจนสัตว์ร้ายเข้าไปอาศัยอยู่ในถ้ำ เมื่อมีความเข้าใจในปรากฏการณ์ อันเกิดขึ้นจากธรรมชาติและประดิษฐ์เครื่องมือ เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยจนในสมัยต่อมา มีการพัฒนาการสร้างรูปแบบอาคารบ้านเรือนในรูปแบบต่างๆ ตามความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และความเจริญทางเทคโนโลยีมีการใช้คอนกรีตเสริมเหล็กและวัสดุสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน และ

สิ่งก่อสร้างต่างๆ ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้กลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม เช่น สถาปัตยกรรม “THE KAUF MANN HOUSE” ของแฟรงค์ ลอยด์ ไรท์ ที่รัฐเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา

3. ความต้องการทางกายภาพที่เป็นปฐมภูมิของมนุษย์ทุกเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ เพื่อนำมาซึ่งความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากเครื่องอุปโภค บริโภค ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งสิ้นในทางศิลปะที่เช่นเดียวกับ ศิลปินจะไม่จำเจอยู่กับงานศิลปะที่มีรูปแบบเก่าๆ หรือสร้างงานรูปแบบเดิมซ้ำๆ กันแต่จะคิดค้นรูปแบบ เนื้อหา หรือเทคนิคที่แปลกใหม่ให้กับตัวเอง เพื่อพัฒนาการสร้างงานศิลปะรูปแบบเฉพาะตนอย่างมีลำดับขั้นตอน เพื่อถ่ายทอดการเข้าใจจึงขอให้ผู้อ่านทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ในทางศิลปะเสียก่อน

กิจกรรม

ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้

1. อธิบายความหมายของ”ธรรมชาติ”
2. องค์ประกอบทางศิลปะประกอบด้วยอะไรบ้าง
3. เหตุใดมนุษย์ถึงเป็นผู้สร้างงานศิลปะเท่านั้น

เรื่องที่ 5 ความงามตามทัศนศิลป์สากล

การรับรู้ความงามทางศิลปะ

สำหรับการรับรู้ความงามทางศิลปะของมนุษย์นั้น สามารถรับรู้ได้ 2 ทาง คือ ทางสายตาจากการมองเห็น และทางหูจากการได้ยิน ซึ่งแบ่งได้ 3 รูปแบบดังนี้

1. **ทัศนศิลป์ (Visual Art)** เป็นงานศิลปะที่รับสัมผัสความงามได้ด้วยสายตา จากการมองเห็น งานศิลปะส่วนใหญ่จะเป็นงานทัศนศิลป์ ทั้งสิ้น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม มัณฑนาศิลป์ อนุสาวรีย์ ศิลปะ หัตถศิลป์

2. **โสตศิลป์ (Audio Art)** เป็นงานศิลปะที่รับสัมผัสความงามได้ด้วยหู จากการฟังเสียง งานศิลปะ ที่จัดอยู่ในประเภทโสตศิลป์ ได้แก่ ดนตรี และ วรรณกรรม

3. **โสตทัศนศิลป์ (Audiovisual Art)** เป็นงานศิลปะที่รับสัมผัสความงามทางศิลปะได้ทั้งสองทาง คือ จากการมองเห็นและจากการฟัง งานศิลปะประเภทนี้ได้แก่ ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ การละคร การภาพยนตร์

วิวัฒนาการของทัศนศิลป์สากล

ศิลปะของชาติต่างๆ ในซีกโลกตะวันตกมีลักษณะใกล้เคียงกัน จึงพัฒนาขึ้นเป็นศิลปะสากล ความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ทั้งความคิด การแสดงออก และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในงานศิลปกรรมมีรูปแบบความงามหลายแบบ ที่เกิดจากพลังแห่งความศรัทธาจากความเชื่อถือในเรื่องต่างๆ

รูปแบบความงามอันเนื่องมาจากความเชื่อถือ จะปรากฏเป็นความงามตามความคิดของช่างในยุคหนึ่งผสมกับฝีมือ และเครื่องมือที่ยังไม่ค่อยมีคุณภาพมากนัก ทำให้งานจิตรกรรมในยุคก่อนประวัติศาสตร์ดูไม่ค่อยงามมากนักในสายตาของคนปัจจุบัน

1. ศิลปะสมัยกลาง (Medieval Arts)

ทัศนศิลป์อันเนื่องมาจากคริสต์ศาสนา

ความเชื่อในสมัยกลาง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ศาสนาคริสต์เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของชาวตะวันตก โดยมีความเชื่อว่าความงามเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นมาโดยผ่านทางศิลปิน เพื่อเป็นการแสดงถึงความศรัทธาอย่างยิ่งในพระเจ้า ศิลปินต้องสร้างผลงานโดยแสดงถึงเรื่องราวของพระคริสต์ พระสาวก ความเชื่ออันนี้มีผลต่อทัศนศิลป์ ดังนี้

สถาปัตยกรรม เช่น โบสถ์สมัยกอทิก เป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะสูงขลุ่ย และส่วนที่สูงที่สุดของโบสถ์จะเป็นที่ตั้งของกางเขนอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อใช้เป็นที่ติดต่อกับพระเจ้าบนสวรรค์ มีการแต่งเพลงและร้องกันอยู่ในโบสถ์ Notre Dame อยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นโบสถ์ที่สร้างแบบกอทิกที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดให้ถ่ายแบบแล้วนำมาสร้างไว้ที่วัดนิเวศธรรมประวัติ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จิตรกรรม ก็แสดงเนื้อหาของคริสต์ศาสนา รวมไปถึงทัศนศิลป์แขนงอื่นๆ ด้วย

2. ศิลปะไบเซนไทน์ (Bizantine)

ความเชื่อยุคแรกแห่งศิลปะเพื่อคริสต์ศาสนา เมื่ออาณาจักรโรมันล่มสลายลง ในยุโรปได้แยกเป็นประเทศต่างๆและเป็นช่วงที่คำสอนของศาสนาคริสต์ ได้รับความเชื่อถือและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในยุคสมัยไบเซนไทน์ ซึ่งถือว่าเป็นอาณาจักรแห่งแรกของคริสต์ศาสนาศิลปินและช่างทุกสาขาทำงานให้แก่ศาสนา หรือทำงานเพื่อส่งเสริมความศรัทธาแห่งคริสต์ศาสนา

สถาปัตยกรรม สร้างโบสถ์ วิหาร เพื่อเป็นสัญลักษณ์ และสถานที่ปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ

ประติมากรรม มีการแกะสลักรูปพระคริสต์และสาวกด้วยไม้ หิน และภาพประดับหินสีที่เรียกว่าโมเสก

สถาปัตยกรรมแบบไบเซนไทน์

3. ฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance)

ความเชื่อเนื่องจากอาณาจักรไบเซนไทน์ เป็นยุคของการฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) หมายถึง การนำกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากการค้นพบซากเมืองของพวกกรีกและโรมันทำให้ศิลปินหันกลับมานิยมความงามตามแนวคิดของกรีกและโรมันอีกครั้งหนึ่ง

กิจกรรม

ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้

1. การรับรู้ความงามทางศิลปะของมนุษย์นั้น สามารถรับรู้ได้ กี่ทาง และแบ่งเป็นกี่รูปแบบอะไรบ้าง
2. ความเชื่อในการสร้างผลงานของศิลปะสมัยกลาง(Medieval Arts)มีความเชื่อเกี่ยวกับอะไร
3. ช่างในสมัยศิลปะไบเซนไทน์ (Bizantine)ทำงานเพื่อใคร
4. ฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance)หมายถึงอะไร

เรื่องที่ 6 ธรรมชาติกับทัศนศิลป์

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

ธรรมชาติ สามารถบอกถึงประสบการณ์ และสิ่งต่างๆที่ผ่านมาในอดีตได้ ซึ่งถือว่า”ธรรมชาติ” เป็น”ครู”ของมนุษย์

เมื่อมนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ มนุษย์ก็จะพิจารณาสิ่งต่างๆจากธรรมชาติที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำมาดัดแปลงสรรค์ใหม่ โดยพยายามเลือกหาวิธีการอันเหมาะสมตามทักษะและความชำนาญที่ตนมีอยู่ เพื่อสร้างเป็นผลงานของตนขึ้นมาใหม่

มนุษย์อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต ผลผลิตส่วนใหญ่ที่ใช้ในการดำรงชีวิตเกือบทั้งหมดก็มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น วัสดุจากธรรมชาติที่มนุษย์นำมาสร้างสรรค์ประกอบด้วย

1. พืช
2. หิน กรวด
3. ทราย
4. ดิน

การนำธรรมชาติมาออกแบบผสมผสานกับงานศิลปะ
(ผลงานจากถนนคนเดินดอทคอม/เชียงใหม่)

กิจกรรม

ให้นักศึกษา นำสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ มาออกแบบสร้างสรรค์ ให้เป็นเครื่องประดับตกแต่งร่างกาย โดยใช้วิธีทางศิลปะเข้ามาช่วย

เรื่องที่ 7 ความคิดสร้างสรรค์ การตกแต่งร่างกาย ที่อยู่อาศัยและผลิตภัณฑ์

มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ตามแต่ประสบการณ์มากน้อยของแต่ละบุคคล การออกแบบเป็นส่วนหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของมนุษย์

1. ออกแบบตกแต่งที่อยู่อาศัย เป็นการออกแบบทุกอย่างภายในและบริเวณรอบบ้านให้สวยงาม สะดวกแก่การใช้สอย โดยใช้วัสดุที่มีอยู่หรือจัดหาโดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์

2. ออกแบบให้กับร่างกาย เป็นการออกแบบร่างกายและสิ่งตกแต่งร่างกายให้สวยงาม เหมาะสม และถูกใจ เช่นการออกแบบทรงผม เสื้อผ้า เครื่องประดับ การใช้เครื่องสำอาง โดยอาศัยหลักการทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์

3. ออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่แปลกใหม่และเป็นจุดสนใจในธุรกิจด้านอุตสาหกรรม

4. ออกแบบสำนักงาน การจัดห้องทำงาน โต๊ะ สำนักงาน เก้าอี้ ในและนอกสถานที่ทำงานที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์ให้ทำงานตลอดจนสะดวกในการใช้สอยซึ่งแบ่งการออกแบบได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ออกแบบตกแต่งภายใน ได้แก่การออกแบบตกแต่งภายในอาคารทุกประเภททั้งหมด เช่นการออกแบบตกแต่งภายในบ้าน ภายในสำนักงาน ภายในอาคารสาธารณะ แม้กระทั่งการออกแบบตกแต่งภายในยานพาหนะเป็นต้น

การออกแบบตกแต่งภายในที่พักอาศัย

การออกแบบตกแต่งหน้าร้านค้า

การออกแบบตกแต่งภายในสำนักงาน

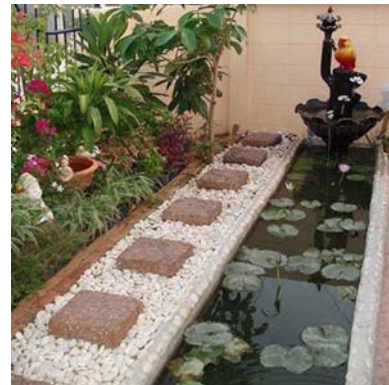

การออกแบบตกแต่งภายในยานพาหนะ

2. การออกแบบตกแต่งภายนอก ได้แก่การออกแบบตกแต่งสวนและบริเวณภายนอกอาคาร รวมทั้งการออกแบบภูมิทัศน์ในส่วนพื้นที่สาธารณะเช่นสวนสาธารณะ ถนน สะพาน ฯลฯ

การออกแบบตกแต่งสวนขนาดใหญ่

การออกแบบสวนในบ้านโดยใช้วัสดุหิน
ต้นไม้ และน้ำรวมกัน

การออกแบบสวนในบ้านโดยเลียนแบบธรรมชาติ

การตกแต่งภายนอกโดยการจัด
สวนที่เกาะกลางถนน

กิจกรรม

1. ให้นักศึกษาจัดออกแบบภายใน หรือภายนอกในมุมใดมุมหนึ่งในบ้านตนเอง แล้วถ่ายรูปมาเพื่อ
ร่วมกันอภิปรายหน้าชั้นเรียน โดยมีอาจารย์และเพื่อนนักศึกษาร่วมอภิปราย
2. เก็บภาพถ่ายที่จัดออกแบบไว้ในแฟ้มสะสมงานของตนเอง

บทที่ 2

ดนตรี

สาระสำคัญ

ความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมา วิวัฒนาการรูปแบบเทคนิค วิธีการของดนตรีประเภทต่างๆ คุณค่า ความงาม ความไพเราะของดนตรีสากล

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

อธิบายความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมา ของดนตรีสากล เข้าใจถึงต้นกำเนิด ภูมิปัญญา และการถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ดนตรีสากล
- เรื่องที่ 2 ดนตรีสากลประเภทต่าง ๆ
- เรื่องที่ 3 คุณค่าความไพเราะของเพลงสากล
- เรื่องที่ 4 ประวัติภูมิปัญญาทางดนตรีสากล

เรื่องที่ 1 คนตรีสากล

ดนตรีเกิดขึ้นมาในโลกพร้อมกับมนุษย์เรานั่นเอง ในยุคแรกๆมนุษย์อาศัยอยู่ในป่า ในถ้ำ และในโพรงไม้ แต่มนุษย์ก็รู้จักการร้องรำทำเพลงตามธรรมชาติ เช่นรู้จักปรบมือ เคาะหิน เคาะไม้ เป่าปาก เป่าเขา และการเปล่งเสียงร้อง เช่น การร้องรำทำเพลงเพื่ออ้อนวอนพระเจ้าให้ช่วยเพื่อพ้นภัย บันดาลความสุขความอุดมสมบูรณ์ต่างๆให้เกิดขึ้น หรือเป็นการบูชาแสดงความขอบคุณพระเจ้าที่บันดาลให้ตนมีความสุขความสบาย

ในระยะแรก ดนตรีมีเพียงเสียงเดียวและแนวเดียวเท่านั้นเรียกว่า Melody ไม่มีการประสานเสียง จนถึงศตวรรษที่ 12 มนุษย์เรารับรู้จักการใช้เสียงต่างๆมาประสานกันอย่างง่ายๆ เกิดเป็นคนตรีหลายเสียงขึ้นมา

ยุคต่างๆของดนตรี

นักปราชญ์ทางดนตรีได้แบ่งดนตรีออกเป็นยุคต่างๆดังนี้

1. Polyphonic Perio(ค.ศ. 1200-1650) ยุคนี้เป็นยุคแรก วิวัฒนาการมาเรื่อยๆ จนมีแบบฉบับและหลักวิชาการดนตรีขึ้น วงดนตรีอาชีพตามโบสถ์ ตามบ้านเจ้านาย และมีโรงเรียนสอนดนตรี

2. Baroque Period (ค.ศ. 1650-1750) ยุคนี้วิชาดนตรีได้เป็นปึกแผ่น มีแบบแผนการเจริญด้านนาฏดุริยางค์ มากขึ้น มีโรงเรียนสอนเกี่ยวกับอุปรากร (โอเปร่า) เกิดขึ้น มีนักดนตรีเอกของโลก 2 ท่านคือ J.S. Bach และ G.H. Handen

3. Classical Period (ค.ศ. 1750-1820) ยุคนี้เป็นยุคที่ดนตรีเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ มีความรุ่งเรืองมากขึ้น มีนักดนตรีเอก 3 ท่านคือ Haydn Gluck และMozart

4. Romantic Period (ค.ศ. 1820-1900) ยุคนี้มีการใช้เสียงดนตรีที่เน้นถึงอารมณ์อย่างเด่นชัดเป็นยุคที่ดนตรีเจริญถึงขีดสุดเรียกว่ายุคทองของดนตรี นักดนตรีเช่น Beethoven และคนอื่นอีกมากมาย

5. Modern Period (ค.ศ. 1900-ปัจจุบัน) เป็นยุคที่ดนตรีเปลี่ยนแปลงไปมาก ดนตรีประเภทแจ๊ส (Jazz) กลับมามีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆจนถึงปัจจุบันขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชาติ ศาสนา โดยเฉพาะทางดนตรีตะวันตก นับว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศาสนา มาก บทเพลงที่เกี่ยวกับศาสนาหรือเรียกว่าเพลงวัดนั้น ได้แต่งขึ้นอย่างถูกหลักเกณฑ์ ตามหลักวิชาการดนตรี ผู้แต่งเพลงวัดต้องมีความรู้ความสามารถสูง เพราะต้องแต่งขึ้นให้สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้นิยมเลื่อมใสในศาสนามากขึ้น ดังนั้นบทเพลงสวดในศาสนาคริสต์จึงมีเสียงดนตรีประกอบประกอบการสวดมนต์ เมื่อมีบทเพลงเกี่ยวกับศาสนามากขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันการลี้ภัยจึงได้มีผู้ประดิษฐ์สัญลักษณ์ต่างๆแทนทำนอง เมื่อประมาณ ค.ศ. 1000 สัญลักษณ์ดังกล่าวคือ ตัวโน้ต (Note) นั่นเอง โน้ตเพลงที่ใช้ในหลักวิชาดนตรีเบื้องต้นเป็นเสียงโด เร มี นั้น เป็นคำสวดในภาษาละติน จึงกล่าวได้ว่าวิชาดนตรีมีจุดกำเนิดมาจากวัดหรือศาสนา ซึ่งในยุโรปนั้นถือว่าเพลงเกี่ยวกับศาสนานั้นเป็นเพลงชั้นสูงสุดวงดนตรีที่เกิดขึ้นในศตวรรษต่างๆจนถึงปัจจุบัน จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงก็มีจำนวนและชนิดแตกต่างกันตามสมัยนิยม ลักษณะการผสมวงจะแตกต่างกันไป เมื่อผสมวงด้วยเครื่องดนตรีที่ต่างชนิดกัน หรือจำนวนของผู้บรรเลงที่ต่างกันก็จะมีชื่อเรียกวงดนตรีต่างกัน

เรื่องที่ 2 ดนตรีสากลประเภทต่างๆ

เพลงประเภทต่างๆ แบ่งตามลักษณะของวงดนตรีสากลได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. เพลงที่บรรเลงโดยวงออร์เคสตรา (Orchestra) มีดังนี้

- ซิมโฟนี (Symphony) หมายถึงการบรรเลงเพลงโซนาตา (Sonata) ทั้งวง คำว่า Sonata หมายถึง เพลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เช่น เพลงของไวโอลิน เรียกว่า Violin Sonata เครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน การนำเอาเพลง โซนาตาของเครื่องดนตรีหลายๆชนิดมาบรรเลงพร้อมกันเรียกว่า ซิมโฟนี

- คอนแชร์โต (Concerto) คือเพลงผสมระหว่างโซนาตากับซิมโฟนี แทนที่จะมีเพลงเดี่ยวแต่อย่างเดียว หรือบรรเลงพร้อมๆกันไปในขณะที่เดียวกัน เครื่องดนตรีที่แสดงการเดี่ยวนั้น ส่วนมากใช้ไวโอลิน หรือเปียโน

- เพลงเบ็คเตล็ค เป็นเพลงที่แต่งขึ้นบรรเลงเบ็คเตล็คไม่มีเนื้อร้อง

วงออร์เคสตรา

2. เพลงที่บรรเลงโดยวงแชมเบอร์มิวสิก (Chamber Music) เป็นเพลงสั้นๆ ต้องการแสดงลวดลายของการบรรเลงและการประสานเสียง ใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย คือไวโอลิน วิโอลา และเชลโล

วงแชมเบอร์มิวสิก

3. สำหรับเดี่ยว เพลงประเภทนี้แต่งขึ้นสำหรับเครื่องดนตรีชิ้นเดียวเรียกว่า เพลง โซนาตา

4. โอราทอริโอ (Oratorio) และแคนตาตา (Cantata) เป็นเพลงสำหรับศาสนาใช้ร้องในโบสถ์ จัดเป็นโอเปร่าแบบหนึ่ง แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา

วงโอราทอริโอ

5. โอเปร่า (Opera) หมายถึงเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงละครที่มีการร้องโต้ตอบกันตลอดเรื่อง เพลงประเภทนี้ใช้ในวงดนตรีวงใหญ่บรรเลงประกอบ

ละคร Opera ที่ดังที่สุดเรื่องหนึ่งของโลกคือเรื่อง The Phantom of the Opera

6. เพลงที่ขับร้องโดยทั่วไป เช่น เพลงที่ร้องเดี่ยว ร้องหมู่ หรือร้องประสานเสียงในวงออร์เคสตรา วงคอมโบ (Combo) หรือวงชาโดว์ (Shadow) ซึ่งนิยมฟังกันทั้งจากแผ่นเสียงและจากวงดนตรีที่บรรเลงกันอยู่ โดยทั่วไป

ประเภทของเครื่องดนตรีสากล

เครื่องดนตรีสากลมีมากมายหลายประเภท แบ่งตามหลักในการทำเสียงหรือวิธีการบรรเลง เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องสาย

เครื่องดนตรีประเภทนี้ ทำให้เกิดเสียงโดยการทำให้สายสั่นสะเทือน โดยสายที่ใช้จะเป็นสายโลหะหรือสายเอ็น เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย แบ่งตามวิธีการเล่นเป็น 2 จำพวก คือ

1) เครื่องดีด ได้แก่ กีตาร์ แบนโจ ฮาร์ป

แบนโจ

2) เครื่องสี ได้แก่ ไวโอลิน วิโอลา

วิโอลา

2. เครื่องเป่าลมไม้

เครื่องดนตรีประเภทนี้แบ่งตามวิธีทำให้เกิดเสียงเป็น 2 ประเภท คือ

1) จำพวกเป่าลมผ่านช่องลม ได้แก่ เรคอร์ดอร์ ปิคโคโล ฟลูต

ปิคโคโล

2) จำพวกเป่าลมผ่านลิ้น ได้แก่ คลาริเน็ต แซกโซโฟน

คลาริเน็ต

3. เครื่องเป่าโลหะ

เครื่องดนตรีประเภทนี้ ทำให้เกิดเสียงได้โดย การเป่าลมให้ผ่านริมฝีปากไปปะทะกับช่องที่เป่า
ได้แก่ ทรัมเป็ต ทรอมโบน เป็นต้น

ทรัมเป็ต

4. เครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ด

เครื่องดนตรีประเภทนี้เล่นโดยใช้นิ้วกดลงบนลิ้นนิ้วของเครื่องดนตรี ได้แก่
เปียโน เมโลเดียน คีย์บอร์ดไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์

เมโลเดียน

5. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

5.1) เครื่องตีประเภททำนอง ได้แก่ ไซโลโฟน เบลไลรา ระฆังราว

เบลไลรา

5.2) เครื่องตีประเภททำจังหวะ ได้แก่ กลองทิมปानी กลองใหญ่ กลองแตร์ก ทอมบา กลองชุด ฉาบ กรับ ลูกแซก

กลองทิมปानी

กิจกรรม

ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มและร่วมกันสืบค้นหาเครื่องดนตรีสากลทุกประเภท ประเภทละ 2-3 ชนิด แล้วเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มสะสมงาน

เรื่องที่ 3 คุณค่าความไพเราะของเพลงสากล

ดนตรีเป็นสื่อสุนทรียศาสตร์ที่มีความละเอียด ประณีต มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ ทั้งทางกาย และทางจิต เมื่อเราได้ยินเสียงดนตรีที่มีความสงบ ก็จะทำให้จิตสงบ อารมณ์ดี หากได้ยินเสียงเพลงที่ให้ความบันเทิงใจ ก็จะเกิดอารมณ์ที่สดใส ทั้งนี้เพราะดนตรีเป็นสื่อสุนทรียที่สร้างความสุข ความบันเทิงใจให้แก่มนุษย์ เป็นเครื่องบำบัดความเครียด สร้างสมาธิ กล่อมเกลาคิดใจให้สุขุม เยือกเย็น อารมณ์ดี โดยที่ไม่ต้องเสียเวลา หรือเสียเงินซื้อหาแต่อย่างใด ดนตรีจึงมีคุณค่าต่อมนุษย์มากมาย ดังเช่น เสาวนีย์ สังฆโสภณ กล่าวว่าจากงานวิจัยของต่างประเทศ ทำให้เราทราบว่า ดนตรีมีผลต่อการทำงานของระบบประสาท ระบบกล้ามเนื้อ และสภาพจิตใจ ทำให้สมองหลั่งสารแห่งความสุข เพื่อบรรเทาอาการเจ็บปวด ทำให้เกิดสติ ความรู้สึกนึกคิดที่ดี และนำมาใช้ในเรื่องการคลายความเครียด ลดความวิตกกังวล ลดความกลัว บรรเทาอาการเจ็บปวด เพิ่มกำลัง และการเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยนิยมใช้ในงานฟื้นฟูสุขภาพคนทั่วไป พัฒนาคุณภาพชีวิต ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ผู้ป่วยโรคจิต และเด็กมีความต้องการเป็นพิเศษ เพราะดนตรีเป็นศิลปะที่อาศัยเสียงเพื่อการถ่ายทอดอารมณ์ไปสู่ผู้ฟัง เป็นศิลปะที่ง่ายต่อการสัมผัส ก่อให้เกิดความสุข ความปิติพอใจแก่มนุษย์ได้

กล่าวว่า ดนตรีเป็นภาษาสากล เพราะเป็นสื่อความรู้สึกร่วมกันของคนทุกชาติได้ ดังนั้น คนที่โชคดีมีประสาทรับฟังเป็นปกติ ก็สามารถหาความสุขจากการฟังดนตรีได้ เมื่อเราได้ฟังเพลงที่มีจังหวะ และทำนองที่ราบเรียบ นุ่มนวล จะทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียด ด้วยเหตุนี้ เมื่อเราได้ฟังดนตรี ที่เลือกสรรแล้ว จะช่วยให้เรามีสุขภาพจิตที่ดี อันมีผลดีต่อสุขภาพร่างกาย ดนตรีจึงเปรียบเสมือน ยารักษาโรค การที่มีเสียงดนตรีรอบบ้าน เปรียบเสมือนมีอาหารและวิตามิน ที่ช่วยทำให้คนเรามีสุขภาพแข็งแรง

คุณประโยชน์ของดนตรีที่มีต่อมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงดนตรีมีผลต่อสภาวะทางร่างกาย แต่ความเป็นจริงแล้ว ดนตรีเป็นเรื่องของ “จิต” แล้วส่งผลดีมาสู่ “กาย” ดังนั้นจึงไม่แปลกอะไร ที่เรามักจะได้ยินว่า ดนตรีช่วยกล่อมเกลาคิดใจ ทำให้คนอารมณ์ดี ไม่เครียด คลายปวด ฯลฯ เพราะดนตรีเป็นสื่อสุนทรียะ ที่ถ่ายทอดโดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อสุดท้ายของการบรรยายเรื่อง “สุนทรียศาสตร์ ทางดนตรี” จึงสรุปเป็นข้อคิดจากการศึกษาในเรื่องของความงามในเสียงดนตรี ผู้เสพ ควรเลือกว่าจะเสพเพียงแค่ “เป็นผู้เสพ” หรือจะเป็น “ผู้ได้รับประโยชน์จากการเสพ” เพราะดนตรีนั้นงามโดยใช้เสียงเป็นสื่อ แต่ขั้นตอนสำคัญในการถ่ายทอดคือ นักดนตรีถ่ายทอดโดยใช้ “จิต” ผู้ฟังรับสื่อโดยใช้ “จิต” เป็นตัวรับรู้รับสัมผัสอารมณ์ต่าง ๆ ผลจากการรับสัมผัสด้วยจิตนั้น เพลงที่สงบ ราบเรียบ จิตก็จะว่าง (สูญญตา) ทำให้จิตขณะนั้นปราศจาก “กิเลส” ผู้ฟังจึงรู้สึกสบายใจ คลายความวิตกกังวล คลายความเศร้า คลายความเจ็บปวด ผู้ฟังเกิดสมาธิ จึงเป็นผลให้สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของดนตรีสากล

ดนตรีไม่ว่าจะเป็นของชาติใด ภาษาใด ล้วนมีพื้นฐานมาจากส่วนต่างๆ เหล่านี้ทั้งสิ้น ความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละส่วน ของแต่ละวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจะเป็นปัจจัยที่กำหนดให้ตรงตามรสนิยมของแต่ละวัฒนธรรม จนเป็นผลให้สามารถแยกแยะดนตรีของชาติหนึ่งแตกต่างจากดนตรีของอีกชาติหนึ่งได้

องค์ประกอบของดนตรีสากล ประกอบด้วย

1. เสียง (Tone)

คีตกวีผู้สร้างสรรค์ดนตรี เป็นผู้ใช้เสียงในการสร้างสรรค์และผลิตงานศิลปะเพื่อรับใช้สังคม ผู้สร้างสรรค์ดนตรีสามารถสร้างเสียงที่หลากหลายโดยอาศัยวิธีการผลิตเสียงเป็นปัจจัยกำหนด เช่น การดีด การตี การเป่าเสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ส่วนเสียงอึกทึบหรือเสียงรบกวน (Noise) เกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่ไม่สม่ำเสมอ ลักษณะความแตกต่างของเสียงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการ คือ ระดับเสียง ความยาวของเสียง ความเข้มของเสียง และคุณภาพของเสียง

1.1 ระดับเสียง (Pitch) หมายถึง ระดับของความสูง-ต่ำของเสียง ซึ่งเกิดจากการจำนวนความถี่ของการสั่นสะเทือน กล่าวคือ ถ้าเสียงที่มีความถี่สูง ลักษณะการสั่นสะเทือนเร็ว จะส่งผลให้มีระดับเสียงสูง แต่ถ้าหากเสียงมีความถี่ต่ำ ลักษณะการสั่นสะเทือนช้าจะส่งผลให้มีระดับเสียงต่ำ

1.2 ความสั้น-ยาวของเสียง (Duration) หมายถึง คุณสมบัติที่เกี่ยวกับความยาว-สั้นของเสียง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งของการกำหนดลีลา จังหวะ ในดนตรีตะวันตก การกำหนดความสั้น-ยาวของเสียงสามารถแสดงให้เห็นได้จากลักษณะของตัวโน้ต เช่น โน้ตตัวกลม ตัวขาว และตัวดำ เป็นต้น สำหรับดนตรีของไทยนั้น แต่เดิมมิได้ใช้ระบบการบันทึกโน้ตเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างความยาว-สั้นของเสียงอาจสังเกตได้จากลีลาการกรอระนาดเอก ฆ้องวง ในกรณีของซออาจแสดงออกมาในลักษณะของการลากคันชักยาวๆ

1.3 ความเข้มของเสียง (Intensity) ความเข้มของเสียงเกี่ยวข้องกับน้ำหนักของความหนักเบาของเสียง ความเข้มของเสียงจะเป็นคุณสมบัติที่ก่อประโยชน์ในการเกื้อหนุนเสียงให้มีลีลาจังหวะที่สมบูรณ์

1.4 คุณภาพของเสียง (Quality) เกิดจากคุณภาพของแหล่งกำเนิดเสียงที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้คุณภาพของเสียงเกิดความแตกต่างกันนั้น เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น วิธีการผลิตเสียง รูปทรงของแหล่งกำเนิดเสียง และวัสดุที่ใช้ทำแหล่งกำเนิดเสียง ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดลักษณะคุณภาพของเสียง ซึ่งเป็นหลักสำคัญให้ผู้ฟังสามารถแยกแยะสีสันทันของเสียง (Tone Color) ระหว่างเครื่องดนตรีเครื่องหนึ่งกับเครื่องหนึ่งได้อย่างชัดเจน

2. พื้นฐานจังหวะ (Element of Time)

เป็นศิลปะของการจัดระเบียบเสียง ที่เกี่ยวข้องกับความเร็ว ความหนักเบาและความสั้น-ยาว องค์ประกอบเหล่านี้ หากนำมาร้อยเรียง ประดิษฐ์เข้าด้วยกันตามหลักวิชาการเชิงดนตรีแล้ว สามารถที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดลีลาจังหวะอันหลากหลาย ในเชิงจิตวิทยา อิทธิพลของจังหวะที่มีผลต่อผู้ฟังจะปรากฏพบในลักษณะของการตอบสนองเชิงกายภาพ เช่น ฟังเพลงแล้วแสดงอาการกระดิกนิ้ว ประบมือร่วมไปด้วย

3. ทำนอง (Melody)

ทำนองเป็นการจัดระเบียบของเสียงที่เกี่ยวข้องกับความสูง-ต่ำ ความสั้น-ยาว และความดัง-เบา คุณสมบัติเหล่านี้เมื่อนำมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของความซ้ำ-เร็ว จะเป็นองค์ประกอบของดนตรีที่ผู้ฟังสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายที่สุด

ในเชิงจิตวิทยา ทำนองจะกระตุ้นผู้ฟังในส่วนของสติปัญญา ทำนองจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความประทับใจ จดจำ และแยกแยะความแตกต่างระหว่างเพลงหนึ่งกับอีกเพลงหนึ่ง

4. พื้นผิวของเสียง (Texture)

“พื้นผิว” เป็นคำที่ใช้อยู่ทั่วไปในวิชาการด้านจิตรศิลป์ หมายถึง ลักษณะพื้นผิวของสิ่งต่างๆ เช่น พื้นผิวของวัตถุที่มีลักษณะขรุขระ หรือเกลี้ยงเกลา ซึ่งอาจจะทำจากวัสดุที่ต่างกัน

ในเชิงดนตรีนั้น “พื้นผิว” หมายถึง ลักษณะหรือรูปแบบของเสียงทั้งที่ประสานสัมพันธ์และไม่ประสานสัมพันธ์ โดยอาจจะเป็นการนำเสียงมาบรรเลงซ้อนกันหรือพร้อมกัน ซึ่งอาจพบทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน ตามกระบวนการประพันธ์เพลง ผลรวมของเสียงหรือแนวทั้งหมดเหล่านั้น จัดเป็นพื้นผิวตามนัยของดนตรีทั้งสิ้น ลักษณะรูปแบบพื้นผิวของเสียงมีอยู่หลายรูปแบบ ดังนี้

4.1 Monophonic Texture เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่มีแนวทำนองเดียว ไม่มีเสียงประสาน พื้นผิวเสียงในลักษณะนี้ถือเป็นรูปแบบการใช้แนวเสียงของดนตรีในยุคแรกๆ ของดนตรีในทุกวัฒนธรรม

4.2 Polyphonic Texture เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่ประกอบด้วยแนวทำนองตั้งแต่สองแนวทำนองขึ้นไป โดยแต่ละแนวมีความเด่นและเป็นอิสระจากกัน ในขณะที่ทุกแนวสามารถประสานกลมกลืนไปด้วยกัน

ลักษณะแนวเสียงประสานในรูปของ Polyphonic Texture มีวิวัฒนาการมาจากเพลงชานท์ (Chant) ซึ่งมีพื้นผิวเสียงในลักษณะของเพลงทำนองเดียว (Monophonic Texture) ภายหลังได้มีการเพิ่มแนวขับร้องเข้าไปอีกหนึ่งแนว แนวที่เพิ่มเข้าไปใหม่นี้จะใช้ระยะขึ้นคู่ 4 และคู่ 5 และดำเนินไปในทางเดียวกับเพลงชานท์เดิม การดำเนินทำนองในลักษณะนี้เรียกว่า “ออร์กานุม” (Orgonum) นับได้ว่าเป็นยุคเริ่มต้นของการประสานเสียงแบบ Polyphonic Texture หลังจากคริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา แนวทำนองประเภทนี้ได้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปมาก ซึ่งเป็นระยะเวลาที่การสอดทำนอง (Counterpoint) ได้เข้าไปมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการตกแต่งพื้นผิวของแนวทำนองแบบ Polyphonic Texture

4.3 Homophonic Texture เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียง ที่ประสานด้วยแนวทำนองแนวเดียว โดยมี กลุ่มเสียง (Chords) ทำหน้าที่สนับสนุนในคตินิพนธ์ประเภทนี้ แนวทำนองมักจะเคลื่อนที่ในระดับเสียงสูงที่สุดในการบรรดากลุ่มเสียงด้วยกัน ในบางโอกาสแนวทำนองอาจจะเคลื่อนที่ในระดับเสียงต่ำได้เช่นกัน ถึงแม้ว่าคตินิพนธ์ประเภทนี้จะมีแนวทำนองที่เด่นเพียงทำนองเดียวก็ตาม แต่กลุ่มเสียง (Chords) ที่ทำหน้าที่สนับสนุนนั้น มีความสำคัญที่ไม่น้อยไปกว่าแนวทำนอง การเคลื่อนที่ของแนวทำนองจะเคลื่อนไปในแนวนอน ในขณะที่กลุ่มเสียงสนับสนุนจะเคลื่อนไปในแนวตั้ง

4.4 Heterophonic Texture เป็นรูปแบบของแนวเสียงที่มีทำนองหลายทำนอง แต่ละแนวมีความสำคัญเท่ากันทุกแนว คำว่า Heteros เป็นภาษากรีก หมายถึงแตกต่างหลากหลาย ลักษณะการผสมผสานของแนวทำนองในลักษณะนี้ เป็นรูปแบบการประสานเสียง

5. สีสันทของเสียง (Tone Color)

“สีสันทของเสียง” หมายถึง คุณลักษณะของเสียงที่กำหนดจากแหล่งเสียงที่แตกต่างกัน แหล่งกำเนิดเสียงดังกล่าว เป็นได้ทั้งที่เป็นเสียงร้องของมนุษย์และเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ความแตกต่างของเสียงร้องมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างเพศชายกับเพศหญิง หรือระหว่างเพศเดียวกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีพื้นฐานของการแตกต่างทางด้านสรีระ เช่น หลอดเสียงและกล่องเสียง เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีนั้น ความหลากหลายด้านสีสันทของเสียง ประกอบด้วยปัจจัยที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น วิธีการบรรเลง วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี รวมทั้งรูปทรง และขนาด ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อสีสันทของเสียงเครื่องดนตรี ทำให้เกิดคุณลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันออกไป

5.1 วิธีการบรรเลง โดยวิธีคิด สี ดี และเป่า วิธีการผลิตเสียงดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยให้เครื่องดนตรีมีคุณลักษณะของเสียงที่ต่างกัน

5.2 วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีของแต่ละวัฒนธรรมจะใช้วัสดุที่ต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมและยุคสมัย นับเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในด้านสีสันทของเสียง

5.3 ขนาดและรูปทรง เครื่องดนตรีที่มีรูปทรงและขนาดที่ต่างกัน จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันในด้านของเสียงในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กัน

6. คีตลักษณ์ (Forms)

คีตลักษณ์หรือรูปแบบของเพลง เปรียบเสมือนกรอบที่ได้หลอมรวมเอาจังหวะ ทำนอง พื้นผิว และสีสันทของเสียงให้เคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน เพลงที่มีขนาดสั้น-ยาว วนกลับไปมา ล้วนเป็นสาระสำคัญของคีตลักษณ์ทั้งสิ้น

ดนตรีมีธรรมชาติที่แตกต่างไปจากศิลปะแขนงอื่น ๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ดนตรีเป็นสื่อทางอารมณ์ที่สัมผัสได้ด้วยหู กล่าวคือ หูนับเป็นอวัยวะสำคัญที่ทำให้เราสามารถสัมผัสกับดนตรีได้ ผู้ที่หูหนวกย่อมไม่สามารถทราบได้ว่าเสียงดนตรีนั้นเป็นอย่างไร

2. คนตรีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม กล่าวคือ กลุ่มชนต่าง ๆ จะมีวัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมนี้เองที่ทำให้คนในกลุ่มชนนั้นมีความพอใจและซาบซึ้งในดนตรีลักษณะหนึ่งซึ่งอาจแตกต่างไปจากคนในอีกรวมชนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น คนไทยเราซึ่งเคยชินกับดนตรีพื้นเมืองไทยและดนตรีสากล เมื่อไปฟังดนตรีพื้นเมืองของอินเดียก็อาจไม่รู้สึกละซาซาซึ้งแต่อย่างใด แม้จะมีคนอินเดียคอยบอกเราว่าดนตรีของเขาไพเราะเพราะพริ้งมากก็ตาม เป็นต้น

3. คนตรีเป็นเรื่องของสุนทรียศาสตร์ว่าด้วยความไพเราะ ความไพเราะของคนตรีเป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถซาบซึ้งได้และเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ กับทุกคน ทุกระดับ ทุกชนชั้น ตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

4. คนตรีเป็นเรื่องของการแสดงออกทางอารมณ์ เสียงดนตรีจะออกมาอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าของอารมณ์ที่จะช่วยถ่ายทอดออกมาเป็นเสียง ดังนั้นเสียงของคนตรีอาจกล่าวได้ว่าอยู่ที่อารมณ์ของผู้ประพันธ์เพลงที่จะใส่อารมณ์ลงไปในการแต่งเพลงตามที่ตนต้องการ ผู้บรรเลงเพลงก็ถ่ายทอดอารมณ์จากบทประพันธ์ลงบนเครื่องดนตรี ผลที่กระทบต่อผู้ที่ฟังก็คือ เสียงดนตรีที่ประกอบขึ้นด้วยอารมณ์ของผู้ประพันธ์ผสมกับความสามารถของนักดนตรีที่จะถ่ายทอดได้ถึงอารมณ์หรือมีความไพเราะมากน้อยเพียงใด

5. คนตรีเป็นทั้งระบบวิชาความรู้และศิลปะในขณะเดียวกัน กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับคนตรินั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับเสียงและการจัดระบบเสียงให้เป็นท่วงทำนองและจังหวะ ซึ่งคนเราย่อมจะศึกษาเรียนรู้ “ความรู้ที่เกี่ยวกับคนตรี” นี้ก็ได้ โดยการท่อง จำ อ่าน ฟัง รวมทั้งการลอกเลียนจากคนอื่นหรือการคิดหาเหตุผลเอาเองได้ แต่ผู้ที่ได้เรียนรู้จะมี “ความรู้เกี่ยวกับคนตรี” ก็อาจไม่สามารถเข้าถึงความไพเราะหรือซาบซึ้งในดนตรีได้เสมอไป เพราะการเข้าถึงคนตรีเป็นเรื่องของศิลปะ เพียงแต่ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับคนตรินั้นจะสามารถเข้าถึงความไพเราะของคนตรีได้ง่ายขึ้น

กิจกรรม

- ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มและจัดหาเพลงที่มีจังหวะช้าและเร็วนำมาเปิดให้ฟังในชั้นเรียน และบอกเล่าความรู้สึกของตนในแต่ละเพลงให้ทุกคนฟัง
- ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มหาเพลงบรรเลงสากลนำมาเปิดและแต่ละคนเขียนถึงความรู้สึกและจินตนาการจากเพลงนั้น

เรื่องที่ 4 ประวัติภูมิปัญญาทางดนตรีสากล

ดนตรีสากลมีการพัฒนามายาวนาน และเกือบทั้งหมดเป็นการพัฒนาจากฝั่งทวีปยุโรป จะมีการพัฒนาในยุคหลังๆ ที่ดนตรีสากลมีการพัฒนาสูงในฝั่งทวีปอเมริกาเหนือ สามารถแบ่งการพัฒนากออกเป็นช่วงยุคดังนี้

1. **ดนตรีคลาสสิกยุโรปยุคกลาง (Medieval European Music พ.ศ. 1019 - พ.ศ. 1943)** ดนตรีคลาสสิกยุโรปยุคกลาง หรือ ดนตรียุคกลาง เป็นดนตรีที่ถือว่าเป็นจุดกำเนิดของดนตรีคลาสสิก เริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1019 (ค.ศ. 476) ซึ่งเป็นปีของการล่มสลายของจักรวรรดิโรมัน ดนตรีในยุคนี้มีจุดประสงค์เพื่อประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีต้นกำเนิดมาจากดนตรีของยุคกรีกโบราณ

ดนตรีคลาสสิกของยุโรปยุคกลาง

2. **ดนตรียุคเรเนสซองส์ (Renaissance Music พ.ศ. 1943 - พ.ศ. 2143)** เริ่มการนับเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1943 (ค.ศ. 1400) เมื่อเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงศิลปะ และฟื้นฟูศิลปะโบราณยุคโรมันและกรีก แต่ดนตรียังคงเน้นหนักไปทางศาสนา เพียงแต่เริ่มมีการใช้เครื่องดนตรีที่หลากหลายขึ้น

ดนตรียุคเรเนสซองส์

3. ดนตรียุคบาโรก (Baroque Music พ.ศ. 2143 - พ.ศ. 2293) ยุคนี้เริ่มขึ้นเมื่อมีการกำเนิดอุปรากรในประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2143 (ค.ศ. 1600) และ สิ้นสุดลงเมื่อ โยฮันน์ เซบาสเตียน บาค เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2293 (ค.ศ. 1750) แต่บางครั้งก็นับว่าสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2273 (ค.ศ. 1730) ในยุคที่ เริ่มมีการเล่นดนตรีเพื่อการฟังในหมู่ชนชั้นสูงมากขึ้น เครื่องดนตรีประเภทออร์แกน ได้รับความนิยมแต่เน้นหนักไปทางศาสนา นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ เช่น บาค วิวัลดี เป็นต้น

ดนตรียุคบาโรก

4. ดนตรียุคคลาสสิก (Classical Period Music พ.ศ. 2293 - พ.ศ. 2363) เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ แบบแผน รูปแบบและหลักในการเล่นดนตรีอย่างชัดเจน ศูนย์กลางของดนตรียุคนี้คือประเทศออสเตรีย ที่กรุงเวียนนา และเมืองมานไฮม์(Mannheim) นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ ได้แก่ โมซาร์ท เป็นต้น

ดนตรียุคคลาสสิก

5. ดนตรียุคโรแมนติก (Romantic Music พ.ศ. 2363 - พ.ศ. 2443) เป็นยุคที่เริ่มมีการแทรกของอารมณ์เพลง ซึ่งต่างจากยุคก่อนๆซึ่งยังไม่มีอารมณ์ในทำนอง นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ เช่น เบโธเฟน ชูเบิร์ต โชแปง ไซคอฟสกี เป็นต้น

ลูควิก ฟาน เบโธเฟน

6. ดนตรียุคศตวรรษที่ 20 (20th Century Classical Music พ.ศ. 2443 - พ.ศ. 2543) นักดนตรีเริ่มแสวงหาแนวดนตรี ที่ไม่ขึ้นกับแนวดนตรีในยุคก่อนๆ จังหวะในแต่ละห้องเริ่มแปลกไปกว่าเดิม ไม่มีโน้ตสำคัญเกิดใหม่ ระยะห่างระหว่างเสียงกับเสียงเริ่มลดน้อยลง ไรท์วงทำนองเพลง นักดนตรีบางกลุ่มหันไปยึดดนตรีแนวเดิม ซึ่งเรียกว่า แบบนีโอคลาสสิก (Neoclassic) นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ เช่น อิกอร์ เฟโดโรวิช สตราวินสกี เป็นต้น

อิกอร์ เฟโดโรวิช สตราวินสกี

7. ดนตรียุคปัจจุบัน (ช่วงทศวรรษหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 - ปัจจุบัน)

ยุคของดนตรีป๊อป (pop music)

- ยุค 50 เพลงร็อกแอนด์โรลล์ได้รับความนิยม มีศิลปินที่ได้รับความนิยมอย่างเอลวิส เพรสลีย์
- ยุค 60 เป็นยุคของทีนไอดอลอย่าง วงเดอะบิตเทิลส์ เดอะบีชบอยส์ คลิฟ ริชาร์ด โรลลิง สโตน แชนดี ชอว์ เป็นต้น
- ยุค 70 เป็นยุคของดนตรีดิสโก้ มีศิลปินอย่าง แอบบี้ บีจีส์ และยังมีดนตรีประเภทคันทรี่ที่ได้รับความนิยมอย่าง เดอะ อีเกิลส์ หรือนักดนตรีป๊อปที่ได้รับอิทธิพลจากร็อกอย่าง เดอะ คาร์เพนเทอร์ส, ร็อด สจ๊วต, แครี ไซมอน แลร์ เป็นต้น
- ยุค 80 มีศิลปินป๊อปที่ได้รับความนิยมอย่าง ไมเคิล แจ็กสัน มาดอนน่า ทิฟฟานี เจเน็ต แจ็กสัน ฟิล คอลลินส์ แวม ลักษณะดนตรีจะมีการใส่ดนตรีสังเคราะห์เข้าไป เพลงในยุคนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงเต้นรำ และยังมีอิทธิพลถึงทางด้านแฟชั่นด้วย
- ยุค 90 เริ่มได้อิทธิพลจากเพลงแนวอาร์แอนด์บี เช่น มารายห์ แครี, เดสทินี ไซลด์, บอยซ์ ทู เมิน, เอ็น โวก, ทีแอลซี ในยุคนี้ยังมีวงบอยแบนด์ที่ได้รับความนิยมอย่าง นิว คิเดส์ ออน เดอะบล็อก, เทค แดท, แบ็คสตรีท บอยส์
- ยุค 2000 มีศิลปินที่ประสบความสำเร็จอย่าง บริทนี สเปียร์ คริสติน่า อากีเลรา บียอนเซ่ แบล็ก อายด์ พีส จัสติน ทิมเบอร์เลค ส่วนเทรนป๊อปอื่นเช่นแนว ป๊อป-พังค์ อย่างวง ซิมเปิ้ล แพลง เอฟริล ลาวัน รวมถึงการเกิดรายการสาดิอิต อเมริกัน ไอดอลที่สร้างศิลปินอย่าง เคลลี คลาร์กสัน และ เคลย์ ไอเคน แนวเพลงป๊อปและอาร์แอนด์บีเริ่มรวมกัน มีลักษณะเพลงป๊อปที่เพิ่มความเป็นอาร์แอนด์บีมากขึ้นอย่าง เนลลี เฟอร์ต้าโด ริฮานนา จัสติน ทิมเบอร์เลค เป็นต้น

กิจกรรม

ให้ผู้เรียนสืบค้นประวัตินักดนตรีสากล ทั้งในประเทศไทย และสากล เขียนเป็นรายงานไม่ต่ำกว่า 5 หน้ากระดาษขนาด A4 จากนั้นให้นำมารายงานหน้าชั้นเรียน แล้วนำเก็บรายงานนั้นในแฟ้มสะสมงาน

บทที่ 3

นาฏศิลป์

สาระสำคัญ

เข้าใจและเห็นคุณค่าทางนาฏศิลป์ สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

อธิบายความหมาย ความสำคัญ ความเป็นมาของนาฏยนิยาม สุนทรียะทางนาฏศิลป์ เข้าใจถึงประเภทของนาฏศิลป์แขนงต่าง ๆ ภูมิปัญญา

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 นาฏยนิยาม
- เรื่องที่ 2 สุนทรียะทางนาฏศิลป์
- เรื่องที่ 3 นาฏศิลป์สากลเพื่อนบ้านของไทย
- เรื่องที่ 4 ละครที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก
- เรื่องที่ 5 ประเภทของละคร
- เรื่องที่ 6 ละครกับภูมิปัญญาสากล

เรื่องที่ 1 นาฏยนิยาม

นาฏยนิยาม หมายถึง คำอธิบาย คำจำกัดความ ขอบเขต บทบาท และรูปลักษณะของนาฏศิลป์ ซึ่งล้วนแสดงความหมายของนาฏศิลป์ที่หลากหลาย อันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่านาฏศิลป์มีความสำคัญ เกี่ยวข้องกับชีวิต และสังคมมาตั้งแต่อดีตกาล

นิยาม

ในส่วนนี้เป็นการกล่าวถึง ความหมายของนาฏศิลป์ หรือการพ้องร่าที่ปราชญ์และนักวิชาการสำคัญได้พยายามอธิบายคำว่า นาฏศิลป์ ไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ที่ผูกพันกับมนุษย์ ดังนี้

“การพ้องร่าเป็นประเพณีของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ไม่เลือกว่าจะอยู่ ณ ประเทศถิ่นสถานที่ใดในพิภพนี้ ย่อมว่าแต่มนุษย์เลย ถึงแม้สัตว์เดรัจฉานก็มีวิธีพ้อง เช่น สุนัขไถ่กา เวลาใดสบอารมณ์ มันก็จะเดินโลดกริกกรายทำกิริยาท่าทางได้ต่าง ๆ ก็คือการพ้องร่าตามวิสัยสัตว์นั่นเอง ปราชญ์แห่งการพ้องร่าจึงเล็งเห็น การพ้องร่านี้มูลรากเกิดแต่วิสัยสัตว์เมื่อเวทนาส่วยอารมณ์ จะเป็นสุขเวทนาจักตามหรือทุกข์เวทนาจักตาม ถ้าส่วยอารมณ์แรงกล้าไม่กลั้นไว้ได้ ก็เล่นออกมาเป็นกิริยาให้เห็นปรากฏยกเป็นนิทสนอุทาหรณ์ดังเช่นธรรมดาทรก เวลาอารมณ์ส่วยสุขเวทนาจักเดินแรงเดินแฉ่งสนุกสนาน ถ้าอารมณ์ส่วยทุกข์เวทนาจักเดินโดยให้แสดงกิริยาปรากฏออกให้รู้ว่าอารมณ์เป็นอย่างไร ยิ่งเติบโตรู้เคยชินขึ้นเพียงไร กิริยาที่อารมณ์เล่นออกมาก็ยิ่งมากมายหลายอย่างออกไป จนถึงกิริยาที่แสดงความกำหนัดยินดีในอารมณ์ และกิริยาซึ่งแสดงความอาฆาตโกรธแค้น เป็นต้น กิริยาอันเกิดแต่เวทนาส่วยอารมณ์นี้นับเป็นขั้นต้นของการพ้องร่า

ต่อมาอีกขั้นหนึ่งเกิดแต่คนทั้งหลายรู้ความหมายของกิริยาต่าง ๆ เช่น กล่าวมาก็ใช้กิริยาเหล่านั้นเป็นภาษาอันหนึ่ง เมื่อประสงค์จะแสดงให้ปรากฏแก่ผู้อื่นโดยใจจริงก็ดี หรือโดยมายาเช่นในเวลาเล่นหัวก็ดี ว่าตนมีอารมณ์อย่างไร ก็แสดงกิริยาอันเป็นเครื่องหมายอารมณ์อย่างนั้น เป็นต้นว่าถ้าแสดงความเสนาหา ก็ทำ กิริยาขี้มแย้มกริดกราย จะแสดงความรื่นเริงบันเทิงใจก็ขบร้องพ้องร่า จำขอให้ผู้อื่นกลัวก็ทำหน้าตาถมึงทึงแลโลกเดินคุกคาม จึงเกิดแบบแผนท่าทางที่แสดงอารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นต้นของกระบวนการพ้องร่าขึ้นด้วยประการนี้นับเป็นขั้นที่สอง

อันประเพณีการพ้องร่าจะเป็นสำหรับฝึกหัดพวกที่ประกอบการหาเลี้ยงชีพด้วยร่าเต้น เช่น โขนละครเท่านั้นหาไม่ได้ แต่เดิมมาย่อมเป็นประเพณีสำหรับบุคคลทุกชั้นบรรดาศักดิ์และมีที่ใช้ไปจนถึงการยุทธ์และการพิธีต่าง ๆ หลายอย่าง จะยกตัวอย่างแต่ประเพณีการพ้องร่าที่มีมาในสยามประเทศของเรานี้ ดังเช่นในตำราคหศาสตร์ ซึ่งนับถือว่าเป็นวิชาชั้นสูงสำหรับการรณรงค์สงครามแต่โบราณ ใครหัดขี่ช้างชนก็ต้องหัดพ้องร่าให้เป็นสง่าราศีด้วยแม้พระเจ้าแผ่นดินก็ต้องฝึกหัด มีตัวอย่างมาจนถึงรัชกาลที่ 5 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาวิชาคหศาสตร์ต่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์ ก็ได้ทรงหัดพ้องร่า ได้ยินเคยทรงรำพระแสงขอบนคอช้างพระที่นั่งเป็นพุทธบูชาเมื่อครั้งเสด็จพระพุทธรบาท

ตามโบราณราชประเพณี เมื่อปีวอก พ.ศ. 2414 การฟ้อนรำในกระบวนอุทธรณ์อย่างอื่น เช่น ตีกระบี่กระบองก็เป็นวิชาที่เจ้านายต้องทรงฝึกหัดมาแต่ก่อน ส่วนกระบวนฟ้อนรำในการพิธี ยังมีตัวอย่างทางหัวเมืองมณฑลภาคพายัพ ถ้าเวลาว่างงานบุญให้ทานเป็นการใหญ่ก็เป็นประเพณีที่เจ้านายตั้งแต่เจ้าผู้ครองนครลงมาที่จะฟ้อนรำเป็นการแสดงโสมนัสศรัทธาในบุญทาน เจ้านายฝ่ายหญิงก็ย่อมหัดฟ้อนรำและมีเวลาที่จะหัดฟ้อนรำในการพิธีบางอย่างจนทุกวันนี้ ประเพณีต่าง ๆ ดังกล่าวมา ส่อให้เห็นว่าแต่โบราณย่อมถือว่าการฟ้อนรำเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา ซึ่งสมควรจะฝึกหัดเป็นสามัญทั่วมุกทุกชั้นบรรดาศักดิ์สืบมา

การที่ฝึกหัดคนแต่บางจำพวกให้ฟ้อนรำ ดังเช่นระบำหรือละครนั้น คงเกิดแต่ประสงค์จะใคร่ดูกระบวนฟ้อนรำ ว่าจะงามได้ถึงที่สุดเพียงไร จึงเลือกสรรคนแต่บางเหล่าฝึกฝนให้ชำนาญชำนาญเฉพาะการฟ้อนรำ สำหรับแสดงแก่คนทั้งหลายให้เห็นว่าการฟ้อนรำอาจจะงามได้ถึงเพียงนั้น เมื่อสามารถฝึกหัดได้สมประสงค์ก็เป็นที่ต้องตาดีใจคนทั้งหลาย จึงเกิดมีนักรำขึ้นเป็นพวกที่หนึ่งต่างหาก แต่ที่จริงวิชาฟ้อนรำก็มีแบบแผนอันเดียวกับที่เป็นสามัญแก่คนทั้งหลายทุกชั้นบรรดาศักดิ์นั่นเอง¹

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของนาฏยศิลป์ไว้กว้าง ๆ ตลอดจนกำหนดการออกเสียงไว้ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ดังนี้

“นาฏ, นาฏ – [นาต, นาตะ – นาตตะ-] น. นางละคร, นางฟ้อนรำ, ไทยใช้หมายถึง

หญิงสาวสวย

เช่น นางนาฏ นุชนาฏ (ป.; ส.)

นาฏกรรม [นาตตะกัม] น. การละคร, การฟ้อนรำ.

นาฏดนตรี [นาตตะดนตรี] น. ลิเก.

นาฏศิลป์ [นาตตะสิน] น. ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ.

นาฏก [นาตตะกะ (หลัก), นาตตะกะ (นิยม)] น. ผู้ฟ้อนรำ. (ป.; ส.)

นาฏย [นาตตะยะ-] ว. เกี่ยวกับการฟ้อนรำ, เกี่ยวกับการแสดงละคร (ส.)

นาฏยเวที น. พื้นี่แสดงละคร ฉาก.

นาฏยศาลา น. ห้องฟ้อนรำ, โรงละคร

นาฏยศาสตร์ น. วิชาฟ้อนรำ, วิชาแสดงละคร”²

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, “ประวัติการฟ้อนรำ.” ใน การละครไทย อ้างถึงใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทยตอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 12 -14.

² พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531), หน้า 279.

ธนิต อยู่โพธิ์³ ได้อธิบายความหมายของนาฏยศิลป์ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อินเดียไว้ดังนี้

“คำว่า “นาฏย” ตามคัมภีร์อริธานปุเปทีปิกาและสูลี ท่านให้วิเคราะห์ศัพท์ว่า “นฏสเสตนดินาฏย” ความว่า ศิลปะของผู้พ้อนผู้รำ เรียกว่า นาฏย และให้อธิบายว่า “นจ วาทิต คีต อิท ตูริยติค นาฏยนามนุจเต” แปลว่า การพ้อนรำ การบรรเลง (ดนตรี) การขับร้อง หมวด 3 แห่งตฺริยะนี้ ท่าน (รวม) เรียกโดยชื่อว่า นาฏย ซึ่งตามนี้ท่านจะเห็นได้ว่า คำว่า นาฏยะ หรือนาฏยะ นั้น การขับร้อง 1 หรือพูดอย่างง่าย ๆ ก็ว่าคำ “นาฏย” นั้นมีความหมายรวมทั้งพ้อนรำขับร้องและประโคมดนตรีด้วย ไม่ใช่มีความหมายแต่เฉพาะศิลปะพ้อนรำอย่างเดียวดังที่บางท่านเข้าใจกัน แม้จะใช้คำว่าหมวด 3 แห่งตฺริยะหรือตฺริยะ 3 อย่าง แสดงให้เห็นว่าใช้คำ “ตฺริยะ” หมายถึงเครื่องตีเครื่องเป่า แต่แปลกันว่า “ดนตรี” ก็ได้ นี้ว่าตามรูปศัพท์ แท้ที่จริงแม้ในวิธีการปฏิบัติศิลปินจะรับระบำรำพ้อนไปโดยไม่มีดนตรีและขับร้องประกอบเรื่องและให้จังหวะไปด้วยนั้นย่อมเป็นไปได้และไม่เป็นศิลปะที่สมบูรณ์ ถ้าขาดดนตรีและขับร้องเสียแล้ว แม้ในส่วนศิลปะของการพ้อนนำเองก็ไม่สมบูรณ์ในตัวของมัน พระภคตมุนี ซึ่งศิลปินทางโขนละครพากันทำศรียะของท่านกราบไหว้บูชา เรียกกันว่า “ศรียะฤาษี” นั้น มีตำนานว่าท่านเป็นปรมาจารย์แห่งศิลปะทางโขนละครพ้อนรำมาแต่โบราณ เมื่อท่านได้แต่งคัมภีร์นาฏยศาสตร์ขึ้นไว้ ก็มีอยู่หลายบริเฉทหรือหลายบทในคัมภีร์นาฏยศาสตร์นั้น ที่ท่านได้กล่าวถึงและวางกฎเกณฑ์ในทางดนตรีและขับร้องไว้ด้วย และท่านสารงคเทพผู้แต่งคัมภีร์สังคีตรัตนกรอันเป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยการดนตรีอีกท่านหนึ่งเล่า ก็ปรากฏว่าท่านได้วางหลักเกณฑ์และอธิบายศิลปะทางการละครพ้อนรำไว้มากมายในคัมภีร์นั้น เป็นอันว่าศิลปะ 3 ประการ คือพ้อนรำ 1 ดนตรี 1 ขับร้อง 1 เหล่านี้ต่างต้องประกอบอาศัยกัน คำว่า นาฏยะ จึงมีความหมายรวมเอาศิลปะ 3 อย่างนั้นไว้ในศัพท์เดียวกัน”³

³ ธนิต อยู่โพธิ์, นาฏยสังคีต, (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2499), หน้า 2 – 4.

เรื่องที่ 2 สุนทรียะทางนาฏศิลป์

ความหมายสุนทรียะทางนาฏศิลป์

สุนทรียะ (Aesthetic) หมายถึง ความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งสวยงาม รูปลักษณะอันประกอบด้วยความสวยงาม (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 : 541)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “สุนทรียะ” ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

*หลวงวิจิตรวาทการ ได้อธิบายความหมายไว้ว่า ความรู้สึกธรรมดาของคนเรา ซึ่งรู้จักคุณค่าของวัตถุที่งามความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียงและถ้อยคำไพเราะ ความรู้สึกความงามที่เป็นสุนทรียภาพนี้ย่อมเป็นไปตามอุปนิสัยการอบรมและการศึกษาของบุคคล ซึ่งรวมเรียกว่า รส (Taste) ซึ่งความรู้สึกนี้จะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการฝึกฝนปรนปรีอในการอ่าน การฟัง และการพินิจดูสิ่งทั้งดงามไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือศิลปะ (หลวงวิจิตรวาทการ 2515 : 7 – 12)

*อารี สุทธิพันธุ์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ “สุนทรียศาสตร์” ไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งทำให้นมนุษย์เกิดความเบิกบานใจ อิ่มเอมโดยไม่หวังผลตอบแทน
2. วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวิชาที่มนุษย์สร้างขึ้นทุกแขนง นำข้อมูลมาจัดลำดับเพื่อนเสนอแนะให้เห็นคุณค่า ชาบซึ่งในสิ่งที่แอบแฝงซ่อนเร้น เพื่อสร้างความนิยมชมชื่นร่วมกัน ตามลักษณะรูปแบบของผลงานนั้น ๆ (อารี สุทธิพันธุ์, 2534 : 82)

ความหมายของคำว่า “สุนทรียะ” หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าในสิ่งดี งาม และไพเราะจากสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรืออาจเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความประณีต ซึ่งมนุษย์ สัมผัสและรับรู้ได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ จนเกิดความพึงพอใจ ความประทับใจและทำให้เกิดความสุขจากสิ่งที่ตนได้ พบเห็นและสัมผัส

ความหมายของคำว่า “นาฏศิลป์” หมายถึง ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ (พจนานุกรมฉบับเฉลิม พระเกียรติ พ.ศ. 2534 : 279) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “นาฏศิลป์” ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

*ธนิต อยู่โพธิ์ ได้แปลคำว่า “นาฏศิลป์” ไว้ว่า คือความชำนาญในการละครฟ้อนรำด้วยความเห็นว่าผู้ที่ มีศิลปะที่เรียกว่า ศิลปินจะต้องเป็นผู้มีฝีมือมีความชำนาญในภาคปฏิบัติให้จริงจัง ๆ (ธนิต อยู่โพธิ์ 2516 : 1)

ความหมายของคำว่า “นาฏศิลป์” ที่ได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า หมายถึงศิลปะในการฟ้อนรำที่มนุษย์ ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติและจากความคำนึงด้วยความประณีตงดงาม มีความวิจิตรบรรจง นาฏศิลป์ นอกจาก จะหมายถึงท่าทางแสดงการฟ้อนรำแล้ว ยังประกอบด้วยการขับร้องที่เรียกว่า คีตศิลป์และการบรรเลงดนตรีคือ “ดุริยางคศิลป์” เพื่อให้ศิลปะการฟ้อนรำนั้นงดงามประทับใจ

“สุนทรียะทางนาฏศิลป์สากล” จึงหมายถึง ความวิจิตรงดงามของการแสดงนาฏศิลป์สากล ซึ่งประกอบ ไปด้วย ระเบียบ รำ ฟ้อน ละคร อันมีลีลาท่ารำและการเคลื่อนไหวที่ประกอบดนตรี บทร้องตามลักษณะและชนิด ของการแสดงแต่ละประเภท

พื้นฐานความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์มีรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกัน ทั้งที่เป็นการแสดงในรูปแบบของการฟ้อนรำและการแสดงในรูปแบบของละคร แต่ละประเภทจึงแตกต่างกัน ดังนี้

1. นาฏศิลป์ที่แสดงในรูปแบบของการฟ้อนรำ เกิดจากสัญชาตญาณดั้งเดิมของมนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายในโลก เมื่อมีความสุขหรือความทุกข์ก็แสดงกิริยาอาการออกมาตามอารมณ์และความรู้สึกนั้น ๆ โดยแสดงออกด้วยกิริยาท่าทางเคลื่อนไหว มือ เท้า สีหน้า และดวงตาที่เป็นไปตามธรรมชาติ รากฐานการเกิดนาฏศิลป์ในรูปแบบของการฟ้อนรำพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับดังนี้

1.1 เพื่อใช้เป็นพิธีกรรมทางศาสนา มนุษย์เชื่อว่าผีผู้คลั่งคลั่งทำให้เกิดความวิบัติต่าง ๆ หรือเชื่อว่าผีที่สามารถบันดาลความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรืองให้กับชีวิตของตน ซึ่งอาจเป็นเทพเจ้าหรือปิศาจตามความเชื่อของแต่ละคนจึงมีการเต้นรำหรือฟ้อนรำ เพื่อเป็นการอ่อนน้อมหรือบูชาต่อผู้ที่ตนเชื่อว่ามีอำนาจดังกล่าว

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ได้อธิบายในหนังสือตำราฟ้อนรำว่า ชาติโบราณทุกชนชาติถือการเต้นรำหรือฟ้อนรำเป็นประจำชีวิตของทุกคน และยังถือว่าการฟ้อนรำเป็นพิธีกรรมทางศาสนาด้วย สำหรับประเทศอินเดียนั้นมีตำราฟ้อนรำฝึกสอนมาแต่โบราณกาล เรียกว่า “คัมภีร์นาฏศิลป์ศาสตร์”

1.2 เพื่อใช้ในการต่อสู้และการทำสงคราม เช่น ตำราทศศาสตร์ เป็นวิชาชั้นสูง สำหรับการทำสงครามในสมัยโบราณ ผู้ที่จะทำสงครามบนหลังช้างจำเป็นต้องฝึกหัดฟ้อนรำให้เป็นที่ยอมรับด้วย แม้แต่พระเจ้าแผ่นดินก็ต้องทรงฝึกหัดการฟ้อนรำบนหลังช้างในการทำสงครามเช่นกัน

1.3 เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง การพักผ่อนหย่อนใจเป็นความต้องการของมนุษย์ ในเวลาว่างจากการทำงานก็จะหาสิ่งที่จะทำให้ตนและพรรคพวกได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินคลายความเหน็ดเหนื่อย เนื่องจากการร้องรำทำเพลงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ดังนั้นจึงมีการรวมกลุ่มกันร้องเพลงและรำรำไปตามความพอใจของพวกตน ซึ่งอาจมีเนื้อร้องที่มีสำเนียงภาษาของแต่ละท้องถิ่น และท่วงทำนองเพลงที่เป็นไปตามจังหวะประกอบทำรำแบบง่าย ๆ ซึ่งได้พัฒนาต่อมาจนเกิดเป็นการแสดงนาฏศิลป์รูปแบบของการฟ้อนรำของแต่ละท้องถิ่นเรียกว่า “รำพื้นเมือง”

2. นาฏศิลป์ที่แสดงในรูปแบบของละคร มีรากฐานมาจากความต้องการของมนุษย์ที่จะถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับมนุษย์ที่เป็นความประทับใจ ซึ่งสมควรแก่การจดจำ หรืออาจมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ศาสนาและสอนศีลธรรม เพราะการสร้างในรูปแบบของละครเป็นวิธีการที่ง่ายต่อความเข้าใจแต่ยากที่จะใช้การเผยแพร่และอบรมสั่งสอนด้วยวิธีการอื่น จึงมีการสร้างเรื่องราวหรือบันทึกเหตุการณ์อันน่าประทับใจและมีคุณค่าอันไว้เป็นประวัติศาสตร์ในรูปแบบของการแสดงละคร เพราะเชื่อว่าการแสดงละครเป็นวิธีหนึ่งของการสอนศีลธรรม โดยบุคคลาธิฐานในเชิงอุปมาอุปไมย

อาจกล่าวได้ว่ารากฐานการเกิดของนาฏศิลป์ไทยตามข้อสันนิษฐานที่ได้กล่าวมานั้นทั้งการแสดงในรูปแบบของการฟ้อนรำ และการแสดงในรูปแบบของละครได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นแบบแผนของการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีความเป็นเอกลักษณ์เด่นชัด

คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

1. หลวงวิจิตรวาทการ ให้ความมุ่งหมายของสุนทรียะว่าอย่างไร
2. อารี สุทธิพันธุ์ ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมาย ของคำว่า “สุนทรียศาสตร์” ไว้กี่ประเภท อะไรบ้าง
3. “ส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของนาฏศิลป์อยู่ที่การละครเป็นสำคัญ” เป็นคำอธิบายของใคร
4. “สุนทรียะทางนาฏศิลป์สากล” หมายถึงอะไรในทัศนะคติของนักเรียน
5. ผู้ชมนาฏศิลป์สากลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องอะไรบ้าง
6. นาฏศิลป์ที่แสดงในรูปแบบของการฟ้อนรำมีข้อสันนิษฐานว่าเกิดมาจากอะไร

แนวการวัดผลและประเมินผล

วิธีวัดผล

สังเกตพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียน โดยเลือกใช้เครื่องมือ

วัดผลหมายเลข 1,2,4,5และ7

เครื่องมือวัดผล

เลือกใช้เครื่องมือวัดผลจากการทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติและคำถาม

ตรวจสอบความเข้าใจ โดยใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข 1,2,4,5และ7

เกณฑ์การผ่าน

เรื่องที่ 3 นาฏศิลป์สากลเพื่อนบ้านของไทย

ประเทศในกลุ่มทวีปเอเชีย ซึ่งมีวัฒนธรรมประจำชาติ ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ ตลอดทั้งเป็นสื่อสัมพันธ์อันดีกับชาติต่าง ๆ ลักษณะของนาฏศิลป์ของชาติเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นประเทศพม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย จีน ธิเบต เกาหลี และญี่ปุ่น มักจะเน้นในเรื่องลีลาความสวยงามเกือบทุกเรื่อง ไม่นับจังหวะการใช้ท่ามากนัก ซึ่งแตกต่างจากนาฏศิลป์ของตะวันตกที่มักจะเน้นหนักในลีลาจังหวะที่รุกเร้า ประกอบการเต้นที่รวดเร็วและคล่องแคล่ว นาฏศิลป์ของชาติเพื่อนบ้านที่ควรเรียนรู้ได้แก่ ประเทศดังต่อไปนี้

1. นาฏศิลป์ประเทศพม่า
2. นาฏศิลป์ประเทศลาว
3. นาฏศิลป์ประเทศกัมพูชา (เขมร)
4. นาฏศิลป์ประเทศมาเลเซีย
5. นาฏศิลป์ประเทศอินโดนีเซีย
6. นาฏศิลป์ประเทศอินเดีย
7. นาฏศิลป์ประเทศจีน
8. นาฏศิลป์ประเทศทิเบต
9. นาฏศิลป์ประเทศเกาหลี
10. นาฏศิลป์ประเทศญี่ปุ่น

นาฏศิลป์ประเทศพม่า

หลังจากกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ 2 พม่าได้รับอิทธิพลนาฏศิลป์ไปจากไทย ก่อนหน้านี้นาฏศิลป์ของพม่าเป็นแบบพื้นเมืองมากกว่าที่จะได้รับอิทธิพลมาจากภายนอกประเทศเหมือนประเทศอื่นๆ นาฏศิลป์พม่าเริ่มต้นจากพิธีการทางศาสนา ต่อมาเมื่อพม่าติดต่อกับอินเดียและจีน ทำร้ายราชวงศ์ของสองชาติดังกล่าวก็มีอิทธิพลแทรกซึมในนาฏศิลป์พื้นเมืองของพม่า แต่ทำร้ายราคะของพม่านั้นมีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องรามเกียรติ์หรือมหาภารตะเหมือนประเทศเอเชียอื่นๆ

นาฏศิลป์และการละครในพม่านั้น แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคก่อนนับถือพระพุทธศาสนา เป็นยุคของการนับถือผี การฟ้อนรำเป็นไปในการทรงเจ้าเข้าผี บูชาผี และบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ต่อมาก็มีการฟ้อนรำในงานพิธีต่างๆเช่น โกนจุก เป็นต้น
2. ยุคนับถือพระพุทธศาสนา พม่านับถือพระพุทธศาสนาหลังปี พ.ศ. 1559 ในสมัยนี้การฟ้อนรำเพื่อบูชาผีก็ยังมีอยู่ และการฟ้อนรำกลายเป็นส่วนหนึ่งของการบูชาในพระพุทธศาสนาด้วย

หลังปี พ.ศ. 1800 เกิดมีการละครแบบหนึ่ง เรียกว่า “นิพัทจีน” เป็นละครเร่ แสดงเรื่องพุทธประวัติเพื่อเผยแพร่ความรู้ในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย

3. ยุคอิทธิพลละครไทย หลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ในปี พ.ศ. 2310 ชาวไทยถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยจำนวนมาก พวกละครและดนตรีถูกนำเข้าไปไว้ในพระราชสำนัก จึงเกิดความนิยมละครแบบไทยขึ้น ละครแบบพม่ายุคนี้เรียกว่า “โยธยาสตัคยี” หรือละครแบบโยธยา ทำรำ ดนตรี และเรื่องที่แสดงรวมทั้งภาษาที่ใช้ก็เป็นของไทย มีการแสดงอยู่ 2 เรื่อง คือ รามเกียรติ์ เล่นแบบโขน และอิเหนา เล่นแบบละครใน

ในปี พ.ศ. 2328 เมียวดี ข้าราชการสำนักพม่าได้คิดละครแบบใหม่ขึ้นชื่อเรื่อง “อินอง” ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียง กับอิเหนามาก ที่แปลกออกไปคือ ตัวละครของเรื่องมีลักษณะเป็นมนุษย์ธรรมดาสามัญที่มีกิเลส มีความคิดความชั่ว ละครเรื่องนี้เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดละครในแนวนี้ขึ้นอีกหลายเรื่อง

ต่อมาละครในพระราชสำนักเสื่อมความนิยมลง เมื่อกลายเป็นของชาวบ้านก็ค่อยๆ เสื่อมลงจนกลายเป็นของนำรังเกียจเหยียดหยาม แต่ละครแบบนิพนธ์กลับเฟื่องฟูขึ้น แต่มีการลดมาตรฐานลงจนกลายเป็นจำอวด

เมื่อประเทศพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษแล้ว ในปี พ.ศ. 2428 ละครหลวงและละครพื้นเมืองชบเซา ต่อมามีการละครที่นำแบบอย่างมาจากอังกฤษเข้าแทนที่ ถึงสมัยปัจจุบันละครคู่บ้านคู่เมืองของพม่าหาชมได้ยาก และรักษาของเดิมไว้ไม่ค่อยจะได้ ไม่มีการฟื้นฟูกัน เนื่องจากบ้านเมืองไม่อยู่ในสภาพสงบสุข

นาฏศิลป์ประเทศลาว

ลาวเป็นประเทศหนึ่งที่มีโรงเรียนศิลปะดนตรีแห่งชาติ ก่อกำเนิดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 โดย Blanchat de la Broche และเจ้าเสถียรชนะ จำปาสัก ขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ การสอนหนักไปแนวทางพื้นบ้าน (ศิลปะประจำชาติ) ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2518 ได้เข้าร่วมกับโรงเรียนศิลปะดนตรีของเจ้าประเสิด สีตานน มีชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนศิลปะดนตรีแห่งชาติ” ขึ้นอยู่กับกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม มีครู 52 คน นักเรียน 110 คน เรียนจบได้ประกาศนียบัตรชั้นกลาง ผู้มีความสามารถด้านใดเป็นพิเศษจะได้รับการส่งเสริมให้เรียนต่อในต่างประเทศ หรือทำหน้าที่เป็นครูหรือนักแสดงต่อไป วิชาที่เปิดสอนมีนาฏศิลป์ ดนตรี ขับร้อง นาฏศิลป์จะสอนทั้งที่เป็นพื้นบ้าน ระบำชนเผ่า และนาฏศิลป์สากล ดนตรี การขับร้องก็เช่นกัน สอนทั้งในแนวพื้นฐานและแนวสากล

นาฏศิลป์ประเทศกัมพูชา (เขมร)

นาฏศิลป์เขมรนับได้ว่าเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูง (Classical Dance) มีต้นกำเนิดมาจากที่ใดยังไม่มีข้อสรุป ผู้เชี่ยวชาญบางกล่าวว่ามีมาจากอินเดียเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษ แต่บางท่านกล่าวว่ามิขึ้นในดินแดนเขมร-มอญ สมัยดึกดำบรรพ์ หากจะศึกษาข้อความจากศิลาจารึกก็จะเห็นได้ว่า นาฏศิลป์ชั้นสูงนี้มีขึ้นมาประมาณ 1,000 ปีแล้ว คือ

เมื่อศตวรรษที่ 7 จากศิลาจารึกในพระตะบอง

เมื่อศตวรรษที่ 10 จากศิลาจารึกในลพบุรี

เมื่อศตวรรษที่ 11 จากศิลาจารึกในสะดือก๊กอักษรม

เมื่อศตวรรษที่ 12 จากศิลาจารึกในปราสาทตาพรหม

ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ นาฏศิลป์ชั้นสูงต้องได้มาจากการร่ายรำของเทพธิดาไฟรฟ้าทั้งหลายที่ร่ายรำถวายเทพเจ้าเมืองแมน

แต่สำหรับกรมศิลปากรเขมร สมัยก่อนนั้นเคยเป็นกรมละครประจำสำนักหรือเรียกว่า “ละครใน” พระบรมราชวังซึ่งเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ของพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์

ต่อมา “ละครใน” พระบรมมหาราชวังของเขมร ได้ถูกเปลี่ยนชื่อมาเป็นกรมศิลปากร และในโอกาสเดียวกันก็เป็นทรัพย์สินของชาติที่มีบทบาทสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ทำหน้าที่แสดงต่างๆ ไปในต่างประเทศ

ในปัจจุบันกรมศิลปากรและนาฏศิลป์ชั้นสูง ได้รับความนิยมนกย่องขึ้นมาก ซึ่งนับได้ว่าเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ

นาฏศิลป์เขมรที่ควรรู้จัก

1. ประเภทของละครเขมร แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 ละครเขมรโบราณ เป็นละครดั้งเดิม ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน ต่อมาผู้แสดงหญิงได้รับคัดเลือกโดยพระเจ้าแผ่นดินให้เป็นนางสนม ครุสอนจึงหนีออกจากเมืองไปอยู่ตามชนบท ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินจึงดูแลเรื่องการละครและได้อิโณเข้ามาเป็นของหลวง จึงเปลี่ยนชื่อว่า “ละครหลวง” (Lakhaon Luong)

1.2 ละครที่เรียกว่า Lakhaon Khaol เป็นละครซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์งานละครขึ้นใหม่ของบรรดาครูผู้สอนระดับอาวุโสที่หนีไปอยู่ในชนบท การแสดงจะใช้ผู้ชายแสดงล้วน

1.3 Sbek Thom แปลว่า หนังใหญ่ เป็นการแสดงที่ใช้เงาของตัวหุ่นซึ่งแกะสลักบนหนัง

2. ประเภทของการรำรำ แยกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 นาฏศิลป์ราชสำนักเช่น

- 1) รำศิริพรชัย เป็นการรำรำเพื่อประสิทธิพรชัย
- 2) ระบำเทพบันเทิง เป็นระบำของบรรดาเทพธิดาทั้งหลาย
- 3) ระบำรามสูรกับเมขลา เป็นระบำเกี่ยวกับตำนานของเมขลากับรามสูร
- 4) ระบำอรชุนมังกร พระอรชุนนำบริวารเหาะเที่ยวชมตามหาดทรายได้พบเมณิเมขลาที่กำลังเล่นน้ำอยู่ก็ร่วมมือกันรำระบำมังกร
- 5) ระบำอีเก แพร่หลายมากในเขมร เพลงและการรำรำเป็นส่วนประกอบสำคัญของการแสดง ก่อนการแสดงมักมีการขับร้องระลึกถึง “เจนี”
- 6) ระบำมิตรภาพ เป็นระบำแสดงไมตรีจิตอันบริสุทธิ์ต่อประชาชนชาติไทย

2.2 นาฏศิลป์พื้นเมือง เช่น

- 1) ระบำสากบันเทิง จะแสดงหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อยแล้ว
- 2) ระบำกรับบันเทิง ระบำชุดนี้แสดงถึงความสนิทดนสนมในจิตใจอันบริสุทธิ์ของหนุ่มสาวลูกทุ่ง
- 3) ระบำกะลาบันเทิง ตามริมน้ำโขงในประเทศกัมพูชาชาวบ้านนิยมระบำกะลามากในพิธีมงคลสมรส

4) ระบำจับปลา เป็นระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่โดยนักศึกษากกรมศิลปากร หลังจากที่ได้ดูชาวบ้านจับปลาตามท้องนา

(ที่มา : สุมิตร เทพวงษ์, 2541 : 156-278)

นาฏศิลป์มาเลเซีย

เป็นนาฏศิลป์ที่มีลักษณะคล้ายกับนาฏศิลป์ชาว ชันตน และบาห์ลีมาก นาฏศิลป์ชันตนและบาห์ลีก็ได้รับอิทธิพลมาจากมาเลเซีย ซึ่งได้รับอิทธิพลตกทอดมาจากพวกพราหมณ์ของอินเดียอีกทีหนึ่ง ต่อมาภายหลัง นาฏศิลป์บาห์ลี จะเป็นระบบอิสลามมากกว่าอินเดีย เดิมมาเลเซียได้รับหนังตะลุงมาจากชาว และได้รับอิทธิพลบางส่วนมาจากอุปรากรจีน มีละครบังสวันเท่านั้นที่เป็นของมาเลเซียเอง

ในราวพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 20 ชาวมีอิทธิพลและครอบครองมาเลเซียตอนใต้เป็นเมืองขึ้นของสูลต่าน มายาปาหิตแห่งชาว ที่มะละกานั้นเป็นตลาดขายเครื่องเทศที่ใหญ่ที่สุดของชาว ชาวมาเลเซียใช้ภาษาพูดถึง 3 ภาษา คือมาลายู ฆา และภาษาจีน ซึ่งมีทั้งเต๋อจ๊ว ฮกเกี้ยน และกวางตุ้ง

ชาวมาเลเซียรับหนังตะลุงจากชาว แต่ก็ได้ดัดแปลงจนเป็นของมาเลเซียไป รวมทั้งภาษาพูดมาเลเซียอีกด้วย

นาฏศิลป์มาเลเซียที่ควรรู้จัก

1. ละครบังสวันของมาเลเซีย เป็นละครที่สันนิษฐานได้ว่าจะเกิดขึ้นในศตวรรษปัจจุบันนี้ เรื่องที่แสดง มักนิยมนำมาจากประวัติศาสตร์มาเลเซีย ละครบังสวันยังมีหลายคณะ ปัจจุบันนี้เหลืออยู่ 2 คณะ

ละครบังสวันเป็นละครพูดที่มีการร้องเพลงร่ายรำสลับกันไป ผู้แสดงมีทั้งชายและหญิง เนื้อเรื่องตัดตอนมาจากประวัติศาสตร์ของอาหรับและมาเลเซีย ปัจจุบันมักใช้เรื่องในชีวิตประจำวันของสังคมแสดง เวลาตัวละคร ร้องเพลงมีคนตรีคลอ สมัยก่อนใช้เครื่องดนตรีพื้นเมือง สมัยนี้ใช้เปียโน กลอง กีตาร์ ไวโอลิน แซกโซโฟนเป็น ต้น ไม่มีลูกคู่ออกมาร้องเพลง การร่ายรำมีมาผสมบ้าง แต่ไม่มีความสำคัญมากนัก ตัวละครแต่งตัวตามสมัยและฐานะของตัวละครในเรื่องนั้นๆ ถ้าเป็นประวัติศาสตร์ก็จะแต่งตัวมากแบบพระมหากษัตริย์ และจะแต่งหน้าแต่งพองามจากธรรมชาติ แสดงบนเวที เวทีทำเป็นยกพื้น ซึ่งสร้างชั่วคราว มีการชักฉากและมีลิ้น แสดงเวลา กลางคืนและใช้เวลาแสดงเรื่องละ 3-5 ชั่วโมง

2. เมโนราทหรือเมโนห์รา คือ นาฏศิลป์ที่จัดว่าเป็นละครรำ ผู้แสดงจะต้องร่ายรำออกท่าทางตรงตาม บทบาท ลีลาการร่ายรำอ่อนช้อยสวยงาม ละครรำแบบนี้จะพบที่รัฐกลันตัน โดยเฉพาะเท่านั้นที่อื่นหาดูได้ยาก ตามประวัติศาสตร์กล่าวกันว่า ละครรำแบบนี้มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรลิเกอร์ (Ligor) ประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว การเจรจา การร้องบทในเวลาแสดงใช้ภาษามาเล ตัวละครเมโนรานี้ใช้ผู้ชายแสดงทั้งหมด การแต่งกายของตัวละคร จะมีลักษณะแปลก คือมีการใส่หน้ากากรูปทรงแปลกๆ หน้ากากนั้นทาสีสันจมูกคาดตาเป็นรูปหน้าคน หน้า ยักษ์ หน้าปีศาจ หน้ามนุษย์นั้นมีสีซีดๆ แลดูน่ากลัว เวลาแสดงสมหน้ากากเดินเข้าจังหวะดนตรี ตัวละครคล้าย โขน นิยมแสดงเรื่องจักรๆวงๆ ส่วนละครพื้นบ้าน เครื่องดนตรีที่บรรเลงในระหว่างการแสดงคือ กลอง 2 หน้า และกลองหน้าเดียว นอกจากนั้นมีฆ้องราว ฆ้องวง ขลุ่ย

3. แมกยอง (Magyong) มีลักษณะการแสดงเป็นเรื่องราวแบบละคร คล้ายโนราห์ และหนังตะลุงของ ไทย แมกยองเป็นศิลปะพื้นเมืองที่มีชื่อในหมู่ชาวกลันตัน ตรังกานู การแสดง จะมีผู้หญิงกลุ่มหนึ่ง เรียกว่า Jong Dondang จะออกมาเต้นรำเบิกโรง หลังจากนั้นจะเริ่มซึ่งเรื่องที่จะแสดงจะเกี่ยวกับวรรณคดี

4. การแสดงประเภทการร่ายรำ

- 4.1 ระบายชาป็น เป็นการแสดงฟ้อนรำหมู่ ซึ่งเป็นศิลปะพื้นเมืองของมาเลเซียโบราณ
- 4.2 ระบายครัด เป็นการเต้นรำพื้นเมือง ชุดนี้เป็นการเต้นในเทศกาลประเพณีทางศาสนา
- 4.3 ระบายอชัก เป็นการร่ายรำพรที่เก่าแก่ในราชสำนักของมาเลเซียในโอกาสที่ต้อนรับราชอันดะ
- 4.4 ระบายอสิริ เป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงในราชสำนักมาเลเซีย ซึ่งแสดงออกถึงการเกี่ยวพาราสื่ออย่างสนุกสนานของหนุ่มสาวมาเลเซีย
- 4.5 ระบายสุมาชาว เป็นนาฏศิลป์พื้นเมืองของชาวมาเลเซียตะวันออก ได้แก่ แถบซาบาร์ การแสดงชุดนี้ชาวพื้นเมืองกำลังรื่นเริงกันในฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว
- 4.6 วาวันบลัน (ระบายว่ารูปพระจันทร์) สำหรับการแสดงชุดนี้เป็นการประดิษฐ์ท่าทาง และลีลาให้ดูคล้ายกับว่า
- 4.7 จงอิหนาย เป็นการรื่นเริงของชาวมาเลเซียหลังจากเก็บเกี่ยวจะช่วยกันสีข้าวและฝัดข้าวซึ่งจะเรียก ระบำนี้ว่าระบายฝัดข้าว
- 4.8 เคนยาลัง เป็นนาฏศิลป์พื้นเมืองของชาวซาบาร์ในมาเลเซียตะวันออก การแสดงชุดนี้เป็นลีลาการแสดงที่คล้ายกับการบินของนกเงือก
- 4.9 ทดุง ชะจี หรือระบายฟาซี
- 4.10 โจเกิด เป็นนาฏศิลป์พื้นเมืองที่ชาวมาเลเซียนิยมเต้นกันทั่วไปเช่นเดียวกับร่างของไทย
- 4.11 ยาลาดัน เป็นการแสดงที่ได้รับอิทธิพลมาจากพ่อค้าชาวอาหรับ ลีลาท่าทางบางตอนคล้ายกับภาพยนตร์อาหรับราตรี
- 4.12 อินัง จินา คือ ระบายสไบของชาวมาเลเซีย ปกติหญิงสาวชาวมาเลเซียจะมีสไบคลุมศีรษะเมื่อถึงคราวสนุกสนานก็จะนำสไบนี้ออกมาร่ายรำ
- 4.13 การเดี่ยวแอคโคเดียนและขับร้องเพลง “คาตาว่า ลากี” ซึ่งแปลเป็นไทยได้ว่ามาสนุกเฮฮา เพลงนี้นิยมขับร้องกันแถบมะละกา
- 4.14 ลิลิน หรือระบายเทียนของมาเลเซีย
- 4.15 เดมปรุง (ระบายกะลา) เมื่อเสร็จจากการเก็บเกี่ยว ชาวมาเลย์จะมีงานรื่นเริง บ้างก็ขุดมะพร้าวและตำน้ำพริก จึงนำกะลามะพร้าวมาเคาะประกอบจังหวะกันอย่างสนุกสนาน

นาฏศิลป์ประเทศอินโดนีเซีย

นาฏศิลป์ประเทศอินโดนีเซียที่ควรรู้จัก

1. นาฏศิลป์ชาว แบ่งได้ดังนี้

1.1 แบบชอกยาคาร์ดา คือ การแสดงแบบอย่างของชาวชวาส่วนกลางจะสอนให้นักเรียนรู้จักนาฏยศัพท์ของชวาเสียก่อน (Ragam-Ragam) และจะสอนรำจากง่ายไปหายากตามขั้นตอน การใช้ผ้าจะใช้ผ้าพื้นเอว เรื่องของดนตรีจะดังและมีทำนองกับเส้นแบ่งจังหวะมาก

1.2 แบบชูราการ์ดา เป็นการแสดงส่วนกลาง การเรียนการสอนเหมือนกับชอกยาคาร์ดา แต่ทำรำแปลกไปเล็กน้อย การใช้ผ้าก็จะใช้ผ้าแพรพาดไหล่ ดนตรีจะมีท่วงทำนองนุ่มนวลและราบเรียบ เส้นแบ่งจังหวะมีน้อย

2. นาฏศิลป์ซุนดา ศิลปะของชาวซุนดาหนักไปทางใช้ผ้า (Sumpun) ซึ่งมีลีลาเคลื่อนไหวได้สวยงามในการรำซุนดาที่เป็นมาตรฐานที่ชื่นชอบในปัจจุบันในชุมชนตะวันตกเฉพาะ และในชุมชนอินโดนีเซียทั่วไป คือ รำ เดวี (Deve), เลยาป็น (Leyapon), โตเป็ง ราวานา (Topang Ravana), กวนจารัน (Kontjaran), อันจาสมารา (Anchasmara), แซมบ้า (Samba), เค็นดิท(Kendit), บิราจุง (Birajung) และ เรลาดี (Relate) นอกจากนี้ยังมีศิลปะที่บุคคลทั่วไปจะนิยมมาก คือ รำ ไจปง (Jainpong)

การเรียนการสอนเหมือนแบบ Yogyakarta คือ สอนให้รู้จักนาฏยศัพท์ต่างๆ สอนให้รู้จักเดิน รู้จักใช้ผ้า แล้วจึงเริ่มสอนจากง่ายไปหายาก

3. นาฏศิลป์บาห์ลี นาฏศิลป์บาห์ลีได้พัฒนาแตกต่างไปจากชวา โดยมีลักษณะเร้าใจ มีชีวิตชีวามากกว่า ส่วนวงมโหรี (Gamelan) ก็จะมีจังหวะความหนักแน่น และเสียงดังมากกว่าชวากลางที่มีท่วงทำนองช้าอ่อนโยน สิ่งสำคัญของบาห์ลีจะเกี่ยวกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ใช้แสดงในพิธีทางศาสนาซึ่งมีอยู่ทั่วไปของเกาะบาห์ลี

การสอนนาฏศิลป์แต่เดิมของบาห์ลีเป็นไปในทางตรงกัน ครูจะต้องจัดทำทาง แขน ขา มือ นิ้ว ของลูกศิษย์ จนกระทั่งลูกศิษย์สามารถเรียนได้คล่องแคล่วขึ้นใจเหมือนกับการเลียนแบบ ซึ่งวิธีการสอนนี้ยังคงใช้อยู่จนกระทั่งปัจจุบันทั้งในเมืองและชนบท สำหรับผู้ที่เริ่มหัดใหม่จะต้องผ่านหลักสูตรการใช้กล้ามเนื้ออ่อนหัดง่าย ซึ่งเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ร่ายรำ การก้มตัว มุมฉาก การเหยียด งอแขน เป็นต้น ต่อมาผู้ฝึกจะเริ่มสอนนาฏศิลป์แบบง่ายๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เริ่มฝึก เช่น Pendet Dance ของนาฏศิลป์บาห์ลี สำหรับเด็กหญิงตัวเล็กๆและจะสอนนาฏศิลป์แบบยากขึ้นเรื่อยๆ ไปจนถึง Legong Kraton

นาฏศิลป์อินเดีย

ในอดีตรูปาร่างของอินเดียมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการบูชาพระศาสนา และการแสดงออกของอารมณ์มนุษย์ การเกิดการฟ้อนรำของอินเดียนั้นได้หลักฐานมาจากรูปปั้นสาวกำลังรำทำด้วยโลหะสำริด เทคนิคของนาฏศิลป์อินเดียจะเกี่ยวพันกับการใช้ร่างกายทั้งหมด จากกล้ามเนื้อดวงตา ตลอดจนแขน ขา ลำตัว มือ เท้า และใบหน้า

การจัดแบ่งนาฏศิลป์ของอินเดียจะมียู่ 2 ลักษณะ คือ

1. นาฏศิลป์แบบคลาสสิก
2. นาฏศิลป์แบบพื้นเมือง

นาฏศิลป์แบบคลาสสิก

นาฏศิลป์แบบคลาสสิก มียู่ 4 ประเภท คือ การตนาฏยัม (Pharata Natyam) คาธะคาลิ (Kathakali) คาธัค (Kathak) และมณีปุรี (Manipuri) นาฏศิลป์คลาสสิกทั้งหมดมี 3 ลักษณะ อย่างที่เหมือนกันคือ

- 1.1 นาฏยะ (Naty) นาฏศิลป์ได้รับการส่งเสริมเหมือนในละคร จากเวทีและฉากซึ่งส่งผลอันงามเลิศ
- 1.2 นริทยะ (Nritya) นาฏศิลป์จะถ่ายทอดหรือแปลนิยายเรื่องหนึ่ง ตามธรรมดา มักจะเป็นเรื่องของวีรบุรุษจากโคลง-กาพย์

1.3 นริทตะ (Nritya) เป็นนาฏศิลป์ที่บริสุทธิ์ประกอบด้วยลีลาการเคลื่อนไหวของร่างกายแต่อย่างเดียว เพื่อมีผลเป็นเครื่องตกแต่งประดับเกียรติยศและความงาม

นาฏศิลป์คลาสสิกทั้งหมดมีสิ่งเหมือนกันคือ ลีลาชั้นปฐมัตถะทวะกับลาสยะ ซึ่งเป็นสื่อแสดงสุนทรีย์รวมแห่งศรัทธาของหลักคิดแห่งปรัชญาฮินดู

“ตณทวะ” หลักธรรมของเพศชายเป็นเสมือนการเสนอแนะความเป็นวีรบุรุษ แข็งแกร่ง กล้าหาญ

“ลาสยะ” หลักธรรมชั้นปฐมัตถะของเพศหญิง คือ ความอ่อนโยน นุ่มนวล งามสง่า สมเกียรติ (ลักษณะพิเศษของนาฏศิลป์คลาสสิกของอินเดีย คือ การแสดงตามหลักการได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง)

นาฏศิลป์คลาสสิกที่ควรรู้จัก

1. การตนาฏยัม (Pharata Natyam) การตนาฏยัมเป็นการฟ้อนรำผู้หญิงเพียงคนเดียว ซึ่งถือกำเนิดมาในโบสถ์วิหาร เพื่ออุทิศตนทำการสักการะด้วยจิตวิญญาณ มีการเคลื่อนไหวที่สวยงาม แสดงท่าทางแทนคำพูดและดนตรี

2. คาธัค (Kathak) หรือ กถัก คาธัคเป็นนาฏศิลป์ของภาคเหนือซึ่งมีสไตล์การเต้นระบำเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ออย่างหนึ่ง คาธัคไม่เหมือนการตนาฏยัม โดยที่มีประเพณีนิยมการเต้นระบำทั้ง 2 เพศ คือชายและ หญิง และเป็นการผสมผสานระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา และของฆราวาสนอกวัด แหล่งกำเนิดของ “คาธัค” เป็นการสวดหรือการท่องอาขยาน เพื่อสักการะหรือการแสดงด้วยท่าทางของคาธัคคารา หรือมีผู้เล่านิยายเกี่ยวกับโบสถ์วิหาร ในเขตบราชของรัฐบาลตรประเทศ พื้นที่เมืองมธะระ วรินทราวัน อันเป็นสถานที่ซึ่งเชื่อกันว่าพระกฤษณะได้ประสูติที่นั่น ด้วยเหตุนี้ชื่อนาฏศิลป์แบบนี้ก็คือ “บะราชราธัส”

3. มณีปุรี (Manipuri) หรือ มณีปุรี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย แวดล้อมไปด้วยเทือกเขาเป็นหุบเขาอันสวยงามของ “มณีปุรี” นาฏศิลป์ของมณีปุรีส่วนใหญ่จะมีลักษณะเพื่อบูชาสักการะท้าวทำของลีลาฟ้อนรำอันสง่างาม พื้นรองเท้าที่เตอะอย่างแผ่วเบาและความละเมียดละไมของมือที่ร่ายรำไปมา ทำให้นาฏศิลป์ของมณีปุรีแยกออกจากโครงสร้างทางเลขาณิด (ประกอบด้วยเส้นตรงและวงกลม) ของการตนาฏยัม และมีลีลาตามระยะยาวอย่างมีคุณภาพของ “คาธัค”

4. **โอดิสสี (Odissi)** รัฐ “โอริสสา” อยู่บนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก เป็นแหล่งกำเนิดของรูปแบบนาฏศิลป์ “โอดิสสี” เป็นที่รู้จักกันว่าเต็มไปด้วยความรู้สึกทางอารมณ์สูง และมีท่วงทำนองโคลงอันร่าเริง ลีลาการเคลื่อนไหวร่าเริง มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด จากระบบแผนนาฏศิลป์คลาสสิกอื่นๆ ในอินเดีย

5. **คุชิปูดี (Kuchipudi)** รูปแบบนาฏศิลป์ที่งดงามล้ำเลิศนี้ได้ชื่อมาจากหมู่บ้านชนบทในรัฐอันตรประเทศ อันเป็นถิ่นที่ได้ก่อกำเนิดของนาฏศิลป์แบบนี้ เหมือนกับแบบของการละครฟ้อนรำด้วยเรื่องราวทางศาสนา

6. **กาธะคาลิ (Kathakali)** หรือกถกพิ นาฏศิลป์ในแบบอินเดียที่สำคัญมากที่สุดก็คือ กาธะคาลิจากรัฐเกรลา (ในภาคใต้ของอินเดีย) เป็นนาฏศิลป์ที่ได้รวมส่วนประกอบของระบำบัลเลต์ อุปกรณ์ ละครใบ้และละครโบราณแสดงอภินิหาร และปาฏิหาริย์ของปวงเทพ ทั้งยังเป็นการฝึกซ้อมพิธีการทางศาสนาในการเพาะกายอีกด้วย

7. **ยัคชากานา บายาลาตะ** ยัคชากานาเป็นรูปแบบนาฏศิลป์การละคร มีลีลาการเคลื่อนไหวอันหนักแน่น และมีคำพรรณนาเป็นบทกวีจากมหากาพย์อินเดีย ซึ่งนาฏศิลป์อินเดียได้แสดงและถ่ายทอดให้เห็นและซาบซึ้งในยัคชากานา (Yakshagana) ไม่เพียงแต่จะมีดนตรี และการก้าวตามจังหวะฟ้อนรำเป็นของตนเองเท่านั้น แต่การแต่งหน้าและเครื่องแต่งกายแบบ อาฮาระยะ อภินะยะ ได้รับพิจารณาถึงความเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญบางท่านว่า หรรษางดงามและสดใสยิ่งกว่า กาธะคาลิ

8. **ชะฮู (Chhau)** ชะฮูเป็นนาฏศิลป์ที่ผสมผสานระหว่างคลาสสิกแท้กับระบำพื้นเมืองทั้งหมด ซึ่งไม่ได้เป็นของถิ่นใดๆ โดยเฉพาะ หากแต่เป็นนาฏศิลป์อันยิ่งใหญ่ของ 3 รัฐ คือ รัฐพิหาร รัฐโอริสสา และรัฐเบงกอล

นาฏศิลป์จีน
นาฏศิลป์จีนพัฒนามาจากการฟ้อนรำมาตั้งแต่โบราณ มีหลักฐานเกี่ยวกับระบำต่างๆ ที่เกิดขึ้นของนาฏศิลป์จีน ดังนี้

1. **สมัยราชวงศ์ซังถึงราชวงศ์โจวตะวันตก** มีระบำเสาอยู่ ระบำอู่อู๋ ปรากฏขึ้นเป็นระบำที่มุ่งแสดงความดีความชอบของผู้ปกครองฝ่ายบุ๋น และฝ่ายบู๊ของราชการสมัยนั้น

2. **สมัยปลายราชวงศ์โจวตะวันตก** มีคณะแสดงเรียกว่า “อิ่ว” มาจากพวกผู้ดี หรือเจ้าครองแคว้นได้รวบรวมจัดตั้งเป็นคณะขึ้น แบ่งเป็น ขางอิ่ว คือนักแสดงฝ่ายหญิงแสดงการร้องรำ และไฟอิ่ว คือนักแสดงฝ่ายชาย แสดงทำนองชวนขันและเสียดสี

3. **สมัยราชวงศ์ฮั่น** ได้มีการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมกับชนชาติต่างๆ ทำให้เกิดการแสดงต่างๆ ขึ้น คือ ไป่ซี คือละครผสมผสานของศิลปะนานาชาติ และเจียวตี้ชี คือ ละครผูกเป็นเรื่อง มีลักษณะผสมระหว่างการฟ้อนรำกับกายกรรม

4. **สมัยราชวงศ์จิ้น** ราชวงศ์ใต้-เหนือ ถึงปลายสมัยราชวงศ์สุย การแลกเปลี่ยนผสมผสานในด้านระบำดนตรีของชนชาติต่างๆ ได้พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง

5. **ราชวงศ์ถัง** เป็นสมัยที่ศิลปวัฒนธรรมยุคศักดินาของจีนเจริญรุ่งเรืองอย่างเต็มที่ มีหลายสิ่งที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ได้แก่

5.1 เปียนเหวินหรือซูเจียง เป็นนิยายที่ใช้ภาษาง่ายๆมาเล่าเป็นนิทานทางศาสนาด้วยภาพที่เข้าใจง่าย หลังจากนั้นมีการขับร้องและเจรจา

5.2 ฉวนจี้ เป็นนิยายประเภทความเรียง โครงเรื่องแปลก เรื่องราวซับซ้อน

5.3 เกออู่ลี้ เป็นศิลปะการแสดงที่มีบทร้อง เจริญ แต่งหน้า แต่งตัว อุปกรณ์เสริมบนเวที ฉาก การบรรเลงเพลง คนพากย์ เป็นต้น

5.4 ชันจุนลี้ เป็นการพลัดกันซักถามโต้ตอบสลับกันไปของตัวละคร 2 ตัว คือ “ชันจุน” และ “ช่างถู” โครงเรื่อง เป็นแบบง่ายๆ มีด้นกันสดๆ เอาการตลกเสียดสีเป็นสำคัญ

6. **สมัยราชวงศ์ซ่ง** ศิลปะวรรณคดีเจริญรุ่งเรืองมาก พร้อมทั้งมีสิ่งต่างๆเกิดขึ้นได้แก่ การแสดงดังต่อไปนี้

6.1 ฮวาเปิ่นหรือหนังสือบอกเล่าเป็นวรรณคดีพื้นเมืองที่เกิดขึ้น

6.2 หว่าเสื่อ คือ ย่านมหรสพที่เกิดขึ้นตามเมืองต่างๆ

6.3 ชูฮ่วย คือ นักแต่งบทละคร ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้

6.4 ละคร “จ้าวจิว” ภาคนือหรือจิวเหนื่อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทบทเจรจาเป็นหลักและประเภทร้องรำเป็นหลัก ซึ่งก็คือ อุปรากร

6.5 ละครหลานลี้หรือจิวได้ ประยุกต์ศิลปะขับร้องกับเล่านิทานพื้นบ้านเข้าด้วยกัน

7. **สมัยราชวงศ์หยวน** เป็นสมัยที่ละครหนานลี้เริ่มแพร่หลาย และได้รับความนิยมจนละครจ้าวจิวต้องปรับรายการแสดงเป็นหนานลี้ ละครหนานลี้ นับเป็นวิวัฒนาการของการสร้างรูปแบบการแสดงจิวที่เป็นเอกลักษณ์ของจีน ทั้งยังส่งผลสะท้อนให้แก่จิวในสมัยหลังเป็นอย่างมาก

การแสดงจิวในปัจจุบัน จิวมีบทบาทในสังคมของจีนโดยทั่วไป โดยเฉพาะคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ทุกจังหวัด ประเภทของจิวที่แสดงในปัจจุบันพอจะแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆได้ เช่น

1) จิงจิว หรือ ผิงจิว หรือจิวจ้วง เป็นจิวชั้นสูงเป็นแม่บทของจิวอื่นๆ

2) จิวเต๋จิวหรือไปจื้อซี ผู้แสดงมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นที่นิยมที่สุดในปัจจุบัน

3) จิวไหหลำ ใช้บทพูดจีนไหหลำ การแสดงคล้ายจิวจ้วง

4) จิวกวางตุ้ง ใช้บทเจรจาเป็นจีนกวางตุ้ง มักแสดงตามศาลเจ้า

ลักษณะของจิว จิวที่คนไทยส่วนใหญ่ได้พบเห็นในปัจจุบันเป็นประจำนั้น มีลักษณะหลายอย่างดังนี้

1) มักนิยมแสดงตามหน้าศาลเจ้าต่างๆ ในงานเทศกาลของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ ที่จัดขึ้นโดยคนจีน

2) แนวความคิดนั้นเป็นการผสมผสานความคิดของลัทธิเต๋าและแนวคำสอนของขงจื้อ

3) เน้นเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวหน้าที่ที่มีต่อกัน

4) เน้นเรื่องความสำคัญของสังคมที่มีเหนือบุคคล

5) ถือความสุขเป็นรางวัลของชีวิต ความตายเป็นการชำระล้างบาป

- 6) ตัวละครเอกต้องตาย ฉากสุดท้ายผู้ทำผิดจะได้รับโทษ
 - 7) ถือว่าฉากตายเป็นฉาก Climax ของเรื่อง
 - 8) จะต้องลงด้วยข้อคิดสอนใจ
 - 9) ชนิดของละครมีทั้ง โศกปนสุข
 - 10) ผู้หญิงมักตกเป็นเหยื่อของเคราะห์กรรม
 - 11) ใช้ผู้ชายแสดงบทผู้หญิงสมัยโบราณ ปัจจุบันใช้ชายจริงหญิงแท้
- ผู้แสดง** จีวโบราณนั้นกำหนดตัวแสดงจีวไว้ต่าง ๆ กันคือ
- 1) เริง คือ พระเอก
 - 2) ด้าน คือ นางเอก
 - 3) โฉ่ว หรือเพล่าทิว คือ ตัวตลก
 - 4) จิ้งหรืออุเมียน (หน้าดำ) คือ ตัวผู้ร้าย เช่น โจโจ
 - 5) เมอะหรือเมอะหนี หรือ โอชา รับบทพวกคนแก่
 - 6) จ้าหรือโอชาเกียะ ตัวประกอบเบ็ดเตล็ด เช่น พลทหาร คนใช้ เป็นต้น

นาฏศิลป์ทิเบต

นาฏศิลป์ทิเบตนั้นการร่ายรำจะเกี่ยวพันกับพิธีบวงสรวงเจ้า เช่น วิญญาณ หรือพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ทิเบต มักจะแสดงเป็นเรื่องราวตามตำนานโบราณที่มีมาแต่อดีต โดยจะแสดงในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ในวัด เป็นต้น ในการแสดงจะมีการร่ายรำตามจังหวะเสียงดนตรี ผู้แสดงจะสวมหน้ากาก สมมติตามเรื่องราวที่บอกไว้ ผู้แสดงต้องฝึกมาพิเศษ หากเกิดความผิดพลาดจะทำให้ความขลังของพิธีขาดไป พิธีสำคัญ เช่น พิธีลาซัม ที่เป็นวิธิบูชาญี่ที่จัดขึ้นในบริเวณหน้าวัด เนื่องในงานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ พิธีดังกล่าวนี้อาจพูดได้ว่าเป็นการร่ายรำ บูชาญี่ด้วยการเล่นแบบโจน และเต้นรำสวมหน้ากาก ตรงกลางที่แสดงจะมีรูปปั้นมนุษย์ทำด้วยแป้งข้าวบาร์เลย์ กระดาษ หรือหนังขี้ (วัวที่มีขนดก) การทำพิธีบูชาญี่ถือเป็นการทำให้ภูตผีปีศาจเกิดความพอใจ ไม่มารบกวน และวิญญาณจะได้ไปสู่สวรรค์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการขับไล่ภูตผีปีศาจ หรือกำจัดความชั่วร้ายที่ผ่านมามาในปีเก่าเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยความสุข

ในการแสดงจะมีผู้ร่วมแสดง 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งสวมหมวกทรงสูง ซึ่งเรียกชื่อว่า นักเต้นหมวกดำ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นตัวละครที่ต้องสวมหน้ากาก กลุ่มที่สวมหน้ากากก็มีผู้ที่แสดงเป็นพญายม ซึ่งสวมหน้ากากเป็นรูปหัววัวมีเขา ผู้แสดงเป็นวิญญาณของปีศาจก็สวมหน้ากากรูปกะโหลก เป็นต้น ตัวละครจะแต่งกายด้วยชุดผ้าไหมอย่างฉีกากจิน

การร่ายรำหรือการแสดงละครในงานพิธีอื่นๆ มักจะเป็นการแสดงเรื่องราวตามตำนานพุทธประวัติ เกียรติประวัติของผู้นำศาสนาในทิเบต ตำนานวีรบุรุษ วีรสตรี ตลอดจนกระทั่งนักบุญผู้ศักดิ์สิทธิ์ทรงอิทธิปาฏิหาริย์ในอดีตการแสดงดังกล่าวเป็นที่นิยมของชาวทิเบตในทั่วไป ต่างถือว่าหากใครได้ชมก็พลอยได้รับกุศลผลบุญในพิธีหรือมีความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นการชมด้วยความเคารพเลื่อมใส

นาฏศิลป์เกาหลี

วิวัฒนาการของนาฏศิลป์เกาหลีก็ทำนองเดียวกับของชาติอื่นๆ มักจะเริ่มและดัดแปลงให้เป็นระบำปลุกใจในสงครามเพื่อให้กำลังใจแก่นักรบ หรือไม่ก็เป็นพิธีทางพุทธศาสนา หรือมีละเล่นนั้นก็เป็นการร้องรำทำเพลงในหมู่ชนชั้นกรรมมาชีพ หรือแสดงกันเป็นหมู่ นาฏศิลป์ในราชสำนักนั้นก็ยังมีมาแต่โบราณกาลเช่นเดียวกัน นาฏศิลป์เกาหลีสมบูรณ์ตามแบบฉบับทางการละครที่สุดและเป็นพิธี ีรตรง ได้แก่ ละครสวมหน้ากาก

ลักษณะของนาฏศิลป์เกาหลี

ลีลาอันงดงามอ่อนช้อยของนาฏศิลป์เกาหลีอยู่ที่การเคลื่อนไหวร่างกายและเอวเป็นสำคัญ ตามหลักทฤษฎี นาฏศิลป์เกาหลีมี 2 แบบ คือ

1. แบบแสดงออกซึ่งความรื่นเริง โอบอ้อมอารี และความอ่อนไหวของอารมณ์
2. แบบพิธีการ ซึ่งดัดแปลงมาจากวัฒนธรรมและประเพณีทางพุทธศาสนา

จุดเด่นของนาฏศิลป์เกาหลีมีลักษณะคล้ายนาฏศิลป์สเปนผู้แสดงเคลื่อนไหวทั้งส่วนบนและส่วนล่างของร่างกาย

นาฏศิลป์เกาหลีที่ควรรู้จัก

1. ละครสวมหน้ากาก เนื้อเรื่องมักคล้ายคลึงกัน ลีลาการแสดงนั้นนำเอานาฏศิลป์แบบต่างๆ มาปะติดปะต่อกัน
2. ระบำแม่มด เป็นนาฏศิลป์อีกแบบหนึ่ง และการร้องรำทำเพลงแบบลูกทุ่งนั้นก็มีชีวิตชีวาอย่างยิ่ง
3. ระบำบวงสรวงในพิธีและระบำประกอบดนตรีที่ใช้ในพิธีราชสำนักซึ่งประกอบด้วยบรรยาการอันงดงามตระการตาน่าชมมาก

นาฏศิลป์ญี่ปุ่น

ประวัติของละครญี่ปุ่นเริ่มต้นประมาณศตวรรษที่ 7 แบบแผนการแสดงต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในครั้งยังมีเหลืออยู่ และปรากฏชัดเจนแสดงสมัยปัจจุบันนี้ ได้แก่ ละคร โนะะ ละครคาบูกิ บู๊กกุ ละครหุ่นบุนระกุ ละครชิมปะ และละครทาการาสูกะ

การกำเนิดของละครญี่ปุ่นกล่าวกันว่ามิกำเนิดมาจากพื้นเมืองเป็นปฐมกล่าวคือ วิวัฒนาการมาจากการแสดงระบำบูชาเทพเจ้าแห่งภูเขาไฟ และต่อมาญี่ปุ่นได้รับแบบแผนการแสดงมาจากประเทศจีน โดยได้รับผ่านประเทศเกาหลีช่วงหนึ่ง

นาฏศิลป์ญี่ปุ่นที่ควรรู้จัก

1. ละครโนะ เป็นละครแบบโบราณ มีกฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนในการแสดงมากมาย ในปัจจุบันถือเป็นศิลปะชั้นสูงประจำชาติของญี่ปุ่นต้องอนุรักษ์เอาไว้

ในปี พ.ศ. 2473 วงการละครโนะของญี่ปุ่นได้มีการเคลื่อนไหวที่จะทำใหละครประเภทนี้ทันสมัยขึ้น โดยจุดประสงค์เพื่อประยุกต์การเขียนบทละครใหม่ๆ ที่มีเนื้อเรื่องที่ทันสมัยขึ้น โดย และใช้ภาษาปัจจุบัน รวมทั้งให้ผู้แสดงสวมเสื้อผ้าแบบทันสมัยนิยมด้วย และยังมีสิ่งใหม่ๆ ที่นำมาเพิ่มเติมด้วยก็คือ ให้มีการร้องอุปการ

การเล่นดนตรีราชสำนักจะงักกู และการใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ซึ่งละครแบบประยุกต์ใหม่นี้เรียกว่า “ชินชากูโน”

บทละครโนะ ทางด้านบทละครโนะนั้นมีชื่อเรียกว่า “อุไท” (บทเพลงโนะ โดยแสดงในแบบของการร้อง) อุไทนี้ได้หลักต่อการใช้คำพูดที่เพื่อเจือปนเพื่ออย่างที่ดี แต่จะแสดงออกด้วยทำนองอันไพเราะที่ใช้ประกอบกับบทร้องที่ได้กลั่นกรองจนสละสลวยแล้ว

บทละครโนะทั้งอดีตและปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 1,700 เรื่อง แต่นำออกแสดงอย่างจริงจัง 40 เรื่องเท่านั้น เนื้อเรื่องก็มีเรื่องราวต่าง ๆ กัน โดยเป็นนิยายเกี่ยวกับนักรบ หรือเรื่องความเศร้าของผู้หญิงซึ่งเป็นนางเอกในเรื่อง และตามแบบฉบับของการแสดง

ลักษณะของละครโนะ

1) ยูเงน-โนะ ผู้แสดงเป็นตัวเอก (ชิเตะ) ของละครยูเงน-โนะจะแสดงบทของบุคคลผู้ที่จะจากโลกนี้ไปแล้วหรือแสดงบทตามความคิดฝัน โดยเค้าจะปรากฏตัวขึ้นในหมู่บ้านชนบทหรือสถานที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆ และมีการแสดงเดี่ยวเป็นแบบเรื่องราวในอดีต

2) เจนไซ-โนะ ผู้แสดงเป็นตัวเอก (ชิเตะ) ของละคร เจนไซ-โนะ จะแสดงบทบาทของบุคคลที่มีตัวตนจริงๆ ซึ่งโครงเรื่องของละครนั้นไม่ได้สร้างขึ้นมาในโลกของการคิดฝัน

เวทีละครโนะ เวทีแสดงละครโนะมีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวประมาณด้านละ 5.4 เมตร มีเสามุมละต้นพื้นเวทีและหลังคาทำด้วยไม้สนญี่ปุ่น ซึ่งวัสดุก่อสร้างที่เห็นสะดุดตาของเวที คือ ระเบียงทางเดินที่ยื่นจากเวทีทางขวามือตรงไปยังด้านหลังของเวที ส่วนฝาผนังทางด้านหลังเวทีละครโนะเป็นฉากเลื่อนด้วยละครสนญี่ปุ่นและบนฉากก็จะเขียนภาพต้นสนอย่างสวยงามในแบบศิลปะอันมีชื่อว่า โรงเรียนคาโนะ

ตามประวัติกล่าวว่า เวทีละครโนะเก่าแก่ที่สุดที่ยังคงมีเหลืออยู่ คือ เวทีละครโนะภาคเหนือ ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2124 ที่บริเวณวัดนิชอน จันจิ เมืองเกียวโต และได้รับการยกย่องว่าเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ

เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการแสดงละครโนะนั้น ใช้เพียงเครื่องดนตรีชนิดเคาะที่จะเป็นบางชิ้นเท่านั้นเช่นกลองขนาดเล็ก (โคทสึชิมิ) กลองมือขนาดใหญ่ (โอสึชิมิ) และกลองตี (ไตโกะ) และเครื่องเป่ามีชนิดเดียว คือ ขลุ่ย (ฟุเอะ)

2. ละครคาบูกิ เป็นละครอีกแบบหนึ่งของญี่ปุ่นที่ได้รับความนิยมมากกว่าละครโนะ มีลักษณะเป็นการเชื่อมประสานความบันเทิงจากมหรสพของยุคเก่าเข้ากับยุคปัจจุบันคำว่า “คาบูกิ” หมายถึง การผสมผสานระหว่างโอเปร่า บัลเลต์ และละคร ซึ่งมีทั้งการร้อง การรำ และการแสดงละคร

ลักษณะพิเศษของละครคาบูกิ

1) ฮานามิชิ แปลว่า “ทางดอกไม้” เป็นสะพานไม้กว้างราว 4 ฟุตอยู่ทางซ้ายของเวที ยื่นมาทางที่นั่งของคนดูไปจนถึงแถวหลังสุด เวลาตัวละครเดินเข้ามาหรือออกไปทางสะพานนี้

2) คู โร โง แปลว่า นิโกร จะแต่งตัวชุดดำ มีหน้าที่คอยช่วยเหลือผู้แสดงในด้านต่างๆ เช่น การยกเก้าอี้ให้ผู้แสดง หรือทำหน้าที่เป็นคนบอกบทให้ผู้แสดงด้วย

3) โอ ยา มา หรือ โอนนะกะตะ ใช้เรียกตัวละครที่แสดงบทผู้หญิง

4) “ลิ” ใช้เรียกผู้เคาะไม้ ไม้ที่เคาะหนาประมาณ 3 นิ้ว ยาวราว 1 ฟุต

5) หน้าโรงละครคาบูกิที่ขึ้นชื่อจะต้องแขวนป้ายบอกนามผู้แสดง และตราประจำตระกูลของผู้นั้นไว้ด้วยหน้าโรง

3. บุงักกุ ลักษณะการแสดงเป็นการแสดงที่มีลักษณะเป็นการร่ายรำที่แตกต่างจากการร่ายรำของญี่ปุ่นแบบอื่น คือ

1) บุงักกุ จะเน้นไปในทางร่ายรำล้วนๆ มากกว่าที่จะเน้นเนื้อหาของบทละคร ซึ่งถือว่ามีความสำคัญน้อยกว่าการร่ายรำ

2) ทำรำบุงักกุ จะเน้นส่วนสัดส่วนกลมกลืน ไม่เฉพาะในการรำคู่ แม้ในการรำเดี่ยวก็มีหลักเกณฑ์แบบเดียวกัน

สถานที่แสดง ธรรมเนียมของบุงักกุที่จะต้องแสดงบนเวทีกลางแจ้ง ในสนามของคฤหาสน์ใหญ่ๆ หรือวิหารหรือวัด ตัวเวทีทาสีขาวนั้นมียาวไหมยกดอกสีเขียว รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านละ 18 ฟุต ปูอยู่ตรงกลางเป็นที่ร่ายรำมีบันไดขั้มนสี่ด้านทั้งด้านหน้าและด้านหลังของเวที สำหรับเวทีตามแบบฉบับที่ถูกต้อง จะต้องมียกสูงใหญ่ 2 ใบตั้งอยู่ด้านหลังของเวที แต่ละใบประดับลวดลาย มีสีแดงเพลิง มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4 ฟุต

บทละคร บทละครของบุงักกุมีอยู่ประมาณ 60 เรื่องซึ่งรับช่วงต่อมาตั้งแต่สมัยโบราณ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ตามวัตถุประสงค์ คือ

1) ตามแบบฉบับการร่ายรำของท้องถิ่นที่เชื่อกันว่าเป็นต้นกำเนิดของบทละคร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- ประเภทที่เรียกว่า “ซาไม” หรือการรำซ่าย ซึ่งรวมแบบร่ายรำจากจีน อินเดีย
- ประเภทที่เรียกว่า “อุไม” หรือแบบการรำชาว ซึ่งรวมแบบการร่ายรำแบบเกาหลีและแบบอื่นๆ

2) ตามวัตถุประสงค์ของการแสดงซึ่งแบ่งประเภทร่ายรำออกเป็น 4 ประเภท คือ

- แบบบุนไม หรือการร่ายรำในพิธีต่างๆ การร่ายรำ “ซุนเดกะ” ก็รวมอยู่ด้วย
- แบบบุนไม หรือการร่ายรำนักรบ การรำบท “ไบโร” รวมอยู่ในแบบนี้ด้วย
- แบบฮาชิริไบ หรือการร่ายรำวิ่ง และรวมบทรำไซมากุซ่าและรันเรียวโอะไว้ด้วย
- แบบโคบุ หรือการร่ายรำสำหรับเด็กมีการรำซ่าย “รันเรียวโอะ” รวมอยู่ด้วย

4. ละครหุ่นนุระกุ กำเนิดของละครหุ่นนุระกุ นับย้อนหลังไปถึงศตวรรษที่ 16 แบบฉบับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้พัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 18 การแสดงละครหุ่นนุระกุมีเป็นประจำที่โรงละครนุระกุซ่า ในละครโอซากา และมีการแสดงในโตเกียวเป็นครั้งคราว ตัวหุ่นประดิษฐ์งดงามมีขนาดครึ่งหนึ่งขององค์จริง ผู้ที่ควบคุมให้หุ่นเคลื่อนไหวในท่าต่างๆ นั้นมีถึง 3 คน การแสดงหุ่นมีการบรรยายและดนตรีซามิเซนประกอบ ทำให้เกิดภาพแสดงอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์

5. **ละครชิมปะ** คือละครที่ทำหน้าที่เป็นประหนึ่งสะพานเชื่อมระหว่างละครสมัยเก่าและละครสมัยใหม่ ชิมปะนี้ถือกำเนิดขึ้นในตอนปลายศตวรรษที่ 19 และมีลักษณะดั้งเดิมคล้ายคาบูกิ เช่น แต่เดิมใช้ตัวแสดงเป็นชายล้วน แต่ปัจจุบันมีแผนการแสดงตามธรรมชาติ โดยปกติแสดงถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านคนธรรมดา และตัวแสดงมีทั้งชายและหญิง

6. **ละครทาคาราสูกะ** เป็นละครสมัยใหม่แบบเจลิมีไทย แต่มีระบำมากมายหลายชุดและร้องเพลงสลับเรื่องชนิดนี้ เรียกว่า ทาคาราสูกะ ประชาชนนิยมดูกันมาก เพราะมักเป็นเรื่องตลก ตัวระบำแต่ละตัวมาจากผู้หญิงนับพัน ละครทาคาราสูกะนี้อาจจะแสดงเป็นเรื่องญี่ปุ่นล้วน หรือเป็นเรื่องฝรั่งแต่งตัวแบบตะวันตก

คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

1. ลักษณะพิเศษของนาฏศิลป์และการละครในประเทศพม่าคืออะไร
2. ละครเร่ของพม่าที่แสดงเรื่องพุทธประวัติเรียกว่าอะไร
3. ละครแบบพม่าที่เรียกว่า “โยธยาสัคคยี” ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศใด
4. ใครเป็นผู้ถือกำเนิดสถาบันการศึกษานาฏศิลป์และดนตรีของประเทศลาว
5. ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์นาฏศิลป์ชั้นสูงต้องมาจากอะไร
6. “ละครโน” พระบรมหาราชวังของเขมร ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นอะไร
7. ละคร Lakhaon Khaol เกิดจากการสร้างสรรค์งานละครขึ้นใหม่โดยใคร
8. อธิบายความหมาย “การรำศิริพรชัย” ของเขมรมาโดยสังเขป
9. ระบำของเขมรที่แสดงถึงความสนิทใจอันบริสุทธิ์ของหนุ่มสาวลูกทุ่ง เรียกว่าอะไร
10. ละครบั้งสวนของมาเลเซียเป็นละครประเภทใด
11. มโนราห์ของมาเลเซียเหมือนและแตกต่างกับละครนอกของไทยอย่างไร
12. กิตาร์แบบอาระเบียมีลักษณะและวิธีการเล่นอย่างไร
13. เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการเดินรำโรดัตมีอะไรบ้าง
14. การแสดงที่นิยมแสดงกันในงานมงคลสมรสของชาวมาเลย์คือการแสดงอะไร
15. เพลง “คาตาวา ลากี” ของมาเลเซียมีความหมายในภาษาไทยว่าอะไร
16. การสอนแบบขอกยาคาร์ตาของอินโดนีเซียคือการสอนลักษณะใด
17. การใช้ผ้าพันแบบขอกยาคาร์ตากับแบบซูราการ์ตาแตกต่างกันอย่างไร
18. นาฏศิลป์แบบสุดท้ายที่ยากที่สุดของบาห์ลีคืออะไร
19. “วายัง” ของอินโดนีเซียเป็นการแสดงลักษณะแบบใด
20. การแสดงหนึ่งคนเป็นนาวังลักษณะใด
21. หลักฐานการเกิดฟ็อนรำของอินเดีคืออะไร
22. นาฏศิลป์คลาสสิกของอินเดีทั้งหมดมี 3 อย่างที่เหมือนกันคืออะไรบ้าง
23. อธิบายความหมายของ “ตันทวะ” และ “ลาสยะ” ในอินเดี
24. นาฏศิลป์ “คารัค” ของอินเดีมีแหล่งกำเนิดมาจากอะไร

25. จังหวะการเต้นระบำหมุนตัวรวดเร็วดุจสายฟ้าแลบเรียกว่าอะไร
26. นาฏศิลป์อินเดียในแบบละครที่สำคัญมากที่สุดคืออะไร
27. ระบำที่มุ่งแสดงความคิดความชอบของผู้ปกครองฝ่ายขุนและฝ่ายบู๊ของข้าราชการคือระบำอะไร
28. ศิลปวัฒนธรรมยุคศักดินาของจีนเจริญรุ่งเรืองอย่างเต็มที่ในสมัยใด
29. วรรณคดีปากเปล่าของจีนเรียกว่าอะไร
30. จีวชั้นสูงที่เป็นแม่บทของจีวอื่นๆคืออะไร
31. เพราะอะไรจึงห้ามนำปูทะเล ลูกหมา ลูกแมว ขึ้นไปบนเวทีแสดงจีว
32. พิธีลาซัมของทิเบตมีลักษณะอย่างไร
33. นาฏศิลป์เกาหลีสมบูรณ์ตามแบบฉบับทางการละครและเป็นพิธีรีตองที่สุดคืออะไร
34. จุดเด่นของนาฏศิลป์เกาหลีมีลักษณะคล้ายนาฏศิลป์สเปนอย่างไร
35. ละครญี่ปุ่นมีกำเนิดมาจากอะไร
36. ละครโน้ะแบบประยุกต์ใหม่เรียกว่าอะไร
37. ประโยชน์สำคัญของ “ทางดอกไม้” ในละครคาบูกิคืออะไร
38. ใครเป็นผู้ให้กำเนิดละครคาบูกิ
39. บทละครของบุนกุกุแบบใดแต่งขึ้นให้เด็กกราโดยเฉพา
40. ละครสมัยใหม่แบบเฉลิมไทย แต่มีระบำมากมายหลายชุดและร้องสลับเรื่องเรียกว่าอะไร

แนวการวัดผลและประเมินผล

วิธีวัดผล

สังเกตพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียน โดยเลือกใช้เครื่องมือ

วัดผลหมายเลข 1,2,4,5,6และ7

เครื่องมือวัดผล

เลือกใช้เครื่องมือวัดผลจากการทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติและคำถาม

ตรวจสอบความเข้าใจ โดยใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข 1,2,4,5,6และ7

เกณฑ์การผ่าน

เรื่องที่ 4 ละครที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก

ในสมัยรัชกาลที่ 5 วัฒนธรรมทางนาฏศิลป์ของตะวันตกได้กระจายแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย ทำให้เกิดละครแบบต่างๆ ขึ้น เช่น ละครดึกดำบรรพ์ ดังที่ได้กล่าวไปข้างแล้วในตอนต้น แต่ละครดึกดำบรรพ์ยังคงใช้ท่ารำของไทยเป็นหลัก และถือได้ว่าเป็นนาฏศิลป์ของไทยอย่างสมบูรณ์ ส่วนละครที่นำแบบอย่างของตะวันตกมาแสดงคือละครที่ไม่ใช้ท่ารำเลย ใช้แต่กิริยาท่าทางของคนธรรมดาสามัญที่ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตจริงเท่านั้น ได้แก่

1. ละครร้อง เป็นละครที่ใช้ท่าทางแบบสามัญธรรมดา ไม่มีการรำร่าย แสดงบนเวที และมีการเปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง ละครร้องแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) ละครร้องล้วนๆ การดำเนินเรื่องใช้เพลงร้องตลอดเรื่อง ไม่มีคำพูด ละครร้องล้วนๆ เช่น บทละครเรื่องสาวตรี พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

2) ละครร้องสลับพูด การดำเนินเรื่องมีทั้งร้องและพูด แต่ยึดถือการร้องเป็นสำคัญ การพูดเป็นเพียงสอดแทรกและบทพูดทบทวนบทที่ร้องจบไปแล้วเท่านั้น ละครร้องประเภทนี้ได้รับความนิยมและรู้จักกันแพร่หลาย ดังนั้นเมื่อก้าวถึงละครร้องมักจะหมายถึงละครร้องสลับพูดกันเป็นส่วนใหญ่ ละครร้องสลับพูด เช่น สาวเครือฟ้า ตึกตายอดรัก เป็นต้น

2. ละครพูด เป็นละครที่ใช้ศิลปะในการพูดดำเนินเรื่อง เป็นละครแบบใหม่ที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็นผู้ให้กำเนิด ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ละครพูดจะแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1) ละครพูดล้วนๆ ดำเนินเรื่องด้วยวิธีการพูด ตัวละครแสดงท่าทางตามธรรมชาติประกอบบทบาทไปตามเนื้อเรื่อง เป็นละครที่ได้รับความนิยมจนทุกวันนี้ เพราะแสดงได้ง่ายแบบสามัญชน ตัวละครไม่ต้องใช้เวลาฝึกฝนเป็นเวลานานๆ เหมือนละครรำ ไม่ต้องมีดนตรีหรือการร้องเพลง แต่มีฉากและเปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง เรื่องที่นำมาแสดงอาจแต่งขึ้นหรือดัดแปลงมาจากต่างประเทศก็ได้

2) ละครพูดสลับลำ ลำ หมายถึง ลำนำหรือเพลง ละครพูดสลับลำจะดำเนินเรื่องด้วยการพูดและมีการร้องเพลงแทรกบ้าง เช่น ให้ตัวละครร้องเพื่อแสดงอารมณ์ของเรื่องหรือตัวละคร ซึ่งหากต้องการตัดเพลงออกจะต้องไม่เสียเรื่อง และเมื่อตัดออกก็เป็นเพียงละครพูดธรรมดา เรื่องที่ใช้แสดง เช่น เรื่องปล่อยก ของนายบัวทองอิน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทร้องแทรก โดยใช้พระนามแฝงว่า “ศรีอยุธยา”

เรื่องที่ 5 ประเภทของละคร

ละครสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ละครสากล และละครไทย

ละครสากล

ละครสากลแบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. ละครประเภทโศกนาฏกรรม (Tragedy) เป็นวรรณกรรมการละครที่เก่าแก่ที่สุด และมีคุณค่าสูงสุดในเชิงศิลปะและวรรณคดี ละครประเภทนี้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศกรีซ และพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ภายใต้การนำของ เอสคิลุส (Aeschylus, 525-456 B.C.) โซโปคลีส (Sophocles, 496-406 B.C.) และยูริพิดีส (Euripides, 484-406 B.C.)

เป็นละครที่พยายามตอบปัญหาหรือตั้งคำถามที่สำคัญๆ เกี่ยวกับชีวิตที่ต้องนำมาให้ผู้ชมต้องขบคิด เช่น ชีวิตคืออะไร มนุษย์คืออะไร อะไรผิด อะไรถูก อะไรจริง ภายใต้จักรวาลที่เต็มไปด้วยความเร้นลับ ละครประเภทนี้ถือกำเนิดจากพิธีทางศาสนา จึงนับว่าเป็นละครที่มีความใกล้ชิดกับศาสนาอยู่มาก แม้ในปัจจุบันละครแทรกจิตที่มีความสมบูรณ์ยังสามารถให้ความรู้สึกสูงส่ง และความบริสุทธิ์ทางจิตใจได้ด้วยการชี้ชวนแค้นบึงคับให้มองปัญหาสำคัญๆ ของชีวิต ทำให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ กล้าเผชิญความจริงเกี่ยวกับตนเองและโลก และมองเห็นความสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

ลักษณะสำคัญของละครประเภทโศกนาฏกรรม

1. ต้องเป็นเรื่องที่แสดงถึงความทุกข์ทรมานของมนุษย์ และจบลงด้วยความหายนะของตัวเอง
2. ตัวเอกของแทรกจิตจะต้องมีความยิ่งใหญ่เหนือคนทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดที่เป็นสาเหตุของความหายนะที่ได้รับ
3. ฉากต่างๆ ที่แสดงถึงความทรมานของมนุษย์จะต้องมีผลทำให้เกิดความสงสาร และความกลัวอันจะนำไปสู่ความเข้าใจชีวิต
4. มีความเป็นเลิศในเชิงศิลปะและวรรณคดี
5. ได้ความรู้สึกลึกซึ้งกว่าหรือความรู้สึกลึกซึ้งกว่าความจริงใจ และการชำระล้างจิตใจจนบริสุทธิ์

2. ละครประเภทตลกขบขัน ตามหลักของทฤษฎีการละครที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนั้นมักจะถือว่าละครประเภทตลกขบขันแยกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) ละครตลกชนิดโปกฮา (Farce) ให้ความตลกขบขันจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เลื้อยเชื่อกันเป็นการแสดงที่รวดเร็วและเอะอะดังดัง

2) ละครตลกที่มีลักษณะเป็นวรรณกรรม (Comedy) บางเรื่องเป็นวรรณกรรมชั้นสูงที่นับเป็นวรรณคดีอมตะของโลก เช่น สุขนานุกรม (Romantic Comedy) ของเชกสเปียร์ (Shakespeare) ละครตลกประเภทเสียดสี (Satiric Comedy) ของโมลิเอร์ (Moliere) และตลกประเภทความคิด (Comedy of Ideas) ของจอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw) เป็นต้น ละครคอมเมดี้มีหลายประเภท ดังนี้

- สุขนานุกรม (Romantic Comedy) ละครรอบคอบนี้ถือเป็นเรื่องโรแมนติกชั้นสูง เช่น สุขนานุกรมของวิลเลียม เชกสเปียร์ เรื่อง เวนิซยานิช (The Merchants of Venice) ตามใจท่าน (As You Like It) และทเวลฟ์ไนท์ (Twelfth Night) เป็นต้น ละครรอบคอบนี้นิยมแสดงในเรื่องรามที่เต็มไปด้วยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ แต่ก็เป็นเรื่องราวที่น่าเชื่อถือสมเหตุสมผล ตัวละครประกอบด้วยพระเอกนางเอกที่มีความสวยงามตามอุดมคติ พูดจาด้วยภาษาที่ไพเราะเพราะพริ้ง และมักจะต้องพบกับอุปสรรคเกี่ยวกับความรักในตอนต้น แต่เรื่องก็จบลงด้วยความสุข ซึ่งมักจะเป็นพิธีแต่งงานหรือเฉลิมฉลองที่สดชื่นรื่นเริง บทบาทสำคัญที่ดึงดูดความสนใจและเรียกเสียงหัวเราะจากคนดูในละครประเภทสุขนานุกรมนี้ มักไปตกอยู่กับตัวละครที่มีลักษณะเป็นตัวตลกอย่างแท้จริงซึ่งไม่ใช่ตัวพระเอก หรือนางเอก ตัวตลกเหล่านี้รวมถึงตัวตลกอาชีพ (Clown) ที่มีหน้าที่ทำให้คนหัวเราะด้วยคำพูดที่คมคายเสียดสี หรือ การกระทำที่ตลกโปกฮา

- ละครรตลกชั้นสูง (High Comedy) หรือตลกผู้ดี (Comedy of Manners) เป็นละครที่ล้อเลียนเสียดสีชีวิตในสังคม เฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชั้นสูง ซึ่งมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับมากมาย ความสนุกสนานขบขันของผู้ชมเกิดจากการที่ได้เห็นวิธีการอันแยบยลต่างๆ ที่ตัวละครในเรื่องนำมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงกฎข้อบังคับของสังคม

- ละครรตลกประเภทเสียดสี (Satiric Comedy) ละครรตลกประเภทนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับตลกชั้นสูงแต่นเน้นการเสียดสีโจมตีวิธีการที่รุนแรงกว่า ในขณะที่ละครตลกชั้นสูงมุ่งล้อเลียนพฤติกรรมของคนในวงสังคมชั้นสูง ละครรตลกเสียดสีจะมุ่งโจมตีข้อบกพร่องของมนุษย์โดยทั่วไป ไม่จำกัดว่าจะต้องอยู่ในแวดวงสังคมใด ละครรตลกประเภทนี้มุ่งที่จะแก้ไขสิ่งบกพร่องในตัวมนุษย์และสังคม ด้วยการนำข้อบกพร่องดังกล่าวมาเยาะเย้ยถากถางให้เป็นเรื่องขบขันและน่าละอายเป็นที่เห็นว่าเมื่อได้ดูละครประเภทนี้แล้วผู้ชมจะได้มองเห็นข้อบกพร่องของตนเกิดความละอายใจ และพยายามปรับปรุงแก้ไขต่อไป

- ละครรตลกประกอบความคิด (Comedy Ideas) ละครรตลกประเภทนี้ใช้วิธีล้อเลียนเสียดสี แต่เน้นการนำเอาความคิดความเชื่อของมนุษย์ที่ผิดพลาดบกพร่องหรือล้าสมัย มาเป็นจุดที่ทำให้ผู้ชมหัวเราะโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ผู้ชมกลับไปคิดแก้ไขข้อบกพร่องในความคิดความเชื่อของตนเองและของสังคมโดยส่วนรวม จึงเรียกละครประเภทนี้อีกอย่างหนึ่งว่า “ละครตลกระดับสมอง (Intellectual Comedy)” ซึ่งจัดอยู่ในระดับวรรณกรรมเช่นกัน นักเขียนที่เป็นผู้นำในการประพันธ์ละครตลกนี้ ได้แก่ จอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ (George Bernard Shaw)

- ละครรตลกประเภทสถานการณ์ (Situation Comedy) ละครรตลกประเภทนี้มักเกิดจากเรื่องราวที่สับสนอลเวงประหลาดพิสดาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องบังเอิญแทบทั้งสิ้น ลักษณะของการแสดงก็มักจะออกท่าออกทางมากกว่าตลกชั้นสูง

- ละครรตลกประเภทโศกนาฏกรรม (Slapstick Comedy) ละครรตลกประเภทนี้มีลักษณะเอะอะดังดัง มักมีการแสดงประหลาดวังเวงจับใจ และการตลกก็มักจะทำให้เกิดเสียงอึกทึกครึกโครมมากกว่าที่จะทำให้ให้ใครเจ็บจริงๆ ละครประเภทนี้มีความแตกต่างจากละครโรแมนติกชั้นสูงมาก และมีความใกล้เคียงไปทางละครฟาร์สมากกว่า

- ละครรักระจุ่มระจิม (Sentimental Comedy) และละครตลกเคล้าน้ำตา (Tearful Comedy) ละครรตลกประเภทนี้ จัดอยู่ในประเภทละครเรียมย์ที่เขียนขึ้นเพื่อให้ผู้ดูใจตลาดเช่นเดียวกับละครชีวิตประเภทเมโลดราม่า

(Melodrama) และมีลักษณะใกล้เคียงไปทางเมโลดรามามากกว่าคอมเมดี้ เพราะผู้เขียนให้ความเห็นอกเห็นใจกับตัวเอกมาก ผิดกับลักษณะของการเขียนประเภทคอมเมดี้ ซึ่งมักจะล้อเลียน หรือเสียดสีโดยปราศจากความเห็นใจ และความตลกของตัวเอก และความตลกของตัวเอกมักจะน่าเอ็นดู ส่วนใหญ่แล้วตลกมักจะมาจากตัวคนใช้หรือเพื่อนฝูงของพระเอกนางเอกมากกว่า

3. ละครอิงนิยาย (Romance) เป็นเรื่องราวที่มนุษย์ใฝ่ฝันจะได้พบมากกว่าที่จะได้พบจริงๆ ในชีวิตประจำวัน ละครประเภทนี้มีลักษณะที่หนีไปจากชีวิตจริงไปสู่ชีวิตในอุดมคติ รูปแบบของละครโรมานซ์ นิยมการสร้างสรรค์อย่างมีสาระเต็มที่โดยไม่ยึดถือกฎเกณฑ์ใดๆ ผู้เขียนบทละครสามารถวางโครงเรื่องโดยนำเหตุการณ์มาต่อกันเป็นตอนๆ ในด้านภาพและเสียงและมักเป็นบทที่น่าไปจัดแสดงด้วยฉาก แสง สี และเครื่องแต่งกายที่งดงามตระการตา ส่วนในด้านการแสดง ละครโรมานซ์นิยมใช้การเคลื่อนไหวที่นุ่มนวล คล่องแคล่วงดงาม และไม่พยายามลอกเลียนการกระทำที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงจนเกินไป อาจใช้ลีลาที่สร้างสรรค์ขึ้นให้มีความงดงามมากกว่าชีวิตจริงและเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่ต้องการจะสื่อต่อผู้ชม

4. ละครประเภทเรจิมย์ (Melodrama) หมายถึงละครที่ถือความสำคัญของโครงเรื่อง (Plot) หรือความสนุกสนานของการดำเนินเรื่องเป็นสำคัญ ตัวละครมีความสำคัญรองลงมา จึงใช้ตัวละครเป็นเครื่องมือในการเล่าเรื่องที่สนุกสนาน และเพื่อให้เข้าใจง่าย ติดตามท้องเรื่องได้ง่าย จึงนิยมใช้ตัวละครประเภท “ตายตัว” (Typed Characters) เช่นพระเอก นางเอก ผู้ร้าย เป็นต้น

5. ละครสมัยใหม่ (Modern drama) มีแนวทางดังนี้

1) ละครสมัยใหม่แนว “เหมือนชีวิตหรือเป็นธรรมชาติ” (Realism/Naturalism) หมายถึง ละครสมัยใหม่ที่พยายามมองชีวิตด้วยความเป็นกลาง แล้วสะท้อนภาพออกมาในรูปของละครตามความเป็นจริง โดยไม่เสริมแต่งหรือบิดเบือน ตลอดจนใช้วิธีการจัดเสนอที่ทำให้ละครมีความใกล้เคียงกับชีวิตมากที่สุด

การเริ่มต้นละครยุคสมัยใหม่ ในราวปลายศตวรรษที่ 19 บรรดาผู้นำในด้านละครสมัยใหม่ต่างก็พากันปราศว่า “ละครคือชีวิต” (Theatre is life itself) และการแสดงละครที่ถูกต้องคือการนำเสนอ “แผ่นภาพชีวิต” (Slice of Life) ที่เหมือนจริงทุกประการมาวางบนเวทีโดยไม่มีการดัดแปลง

2) ละครสมัยใหม่แนว “ต่อต้านชีวิตจริง” (Anti-realism) เกิดขึ้นเมื่อราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีหลายแนวดังนี้

- ละครแนวสัญลักษณ์ (Symbolism) เป็นละครที่ใช้สัญลักษณ์ในการนำเสนอความเป็นจริงแทนที่จะหลอกลวงที่เหมือนมาแสดงแต่อย่างเดียว แต่จะอวดอ้างว่า “ความจริง” ที่เสนอโดยใช้สัญลักษณ์ที่ลึกซึ้งกว่าความจริงที่ได้มาจากการลอกเลียนแบบธรรมชาติโดยใช้ทั้งการสัมผัส นอกจากจะคัดค้านการลอกแบบชีวิตจริงมาใช้ในการประพันธ์แล้ว ยังคัดค้านการสร้างฉากที่เหมือนจริง ตลอดจนการเน้นรายละเอียดและการใช้ข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับกาลเวลาและสถานที่ในการเสนอละครมากเกินไป นิยมใช้ฉาก เครื่องแต่งกายที่ดูเป็นกลางๆ ไม่จำเพาะเจาะจงว่าเป็นยุคใด แต่จะเน้นการใช้อารมณ์ บรรยากาศ และทำให้ฉาก แสง สี เครื่องแต่งกายเป็นสัญลักษณ์

- ละครแนวโรแมนติก (Romantic) หรือโรแมนติซิสม์ (Romantism) สมัยใหม่ เป็นละครที่สะท้อนให้เห็นจินตนาการ ความใฝ่ฝัน และอุดมคติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ แทนที่จะให้เห็นแต่อำนาจฝ่ายต่ำหรือตกเป็นทาสของสิ่งแวดล้อม

- ละครแนวเอกสเฟรสชันนิสม์ (Expressionism) เป็นละครที่เสาะแสวงหาความจริงส่วนลึกของสมองและจิตใจมนุษย์ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับความจริงที่เห็นหรือจับต้องได้ ฉากในละครบางครั้งจึงมีลักษณะบิดเบี้ยวและมีขนาดแตกต่างไปจากความเป็นจริงมาก คือ เป็นภาพที่ถูกบิดเบือนไปตามความรู้สึกนึกคิดหรืออารมณ์ของตัวละคร ละครประเภทนี้ไม่ใช้การแสดงแบบเหมือนชีวิตหรือเป็นธรรมชาติ แต่อาจให้ตัวละครใส่หน้ากากหรือเคลื่อนไหวแบบหุ่นยนต์ หรือแสดงการเคลื่อนไหวแบบอื่นๆที่เห็นว่าเหมาะสม

- ละครแนวเอพิค (Epic) เป็นละครที่มีอิสระในด้านลีลาการแสดง บทเจรจา และเทคนิคของการจัดเสนอที่ทำให้ดูห่างไกลจากแนวเหมือนชีวิต แต่ยังคงเสนอเรื่องราวที่ติดตามได้ มีเหตุผลตามสมควรและมีภาพสะท้อนเกี่ยวกับโลกและมนุษย์เสนอต่อผู้ชม เบอร์โทลท์ เบรชท์ นักเขียนชาวเยอรมันเป็นคนสำคัญที่สุดที่ทำให้ละครแนวเอพิคได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วโลก

- ละครแนวแอบเซิร์ด (Absurd) เป็นละครที่มีแนวการนำเสนอแบบตลกขบขันด้วยลีลาของจำอวดแบบเก่าแก่ แต่เนื้อหาสาระแสดงให้เห็นความสับสนวุ่นวายของโลก ความว่างเปล่าไร้จุดหมายของชีวิต การใช้ภาษามักแสดงให้เห็นความบกพร่องและการเสื่อมค่าของภาษา จนถึงขนาดที่ว่าภาษาในโลกปัจจุบันนี้ใช้สื่อความหมายแทบไม่ได้เลย การดูละครแนวแอบเซิร์ด จึงคล้ายกับการดูภาพเขียนประเภทแอบเซิร์ด จึงคล้ายกับการดูภาพเขียนประเภทแอบสแตรกต์ (Abstract) คือผู้ดูจะต้องตีความหมายทุกอย่างด้วยตนเอง นำเอาความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเข้ามามีส่วนในการ “เข้าถึง” ดังนั้นผู้ชมแต่ละคนจึงอาจแปลความหมายที่ได้รับจากการดูละครแอบเซิร์ดเรื่องเดียวกันแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจินตนาการ ภูมิหลัง และเจตคติของแต่ละคน

การจัดการแสดงละคร

การจัดการแสดงละคร หมายถึง การนำบทละครหรือเรื่องราวที่มีอยู่มาจัดเสนอในรูปของการแสดง ณ สถานที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นโรงละครหรือสถานที่ที่สามารถจัดแสดงให้ผู้ชมชมได้

ผู้ชมละคร คือ ผู้รับรู้คุณค่าของละครและมีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อคุณค่านั้นๆ โดยการนำไปกล่อมเกลานิยายใจคอ รสนิยม หรือเจตคติของตนเองที่มีต่อสิ่งต่างๆในชีวิต ในขณะเดียวกันผู้ชมคือผู้ที่วิจารณ์การละคร ปฏิกิริยาของผู้ชมที่มีต่อละครจึงมีอิทธิพลต่อผู้สร้างสรรค์ละครเป็นอย่างมาก

เรื่องที่ 6 ละครกับภูมิปัญญาสากล

สมาคมการละครเพื่อการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา (American Alliance for Theatre and Education) ได้ให้คำนิยามของละครสร้างสรรค์ไว้ว่า

ละครสร้างสรรค์ (Creative Drama) หมายถึง รูปแบบของละครชนิดหนึ่งที่เกิดจากการค้นสด (Improvisation) การไม่พยายามอวดผู้ชม (Nonexhibitional) การใช้กระบวนการเรียนรู้ (Process-centered) โดยมีผู้นำช่วยชี้นำให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ใช้จินตนาการเพื่อเล่นบทบาทสมมติและเพื่อสะท้อนถึงประสบการณ์ของมนุษย์ ผู้นำมีหน้าที่ช่วยเหลือและแนะนำให้ผู้ร่วมกิจกรรมนั้นสำรวจข้อมูล พัฒนาวิธีการแสดงออกเพื่อสื่อสารความคิดและความรู้สึกโดยการใช้ละครซึ่งเกิดจากการค้นสดด้วยท่าทางและคำพูด เพื่อที่จะค้นหาความหมายหรือสัจธรรมอันเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต

กิจกรรมในละครสร้างสรรค์เป็นกระบวนการ (Process) ที่มีขั้นตอนทำกิจกรรมโดยผู้ร่วมกิจกรรมเป็นศูนย์กลางนั้น มักจะเริ่มค้นจากสิ่งที่ผู้เรียนมีความรู้หรือ ค้นเคยอยู่แล้ว จากนั้นผู้นำจึงจะจัดประสบการณ์เชื่อมโยงจากสิ่งที่ผู้ร่วมกิจกรรมรู้จักอยู่แล้วไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ ที่กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้น และมุ่งหวังที่จะพัฒนาการทำงานของสมองทั้งสองซีกไปอย่างสมดุล

โดยภาพรวมละครสร้างสรรค์มักจะเริ่มด้วยการใช้ประสบการณ์จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 (Sensory Recall) การใช้ความทรงจำ (Memory Recall) นำไปสู่จินตนาการ (Imagination) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งนำไปสู่การสวมบทบาทสมมติ (Role Play) ภายใต้สถานการณ์และกติกาที่ตกลงร่วมกัน ก่อให้เกิดการแสดงในแบบค้นสด ซึ่งต้องใช้จินตนาการผนวกกับการใช้ปฏิภาณ จนกระทั่งนำไปสู่ความเข้าใจในสถานการณ์นั้นๆ มากขึ้นในที่สุดกระบวนการประเมินผลในตอนท้ายนั้นก็ช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและไม่ว่าเป้าหมายในการจัดกิจกรรมและละครสร้างสรรค์ในแต่ละครั้งจะเป็นอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผู้นำกิจกรรมควรจะต้องทำก่อนเริ่มกิจกรรมในขั้นตอนแรกคือ การเตรียมความพร้อม (Warm-up) ร่างกายและสมาธิให้กับผู้ร่วมกิจกรรม การเตรียมร่างกายและจิตใจเป็นขั้นตอนสำคัญมากก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมหลักอื่นๆ ผู้นำไม่ควรมองข้ามความสำคัญของขั้นตอนนี้ ตัวอย่างกิจกรรมการเตรียมความพร้อม เช่น การเดิน การวิ่งเบาๆ การยืดเส้นยืดสายแบบง่ายๆ หรือเป็นการเล่นเกมส์ต่างๆ เมื่อเตรียมความพร้อมอบอุ่นร่างกายเสร็จแล้ว จะตามด้วยกระบวนการต่อไปนี้ คือ กิจกรรมจูงใจ (Motivation) กิจกรรมเตรียมทักษะละคร (Predrama) และกิจกรรมละคร (Drama Playing) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมจูงใจ (Motivation) หมายถึงการใช้คำถามหรือสื่อประเภทต่างๆ ในการกระตุ้นความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรมเพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจกับประเด็นที่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมา ขั้นตอนในการสร้างแรงจูงใจนี้อาจจะเริ่มค้นด้วยการถามคำถามที่เร้าปฏิกิริยาตอบสนอง เพื่อดึงให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีส่วนเริ่มตั้งแต่แรกเริ่ม จากนั้นผู้นำกิจกรรมอาจจะนำเสนอข้อมูลที่จะจำเป็นต่อการแสดงในช่วงท้าย “ข้อมูล” ที่ว่านี้ หมายถึง สื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่จะนำไปสู่การอภิปราย หรือการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ สื่อที่ว่านี้มีหลายรูปแบบ เช่น เกมส์ นิทาน บทกวี บทเพลง วิดีทัศน์ บทสัมภาษณ์ ข่าวสาร

บทความ เรื่องสั้น ภาพจำลอง แผนผัง เป็นต้น ผู้นำต้องพิจารณาตามความเหมาะสมเองว่าจะใช้ข้อมูลใด เวลาเท่าไร และอย่างไร เพื่อเป็นการปูพื้นฐานและสร้างแรงจูงใจในการแสวงหาคำตอบให้กับผู้ร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด

กิจกรรมจูงใจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) การเคลื่อนไหว (Movement and Game) ได้แก่ท่าไม้ (Pantomime) การเคลื่อนไหวสร้างสรรค์ (Creative Movement) การเล่นเกม (Game) การทำท่าทางการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะดนตรี หรือเพลง (Movement with music and song)

2) การใช้ภาษา (Language or Word Games) ได้แก่ การถามคำถามการเล่านิทาน (Story Telling) ด้วยเทคนิคต่างๆ การร้องเพลง (Song) การอ่านบทกลอน คำสุภาษิต คำร้องในการละเล่น และการไขปริศนาคำทาย (Riddles)

3) การใช้สื่อต่างๆ เช่น ใช้นุ่น สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ถ่ายภาพ แผ่นพับ เป็นต้น

2. กิจกรรมเตรียมทักษะละคร (Per-drama) ก่อนที่จะไปถึงขั้นตอนการแสดงละครนั้นผู้นำกิจกรรมควรวางแผนไว้ว่าจะให้ผู้ร่วมกิจกรรมเตรียมตัวในเรื่องใดบ้าง เช่น เตรียมพร้อมร่างกาย การทำความเข้าใจกับละครที่จะแสดง การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับแสดง การคัดเลือกผู้แสดง ตลอดจนการฝึกซ้อมบทบาทในบางตอนตามความจำเป็น การที่ผู้นำกิจกรรมจะเตรียมความพร้อมกับผู้ร่วมกิจกรรมอย่างไรบ้างนั้น จำเป็นต้องจินตนาการไปล่วงหน้า ให้เห็นภาพของการแสดงละครในห้องทำกิจกรรมนั้นภายในระยะเวลาและองค์ประกอบทางเทคนิคที่จำกัด เพื่อจะได้แสดงละครที่ใช้ต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ประสงค์

3. กิจกรรมละคร (Drama Playing) เมื่อมีการเตรียมความพร้อมมาพอสมควรแล้ว ผู้ร่วมกิจกรรมก็จะมี ความมั่นใจและความพร้อมที่จะแสดง ผู้นำกิจกรรมควรสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย อบอุ่นเป็นกันเอง เพื่อที่จะให้ทั้งผู้แสดงและผู้ชมซึ่งเป็นผู้มาร่วมด้วยกันนั้น สามารถทุ่มเทสมาธิให้กับละครที่กำลังจะเกิดขึ้นภายในห้องทำกิจกรรม ในการแสดงละครสร้างสรรค์ผู้นำกิจกรรมควรมีความเข้าใจที่ถูกต้องว่าการแสดงละครสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่การแสดงละครเวที ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องกังวลเกี่ยวกับความสมบูรณ์แบบของการแสดง แต่จำเป็นต้องเข้าใจว่าการแสดงแต่ละครั้งจะนำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น การนำเรื่องหนูน้อยหมวกแดงมาเป็นแรงจูงใจในการทำละคร ผู้นำกิจกรรมอาจต้องให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะการพูดค้นคว้า โดยกระทำภายใต้โครงเรื่องที่ง่ายและตัวละครที่ไม่ซับซ้อน ในการแสดงละครจึงอาจให้ผู้ร่วมกิจกรรมแสดงโดยตลอดทั้งเรื่อง เพื่อให้ เป็นการฝึกฝนทักษะการค้นคว้า แต่ถ้าหากเรื่องหรือนิทานที่นำมาใช้เป็นแรงจูงใจที่มีความยาวมาก ก็อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการแสดงภายในเวลาที่จำกัดได้ ดังนั้น ผู้นำกิจกรรมอาจจะเลือกแสดงเฉพาะบางตอนโดยเฉพาะตอนที่กระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าที่มีคุณภาพ กล่าวคือ เป็นการค้นคว้าที่นำไปสู่ประเด็นการพูดคุย อภิปรายในช่วงต่อไปได้

จะเห็นได้ว่า ผู้นำกิจกรรมจะต้องรู้จักจินตนาการและเลือกเฟ้นว่าจะให้ผู้ร่วมกิจกรรมแสดงละครเรื่องอะไรตอนไหนเพื่อที่จะนำไปสู่การประเมินผลที่มีคุณภาพ แต่ในการแสดงออกอย่างไรมันผู้นำกิจกรรมควรจะปล่อยให้ผู้แสดงมีอิสรภาพในการแสดงโดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปกำกับการแสดงมากเกินไปจนเกินความจำเป็น แต่

อาจจะทำหน้าที่คล้ายกับกรรมการการแสดงละครมากกว่าเพื่อที่จะว่าผู้ร่วมกิจกรรมได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมนั้นตามกติกาที่ตกลงกันไว้ได้หรือไม่

ประโยชน์ของการสร้างสรรค์

ประโยชน์ของละครสร้างสรรค์มีมากมาย โดยจะกล่าวแบบกว้างๆ ได้ดังนี้

1. ละครสร้างสรรค์พัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญก่อนจะไปถึงขั้นตอนของการลงมือทำ จินตนาการ คือ ความสามารถในการข้ามพ้นขอบเขตและสถานะแห่งปัจจุบันคือความสามารถที่จะมองเห็นตัวเองในสถานการณ์ใหม่ๆ หรือมองเห็นตัวเองในชีวิตของผู้อื่น **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ความคิดหรือการกระทำในสิ่งใหม่โดยไม่ซ้ำแบบหรือเลียนแบบใคร

ในระยะแรกเริ่มของการฝึกใช้จินตนาการนั้นผู้ร่วมกิจกรรมควรจะเริ่มต้นจินตนาการในสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 จะช่วยให้เกิดจินตภาพ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งการขยายจินตนาการให้กว้างไกลและลึกซึ้งในลำดับต่อไป การเล่นเกมบทบาทสมมติจึงเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกพัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะการคิด การคิดเป็น ทำเป็น และการแก้ปัญหาเป็น เป็นกระบวนการซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรมทุกคน ดังนั้น การสอนกระบวนการคิดจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้นำกิจกรรมทุกคนต้องเข้าใจ เนื่องจากกระบวนการของละครสร้างสรรค์นั้นต้องอาศัยทักษะในการถามอย่างสร้างสรรค์จากผู้นำกิจกรรม กระบวนการคิดมักจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ร่วมกิจกรรมถูกถามด้วยคำถามที่ชวนคิด ซึ่งเป็นคำถามที่ทำให้เกิดการแสวงหาคำตอบ กระบวนการคิดในละครสร้างสรรค์เกิดขึ้นอยู่แทบตลอดเวลา ความซับซ้อนหรือระดับของการคิดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมและลักษณะของคำถาม ตัวอย่างเช่น หลังจากที่ผู้นำกิจกรรมเล่นนิทานให้ผู้ร่วมกิจกรรมฟังเรียบร้อยแล้ว ผู้นำกิจกรรมอาจจะให้ผู้ร่วมกิจกรรมลองคิดหาวิธีการในการนำนิทานมาจัดแสดงเป็นละครภายในเวลาที่กำหนด หลังจากนั้นอาจมีคำถามที่ชวนคิดที่เกี่ยวกับละครที่แสดงจบไปแล้ว เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้จักการคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดอย่างมีเหตุผล คิดถูกทาง คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล เป็นต้น

3. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะของการสื่อสารกับผู้อื่น กิจกรรมของละครสร้างสรรค์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่อาศัยทักษะของการเคลื่อนไหว การพูด การอ่าน โดยการกระทำเป็นกลุ่ม ทุกๆ ขั้นตอนในการวางแผนของกลุ่ม ทุกคน จะต้องระดมความคิด ระดมสมอง และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการเสนอความคิดเห็น สร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อนำเสนอออกมาเป็นชิ้นงานที่จะสื่อสารกับทุกคน ในห้องกิจกรรม และภายในกระบวนการแสดงละครสร้างสรรค์ นั้นผู้สวมบทบาทสมมติก็ต้องตั้งใจฟังตัวละครอื่นๆ เพื่อที่จะสามารถตอบโต้ด้วยการค้นสดได้

4. **ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะทางสังคม** ทุกครั้งที่ผู้ร่วมกิจกรรมทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้เกี่ยวกับสมาชิกในกลุ่มย่อมเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ โดยเริ่มเรียนรู้ที่จะเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักที่จะเป็นผู้เสียสละหรือเป็นผู้ให้แก่กลุ่มเพื่อผลของงานที่ดี กระบวนการกลุ่มทำให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจความหมายของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

5. **ละครสร้างสรรค์พัฒนาการมองคุณค่าเชิงบวกในตนเอง** เนื่องจากระบวนการของละครสร้างสรรค์นั้นให้โอกาสผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การมีปฏิสัมพันธ์ และการได้แสดงออกอย่างเป็นตัวของตัวเองภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นกันเอง ผนวกกับปฏิกิริยาในแง่บวกคำชื่นชม การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตัวเอง พัฒนาการที่เกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าของคนนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญของความมั่นคงในจิตใจและต่อบุคลิกภาพบุคคลผู้นั้น

6. **ละครสร้างสรรค์พัฒนาการรับรู้และสร้างความเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงในสังคม และช่วยให้ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคม** การได้ลงสวมบทบาทเป็นตัวละครต่างๆรวมทั้งการได้ชมตัวละครที่มีตัวละครมาปรากฏอยู่อย่างมีชีวิตชีวานั้น ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมนั้นมีโอกาสเข้าไปอยู่ในสถานการณ์เดียวกับตัวละครบ่อยครั้งที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงเหตุผลที่ตัวละครตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุผลที่ตัวละครแสดงท่าทางลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้และเข้าใจในสภาพของตัวละครลึกซึ้งด้วยตนเอง

7. **ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะในการใช้ร่างกายและการใช้ภาษา** เกมส์และกิจกรรมของละครสร้างสรรค์นั้นมักจะเป็นแรงจูงใจที่ดีซึ่งช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความต้องการที่จะแสดงออกด้วยร่างกายและด้วยการใช้ภาษาที่ถูกต้องชัดเจนภายใต้การเล่นบทบาทสมมติที่สนุกสนานและปลอดภัย เป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้ผู้นำและผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสเห็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวของผู้ร่วมกิจกรรมทุกคน

8. **ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะการอ่าน** กิจกรรมส่วนใหญ่ของละครสร้างสรรค์มักจะมีจุดเริ่มต้นมาจาก นิทาน คำกลอน บทกวี เรื่องสั้น หรือสารคดี ฯลฯ เรื่องราวที่ถูกจินตนาการแล้วกลายมาเป็นละครสร้างสรรค์นั้นมักจะสร้างความประทับใจที่ดีให้กับผู้ร่วมกิจกรรม เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่านที่ดี ประสบการณ์นั้นก็จะเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้อีกทางหนึ่ง

9. **ละครสร้างสรรค์เป็นจุดเริ่มต้นไปสู่ความเข้าใจในศิลปะของการละคร** ถึงแม้ว่าละครสร้างสรรค์ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกให้ผู้ร่วมกิจกรรมไปเป็นนักแสดง อีกทั้งบรรยากาศในการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้นจะแตกต่างจากบรรยากาศในการแสดงละครเวที ซึ่งละครเวทีจะมุ่งเน้นที่ภาพรวมของการเป็นละคร แต่ละครสร้างสรรค์มุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม แต่การแสดงละครสร้างสรรค์ยังมีลักษณะบางส่วนที่เหมือนกับละครเวทีคือละครสร้างสรรค์เสนอบรรยากาศของการสมมติที่อยู่บนพื้นฐานของข้อตกลงร่วมกัน การแสดงละครสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้น จึงมีลักษณะของ “โลกสมมติ” ที่ให้ความเชื่ออย่างจริงจังกับผู้ชม ผู้ที่นั่งชมละครสร้างสรรค์ก็จะได้เรียนรู้บทบาทของการชมที่ดี บทบาทของการเป็นนักแสดงที่ดี และเรียนรู้ถึงบทบาทที่ดีด้วยการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานอันสำคัญต่อความเข้าใจในศิลปะของการละคร

10. ละครสร้างสรรค์พัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อนและสร้างเสริมจริยธรรมในจิตใจ การที่ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสใช้กิจกรรมต่างๆ ในละครสร้างสรรค์เพื่อที่จะเข้าใจถึงประสบการณ์จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 การใช้จินตนาการทดแทนความรู้สึกของตัวเองด้วยความรู้สึกของผู้อื่น การทำสมาธิเพื่อการเคลื่อนไหวอันละเอียดอ่อนเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการสร้างความละเอียดอ่อนให้กับจิตใจไปทีละน้อย และนำไปสู่ภาวะทางอารมณ์และทางความคิดได้ในที่สุด

11. ละครสร้างสรรค์เป็นเทคนิคการสอนในศาสตร์อื่นๆ การเรียนรู้จากละครสร้างสรรค์เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ จึงนับว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้ผลดี เพราะทำให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วม โดยมีจินตนาการความรู้ความเข้าใจ และความรู้สึกของตนเป็นศูนย์กลาง วิธีการเรียนรู้แบบนี้จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ซึ่งครูสามารถนำเอาวิธีการของละครสร้างสรรค์มาเป็นเทคนิคในการเรียนการสอนโดยนำหน่วยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไปขยายผลต่อเนื่องเข้าสู่เนื้อหาวิชาอื่นๆ ได้อีกด้วย

คำถามตรวจสอบความเข้าใจ

1. ละครสร้างสรรค์หมายถึงอะไร
2. กิจกรรมจุดใจหมายถึงอะไร
3. กิจกรรมจุดใจมีกี่ประเภทอะไรบ้าง
4. กิจกรรมการเตรียมทักษะละครของผู้นำกิจกรรมต้องทำอะไร
5. กิจกรรมละครมีการจัดการอย่างไรอธิบายมาพอเข้าใจ
6. จุดหมายของการทำละครสร้างสรรค์ต่างจากการสร้างละครเวทีอย่างไร
7. จินตนาการคืออะไร
8. ความคิดสร้างสรรค์คืออะไร
9. ละครสร้างสรรค์มีประโยชน์ในด้านใดบ้างอธิบายมาพอเข้าใจ

เรื่องที่ 7 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของลีลาศสากล

1. ประวัติความเป็นมาของลีลาศสากล

การลีลาศมีพื้นฐานมาจากการเต้นรำพื้นเมือง ซึ่งชนแต่ละชาติแต่ละเผ่า ใช้ในการพิธีกรรมต่าง ๆ แต่จากความเป็นมาไม่มีหลักฐานบ่งบอกว่าการลีลาศเกิดขึ้นเมื่อใด และจากการไม่มีหลักฐานบ่งบอกว่าการลีลาศเกิดขึ้นเมื่อใด และจากการค้นพบหลักฐานการผนังถ้ำได้พบว่ามนุษย์มีการเต้นรำมาเป็นเวลา 5,000 ปี มาแล้ว แต่เป็นการเต้นรำเพื่อเป็นการประกอบกิจกรรมพิธีทางศาสนา หรือความเชื่อต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่า การลีลาศหรือการเต้นรำน่าจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์นั่นเอง และได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ตามวัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นอยู่ของชนชาติต่าง ๆ เช่น การเต้นรำพื้นเมืองของชาติต่าง ๆ ที่ได้มีการพัฒนารูปแบบให้เป็นท่ามาตรฐานมากขึ้น จนเป็นรูปแบบสากลนิยม หรือการลีลาศในปัจจุบันนั่นเอง

2. ประเภทของลีลาศ

ลีลาศแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การลีลาศที่เป็นจังหวะมาตรฐานสากลนิยม แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การลีลาศแบบบอลรูม (Ballroom หรือ Standard) มี 5 จังหวะได้แก่

- 1) วอลซ์ (Waltz)
- 2) แทงโก (Tango)
- 3) สโลว์ ฟอกซ์ทรอต (Slow Foxtrot)
- 4) เวียนนีสวอลซ์ (Viennese Waltz)
- 5) ควิกสเตป (Quick Step)

2. การลีลาศแบบละติน – อเมริกา (Latin-American) เป็นที่นิยมแพร่หลายเนื่องจากเป็นจังหวะที่สนุกสนาน คึกคัก และในบางจังหวะสามารถเต้นได้ โดยไม่มีพื้นที่กว้างนัก การลีลาศ และลาติน-อเมริกามีจังหวะที่เป็นมาตรฐาน 5 จังหวะคือ

- 1) ช่า ช่า ช่า (Cha Cha Cha)
- 2) แซมบ้า (Samba)
- 3) คิวบิน รัมบ้า (Cuban Rumba)
- 4) พาโซโดเบิล (Paso Doble)
- 5) จังหวะไจฟ์ (Jive)

ภาพการลีลาศแบบ ช่า ช่า ช่า

3. การลีลาศแบบไม่เป็นมาตรฐานหรือการลีลาศเพื่อเข้าสังคมมีการพัฒนามาจากการเต้นระบำพื้นเมือง มีอยู่ 5 รูปแบบคือ

1) แบบละติน-อเมริกา เป็นแบบลีลาศเพื่อการเข้าสังคมและสนุกสนาน มีจังหวะต่างๆดังนี้ เช่น จังหวะ แมมโบ (Merenque) อาร์เจนติน่า แทงโก้ (Argentina Tango)

2) แบบอเมริกันสไตล์ เป็นการเต้น แบบบอลรูมและละติน เช่นเดียวกับ จังหวะมาตรฐาน แต่มีวิธีหรือเทคนิคในการเต้นที่แตกต่างไปบ้างตามความนิยมของชาวอเมริกัน นอกจากนี้จังหวะที่ชาวอเมริกันใช้เต้นในงานต่างๆ เช่นจังหวะ ร็อกแอนด์โรล (Rock & Roll) และจังหวะสวิง (Swing)

3) แบบโอล์ดไทม์แดนซ์ เป็นลักษณะลีลาศ ที่มีวิวัฒนาการมาจากการเต้นรำแบบโบราณที่นิยมใช้เต้นตามงานเลี้ยงสังสรรค์ โดยจะจับเป็นคู่ แต่เวลาเต้นจะเต้นพร้อมกันทุกคู่ ไปเป็นรูปแบบวงกลมโดยใช้จังหวะหลายๆจังหวะในการเต้น เช่น สวิง วอลซ์ (Swing Waltz) เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก. กรุงเทพฯ : คอลเลกชันเพรสบุ๊ก, ๒๕๕๒.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ประวัติศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ศิลปะประจำชาติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ทศนศิลป์ ม.๑ – ๒. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ศิลปะกับชีวิต. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑.
- ชะลูด นิมเสมอ. องค์ประกอบศิลป์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.
- ทวีเดช จีวบาง. ความคิดสร้างสรรค์ศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕.
- มานพ ถนอมศรี และคณะ. ศิลปะกับชีวิต ๔. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, ๒๕๔๒.
- มะลิฉัตร เอื้ออานนท์. สุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. อำนาจ เย็นสบาย. สร้างสรรค์ศิลปะ ๔. กรุงเทพฯ : อักษราเจริญทัศน์, ม.ป.ป.
- วิชาการ, กรม. ทฤษฎีและการปฏิบัติการวิจารณ์ศิลปะ. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐา, ๒๕๓๓.
- วิชาการ, กรม. ศิลปะกับชีวิต ม.๑-๖. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐา, ๒๕๓๖.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์. ความเข้าใจศิลปะ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์. ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- วิญญู ทรัพย์ประภา และคณะ. ศิลปะกับชีวิต ม.๑-๖. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร, ๒๕๓๕.
- ศิลป์ พีระศรี. ทฤษฎีองค์ประกอบ. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๔๔๗.
- สุดใจ ทศพร และโชคก เก่งเขตรกิจ. ศิลปะกับชีวิต ม.๑-๖. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.
- อารี สุทธิพันธ์. ศิลปะนิยม. กรุงเทพฯ : กระดาษสา, ๒๕๒๘.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ บุญเรือง	เลขานุการ กศน.
2. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายวัชรินทร์ จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4. ดร.ทองอยู่ แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. นางรักษณา ตันทวุทโธ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1. นายวิวัฒน์ไชย จันทน์สุคนธ์	ข้าราชการบำนาญ
2. นายสุรพงษ์ มั่นมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้บรรณาธิการ และพัฒนาปรับปรุง

1. นายวิวัฒน์ไชย จันทน์สุคนธ์	ข้าราชการบำนาญ
2. นายจ่านง วันวิชัย	ข้าราชการบำนาญ
3. นางสาวธัญธอร พัฒนไพศาล	กศน. เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
4. นายชัยยันต์ มณีสะอาด	สถาบัน กศน. ภาคใต้
5. นายสฤณดิษฐ์ ศิริพร	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
6. นางช่อทิพย์ ศิริพร	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
7. นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์ มั่นมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวศรีบุญญา กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวเพชรินทร์ เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางสาวปิยวดี คะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นางสาวเพชรินทร์ เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาวกรวรรณ กวีวงศ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวชาลิณี ธรรมธิษา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวอลิสร่า บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน